

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1958

ANDRA KAMMAREN

Nr 10

14—19 mars

Debatter m. m.

Fredagen den 14 mars

	Sid.
Kondoleanser till konungahuset	5

Tisdagen den 18 mars

Svar på interpellationer av:

herr Östlund ang. de kompletterande undersökningarna rörande hangarfrågan för en helikopter i Storuman	8
herr Eliasson i Stockholm ang. kontroll av vid operation använda dukar och instrument	10

Interpellationer av:

herr Hamrin i Kalmar ang. möjligheterna att undanröja eller minska olägenheterna av bullerstörningarna från reaflyg	14
herr Darlin ang. taxeringsmyndighets rätt att infordra upplysningar i enlighet med 32 § 2 mom. taxeringsförordningen	15
fröken Liljedahl ang. frågan om ett nedläggande av AB Svenska tobaksmonopolets fabrik i Gävle	16

Onsdagen den 19 mars fm.

Skärpta åtgärder mot bilstölder m. m.	20
Vidgad offentlighet beträffande promemorior i resningsärenden hos högsta domstolen	33
Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst	38

Onsdagen den 19 mars em.

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst (Forts.)	53
Skärpta straff för våldsbrott	66
Höjning av sjukpenningersättningen till icke förvärsarbetande husmödrar	73
Almanacksprivilegiet m. m.	75
Rening av spillolja	76

	Sid.
Utgifter under fjärde huvudtiteln:	
Personalvårdsverksamhet inom försvarsväsendet	77
Utgifter under åttonde huvudtiteln:	
Riksarkivet: Avlöningar	78
Skolöverstyrelsen: Avlöningar	80
Länsskolnämnderna: Avlöningar	83
Särskoleseminariet i Stockholm	83
Studiebidrag och stipendier	84
Ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom biblio- tek	88
Utgifter under elfte huvudtiteln:	
Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara . .	90
Statens bakteriologiska laboratorium: Avlöningar	92
Statens sinnessjukhus: Avlöningar	98
Statens sinnessjukhus: Omkostnader	104
Bidrag till uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka	106
Abortförebyggande åtgärder	109

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 19 mars fm.

<i>Första laguskottets</i> utlåtande nr 9, om skärpta åtgärder mot bilstöder m. m.	20
— nr 10, om vidgad offentlighet beträffande promemorior i resnings- ärenden hos högsta domstolen	33
— nr 11, om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst	38

Onsdagen den 19 mars em.

<i>Första laguskottets</i> utlåtande nr 12, om skärpta straff för våldsbrott	66
<i>Andra laguskottets</i> utlåtande nr 5, ang. omprövning av lagen med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens	73
— nr 10, om höjning av sjukpenningersättningen till icke förvärvs- arbetande husmödrar	73
— nr 11, ang. ändring av 105 § lagen om allmän sjukförsäkring	75
— nr 12, om ändrad tillämpning av sjukkassetaxan	75
— nr 14, ang. ändrad lydelse av 28 § 1 mom. förordningen om erkän- da arbetslöshetskassor	75
— nr 15, ang. vissa av Internationella arbetsorganisationens allmän- na konferens fattade beslut	75
<i>Tredje laguskottets</i> utlåtande nr 7, om skyddsbestämmelser för omogna lingon	75
— nr 8, om hänskjutande till 1954 års fastighetsbildningskommitté av vissa spörsmål på fastighetsbildningens område	75

	Sid.
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. försäljning av vissa krono- egendomar m. m.	75
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 4, rörande almanackspri- vilegiet m. m.	75
— nr 5, om rening av spillolja i ökad omfattning	76
— nr 6, om minskning av kostnaderna för det statliga trycket genom tryckning å landsortstryckerier	77
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 8, om beredande av möjlighet för politiska partier att vid allmänna val utlägga valsedlar i val- lokalerna	77
— memorial nr 9, ang. ändrad lydelse av § 22 mom. 2 regeringsfor- men	77
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 4, rörande utgifter under fjärde huvud- titeln (försvarsdepartementet)	77
— nr 8, rörande utgifter under åttonde huvudtiteln (ecklesiastikde- partementet)	78
— nr 11, rörande utgifter under elfte huvudtiteln (inrikesdeparte- mentet)	90

Fredagen den 14 mars

Kl. 14.00

§ 1

Kondoleanser till konungahuset

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag får härmed meddela, att jag i dag fullgjort det mig lämnade uppdraget att till Hans Maj:t Konungen, Hennes Maj:t Drottningen samt den kungliga familjens övriga medlemmar framföra kammarens djupt kända och varma deltagande i den sorg, som drabbat dem.

Deras Majestäter anmodade mig att till kammaren framföra ett uppriktigt och varmt tack för kammarens sålunda visade deltagande.

Detta meddelande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2

Herr TALMANNEN anförde:

Jag får efter samråd med första kammarens talman meddela att med anledning av Hennes Kungl. Höghet Hertiginnans av Västergötland begravning instundande onsdag kamrarnas sammanträden kommer att börja kl. 14 sagda dag.

§ 3

Justerades protokollet för den 7 in-
nevarande mars.

§ 4

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord liggande propositioner; och remitterades därvid

till utrikesutskottet propositionen nr 79, om godkännande av handelsavtal mellan Sverige och Cuba;

till statsutskottet propositionen nr 81, angående anslag för budgetåret 1958/59 till medicinska högskolan i Umeå m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen nr 85, med förslag till lag om ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 21 maj 1954 (nr 296) angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse, m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 88, med förslag till reglering av tomtförhållandena å den s. k. Drottningholmshalmen i Lovö socken av Stockholms län; och

till bankoutskottet propositionen nr 89, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.

§ 5

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den å bordet vilande motionen nr 439, av fru *Thorsson m. fl.*

§ 6

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande och memorial:

nr 8, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet för politiska partier att vid allmänna val utlägga valsedlar i vallokaler, samt nr 9, med uppgift å vilande förslag till ändrad lydelse av § 22 mom. 2 regeringsformen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i

statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.,

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, m. m.,

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1958/59,

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58 till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. jämte i ämnet väckt motion, och

nr 45, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa personer;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 21, i anledning av väckta motioner om viss ändring av anvisningar till 24 § kommunalskattelagen,

nr 24, i anledning av väckta motioner om höjning av den s. k. artistskatten för utländska medborgare,

nr 28, i anledning av väckta motioner om utredning av frågan om utlänningars och i utlandet bosatta svenska medborgares beskattning här i riket, och

nr 33, i anledning av väckta motioner rörande vissa lättnader i inkomstbeskattningen, m. m.;

bankoutskottets utlåtande nr 6, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

första lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 98 § taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623), m. m.;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för delgivning av byggnadsnämnds beslut,

nr 10, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden till extra utgifter, dels ock motion om inrättande av särskilda studentprästabefattningar i Uppsala m. fl. universitetsstäder, och

nr 11, i anledning av väckta motioner om förbud mot plockning av vissa växtarter för avsalu; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om ökad utlåning från fiskerilånefonden för budgetåret 1957/58, m. m.

§ 7

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Koningen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 117, i anledning av väckta motioner om utredning i syfte att öppna möjligheter till ekonomisk ersättning för kommunala fullmäktigeuppdrag; samt

från statsutskottet:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, m. m.;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1958/59, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1958/59 av underskottet för Luftfartsfonden;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa lektorsprebendefastigheter i Linköping;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Rut Britta Marianne Eek m. fl.;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan m. m.; och

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58 till Återuppförande av ridhus för livgardes-skvadronen.

§ 8

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 80, med förslag till lag om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.,

nr 84, angående anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktieföretag för budgetåret 1958/59, m. m.

nr 90, med förslag till ny tulltaxa, m. m., och

nr 92, med förslag till förordning om sjömansskatt, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 9

Meddelades, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning med förslag till ändrad lydelse av § 31 mom. 1 bankoreglementet.

Denna anmälan bordlades.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.05.

In fidem
Gunnar Britth

Tisdagen den 18 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 11 och den 12 innevarande mars.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Svar på interpellation ang. de kompletterande undersökningarna rörande hangarfrågan för en helikopter i Storuman

Härmed intygas att riksdagsman Karl Jönsson, Gärds Köpinge, till följd av sjukdom (lumbago-ischias) är oförmögen att inställa sig vid riksdagen f. o. m. 17/3 minst t. o. m. 23/3 1958.

På heder och samvete

Kristianstad den 17/3 1958.

Hans Bolin

förste provinsialläkare

Härmed intygas, att fru Ragnhild Sandström på grund av en övre luftvägsinfektion är förhindrad att delta i riksdagens arbete fr. o. m. 14/3 1958 tills vidare — under ca 8 dagar.

Umeå 14/3 1958.

B. Fromm

Leg. läkare

Herr Jönsson i Gärds Köpinge och fru Sandström beviljades ledighet från riksdagsgörömlen tills vidare, den förre från och med den 17 och den senare från och med den 14 innevarande mars.

§ 3

Svar på interpellation ang. de kompletterande undersökningarna rörande hangarfrågan för en helikopter i Storuman

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr Östlund, har frågat mig om jag ämnar utföra de kompletterande undersökningar, vilka aviserats i statsverkspropositionen rörande hangarfrågan för en helikopter i Storuman, inom tid som möjliggör att frågan om Västerbottens inordnande i helikopterorganisationen kan föreläggas 1959 års riksdag.

Under den punkt i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln, som gäller anslag till ambulans- och räddningsflygtjänst för budgetåret 1958/59, har Kungl. Maj:t på grundval av en utredning om utbyggnad av denna flygtjänst framlagt förslag till en fastare organisation av den verksamhet som avser att tillgodose behovet av flygtransporter vid sjukdomsfall och i andra nödsituationer. Förslaget innebär bl. a., att det liksom hittills skall finnas en helikopter permanent stationerad inom Norrbottens län medan för landet i övrigt — såsom fallet är för närvarande — tillfälligt skall kunna sättas in helikoptrar som komplettering av undsättningsflygtjänsten med konventionella flygplan. Avsikten är vidare att verksamheten i sin helhet skall ställas under en gemensam central ledning.

Utredningen hade föreslagit, att en fast helikopterstation skulle inrättas även för Västerbottens län. I statsverkspropositionen har jag uttalat, att en permanent helikopterberedskap i och för sig skulle vara av värde särskilt för de inre delarna av Västerbotten, där en hel del väglösa och isolerade trakter finns. En fast helikopter i Storuman skulle även bli till nytta för östersundsområdet, där endast tillfällig helikopterberedskap upprätthålles. Innan ställning kan tagas i frågan har jag emellertid ansett att vissa kompletterande undersökningar bör göras, bl. a. rörande möjligheterna att anordna hangar för helikoptern. Med hänsyn härtill och till de i rådande läge begränsade resurserna har jag därför inte ansett mig kunna för budgetåret 1958/59 förorda någon utbyggnad av helikopterorganisationen att omfatta även Västerbottens län.

Vad jag uttalat i statsverkspropositionen om värdet av en fast helikopterstation för ambulans- och räddningsflygtjänsten i Västerbottens län vill jag

Svar på interpellation ang. de kompletterande undersökningarna rörande hangarfrågan för en helikopter i Storuman

här ytterligare understryka. En helikopter placerad i t. ex. Storuman skulle också kunna användas för andra uppdrag, bl. a. för vattenfallsstyrelsens och kartverkets räkning.

Ordföranden i Storumans municipalnämnd har sedermera i skrivelse till mig upplyst, att möjligheter finns i Storuman att ställa till förfogande ett område, som kan användas som start- och landningsfält för helikopter utan kostnad för staten. Enligt vad som vidare uppges i skrivelsen torde det inte heller möta några svårigheter att få till stånd garage- och förrådsbyggnad, samt den hangar, som kan erfordras.

Det är min avsikt att överlämna municipalnämndens skrivelse till den myndighet — sannolikt luftfartsstyrelsen — som får i uppdrag att handha den centrala ledningen av ambulans- och räddningsflygverksamheten. Det torde sedan ankomma på denna myndighet att närmare pröva frågan om inrättande av en permanent helikopterstation för Västerbottens del samt — efter de ytterligare undersökningar som kan befinnas erforderliga — till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet. Vid ett slutligt ställningstagande till frågan om en utbyggnad av helikopterorganisationen måste emellertid hänsyn tagas till det statsfinansiella läget och en avvägning göras gentemot andra angelägna behov.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härpå anförde

Herr ÖSTLUND (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Jag måste dock — såsom ju ibland är fallet när man får svar på en interpellation — säga att jag inte är fullt nöjd med svaret. Statsrådet vitsordar klart behovet av en he-

likopter i Västerbotten och understryker i svaret sin positiva inställning. Man hade då kunnat hoppas, att denna statsrådets positiva inställning också skulle resultera i ett mera positivt svar.

I den utredning som ligger till grund för det av statsrådet nämnda avsnittet i statsverkspropositionen framhålles, vilken betydelse en fast stationerad helikopter har för glesbygderna i Västerbottens lappmark. Alla remissinstanser har också tillstyrkt utredningens förslag. Det område det här gäller, Västerbottens lappmark, är glest befolkat och vägarna där uppe är speciellt vintertid dåliga. En del områden är också helt utan vägförbindelse och under vissa årstider fullkomligt isolerade. Vi som bor i trakter med nära tillgång till läkare, ambulanser och sjukhus har kanske svårt att sätta oss in i hur befolkningen känner det, när den inte vet vad som skall kunna göras, om olycksfall eller sjukdom inträffar.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, som har erfarenhet av ambulans- och räddningsflygtjänsten, påpekar i sitt yttrande den betydelse ur psykologisk synpunkt som tillgången till en helikopter har för befolkningen i avsidens belägna bygder. Det innebär en trygghetskänsla att veta att i bekymmersamma situationer möjlighet finns att ordna flygtransporter även under förhållanden, då det vanliga flyget inte kan anlitas. Det står följaktligen aldeles klart, att det föreligger ett stort behov av en helikopter i Västerbotten för dessa speciella ändamål.

Förutom den betydelse som en helikopter har för sjuktransporter fyller den en stor funktion — såsom även statsrådet framhåller — som hjälpmedel för exempelvis kartverket och vattenfallsstyrelsen. Jag antar, att även om det inte finns en helikopter i Västerbotten med stationering i Storuman, kommer både vattenfallsstyrelsen och kartverket ändå att använda sig av

helikopter vid sina arbeten. Det borde alltså ur rent ekonomisk synpunkt vara affär att kombinera räddningsflygtjänsten med kommersiell verksamhet.

I propositionen framhöll departementschefen, att han inte ville ta ståndpunkt till frågan om en fast helikopterstation för Västerbottens län förrän vissa kompletterande undersökningar gjorts beträffande möjligheterna att ordna hangar för helikoptern. Nu har emellertid municipalnämnden i Storuman, sedan denna interpellation framställdts, i skrivelse till departementet upplyst om att möjligheter finns att i Storuman ställa start- och landningsfält till förfogande utan kostnad för statsverket. Det uppges vidare att också garage- och förrådsbyggnad samt den hangar som kan erfordras kan ställas till förfogande utan större svårigheter. Dessa upplysningar avser nu statsrådet att överlämna till luftfartsstyrelsen för att den närmare skall pröva frågan och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ärendet. Jag hoppas att detta kan ske så fort som möjligt, så att frågan kan lösas redan nästa år.

Statsrådet framhåller till slut att hänsyn måste tagas till det statsfinansiella läget och till avvägningen gentemot andra angelägna behov, innan ett klart beked kan ges. I princip har jag självfallet intet att erinra mot detta, men jag vill framhålla att när herr statsrådet är så positivt inställd borde det vara möjligt att vid avvägningen gentemot andra behov bereda utrymme för en så pass angelägen och nödvändig åtgärd. Jag vet att befolkningen i Västerbottens lappmark och i stora delar av Jämtland följer denna fråga med mycket stor uppmärksamhet. Det skulle därför ha varit glädjande för denna befolkning, om resultatet av interpellationen hade blivit ännu mera positivt och om statsrådet förklarat sig vara beredd att, såvitt det ankommer på honom, till nästa års riksdag lägga fram ett förslag till fast helikopterstation i Storuman.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. kontroll av
vid operation använda dukar och
instrument

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Eliasson i Stockholm *dels* bett mig lämna en redogörelse för i vilken omfattning efter 1942 till medicinalstyrelsen rapporterats, att vid operation använda dukar eller instrument oavsiktligt kvarlämnats i patientens kropp, *dels också* frågat mig, om ett av medicinalstyrelsen utfärdat cirkulärmeddelande i ämnet ur kontrollsynpunkt kan anses tillfredsställande med hänsyn till osäkerheten om i vilken mån det utgör råd eller bindande anvisning samt till otillräckligheten i föreskriven kontrollåtgärd, såvitt angår vid operationer använda instrument.

Med anledning härav vill jag inledningsvis framhålla, att enligt vad jag inhämtat från medicinalstyrelsen erfarenheten visat, att en viss risk för att instrument och textilmaterial oavsiktligt blir kvarlämnade i operationssår icke torde kunna undvikas. Särskilt är detta fallet när operationsfältet är stort, djupt och oöversiktligt såsom vid ingrepp i de stora kroppshålorna och när patientens tillstånd nödvändiggör, att operationen genomföres och avslutas med stor skyndsamhet eller då stora blödningar förekommer. Textilmaterial undgår lättast uppmärksamhet i en sådan situation på grund av att det blir genomdränkt av blod och antar sårets röda färg, men även metallinstrument kan glida undan i ett obehåkat ögonblick.

Beträffande frågan i vilken omfattning dukar eller instrument oavsiktligt kvarlämnats i patientens kropp har medicinalstyrelsen meddelat, att 20 sådana fall inrapporterats för åren 1943—1957, därav 4 under de sista fem åren. 14 av fallen har avsett textilier och 6 fall in-

Svar på interpellation ang. kontroll av vid operation använda dukar och instrument. I 3 av »textiliefallen» och 2 av »instrumentfallen» har patienterna avlidit, varvid dock inte säkert kunnat ledas i bevis, att dödsfallet orsakats av det kvarglömnda materialet.

Medicinalstyrelsen har försökt beräkna frekvensen av dessa fall, sett mot antalet årligen utförda operationer. Vid en försiktig beräkning av det antal operationer, vid vilka särskild risk kan anses föreligga för kvarlämnande av främmande material i kroppen, har styrelsen kommit till att drygt 150 000 sådana operationer företages per år i landet, bortsett från större ben- och ledoperationer och liknande. Totalantalet under åren 1943—1957 skulle alltså bli cirka 2,3 miljoner. Man kommer sålunda fram till en frekvens av cirka 1 fall per 100 000 och 1 dödsfall per 450 000.

Vad angår frågan om det av medicinalstyrelsen utfärdade cirkuläret utgör råd eller bindande anvisning torde av ordalagen i cirkuläret framgå, att detta beträffande textilmaterial innehåller en bindande föreskrift så till vida som medicinalstyrelsen föreskrivit, »att ett ordnat kontrollsystem i form av skriftliga instruktioner för vederbörande personal skall finnas å varje sjukvårdsinrättning i vårt land, där operativ verksamhet bedrivs.» Däremot har uttalandena om kontrollsystemets utformning icke bindande karaktär utan är närmast att betrakta som ett förslag till en lämplig ordning. Hinder möter därför icke för vederbörande ansvarige läkare att föreskriva ett annat kontrollsystem, som bedömes erbjuda lika stor säkerhet som det av medicinalstyrelsen föreslagna.

Beträffande frågan huruvida i cirkuläret angiven kontrollåtgärd, såvitt angår vid operationer använda instrument, skulle vara otillräcklig, vill jag framhålla att, sedan arbetet för dagen på operationsavdelningen avslutats, första operationssköterskan eller annan på operationsavdelningen tjänstgörande operationssköterska skall kontrollera, att samtliga de instrument, som använts

under dagens arbete och ingår i avdelningens instrumentförråd, finns. Medicinalstyrelsen har som sin mening uttalat, att de sålunda rekommenderade kontrollåtgärderna måste anses tillräckliga. Det får enligt styrelsen anses självfallet att — om ett instrument saknas — rapport härom lämnas operatören eller annan ansvarig läkare, vilken då har att vidtaga de åtgärder, som i anledning av anmälan kan anses befogade. Det är dock styrelsens avsikt att i samband med prövning i disciplinär väg av det i interpellationen berörda fallet överväga lämpligheten av ett generellt uttalande i dessa hänseenden.

Medicinalstyrelsens utredning visar emellertid, att icke instrumenten utan textilierna är i detta sammanhang betydelsefullast. Ett noggrant övervägande leder enligt styrelsens mening till att även där föreskrifterna måste bedömas såsom tillfredsställande. Styrelsen följer likväl med uppmärksamhet denna fråga framför allt med hänsyn till nya tekniska uppslag.

Sammanfattningsvis vill jag för egen del anföra följande. Enligt medicinalstyrelsens cirkulär i ämnet skall ett ordnat system för kontroll av dukar och kompresser finnas i form av skriftliga instruktioner för personalen. Denna föreskrift får betraktas som bindande. Däremot finns ingen motsvarande föreskrift i fråga om instrumentkontrollen, utan cirkuläret torde härutinnan endast få uppfattas som en rekommendation. Något hundra procentigt säkert kontrollsystem torde med hänsyn till den mänskliga faktorn knappast kunna genomföras i praktiken. Den ringa frekvensen av på senare år inrapporterade operationsfall, där främmande material kvarlämnats i kroppen, tyder dock enligt min mening på att den utövade kontrollen i det stora hela fungerat tillfredsställande. Det synes mig emellertid önskvärt, att en grundläggande föreskrift av bindande karaktär införes även beträffande instru-

Svar på interpellation ang. kontroll av vid operation använda dukar och instrument

mentkontrollen. Då medicinalstyrelsen förklarat sig ha uppmärksamheten riktad på problemet, förutsätter jag att denna och de ytterligare åtgärder, som kan bedömas ändamålsenliga för att bemästra riskerna för olyckshändelser av förevarande slag, kommer att vidtagas.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde

Herr ELIASSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min interpellation. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att statsrådet anser det önskvärt med bindande föreskrifter angående instrumentkontrollen.

Bakgrunden till min interpellation var närmast en polisutredning angående ett dödsfall i samband med ett kvarglömt instrument. Ärendet gällde en 54 års man, som kört omkull på en Vespa den 28 september 1957 och blivit förd till sjukhus. Den 6 oktober 1957 opererades han för brusten mjälte. Vid operationen kvarglömdes en tång eller s. k. peang, som var 18 cm lång. Patienten avled efter svåra buksmärter den 27 oktober 1957 utan att misstanke dessförinnan uppkom om att peangen glömts kvar i buken. Detta konstaterades först i samband med obduktion. Röntgenfotografering skedde visserligen strax före dödsfallet, men det var endast lungorna som röntgades. Enligt obduktionsprotokollet var den kvarglömda peangen en bidragande orsak till patientens död.

Medicinalstyrelsen har utfärdat ett cirkulär den 14 oktober 1943, nr 120, som tillkom med anledning av att under 1937—1942 anmäls 5 fall, vid vilka bukdukar oavsiktligt lämnats kvar efter operationen och ett fall där en peang kvarglömts.

Beträffande dukkontrollen föreskrevs

i cirkuläret att kontrollsystem skall tillämpas. Medicinalstyrelsen rekommenderade i cirkuläret ett visst system men medgav rätt för vederbörande sjukhusinrättning att välja annat likvärdigt system. Det system som medicinalstyrelsen föreslog beträffande dukkontrollen har enligt de uppgifter jag kunnat inhämta fungerat tillfredsställande. Det synes därför riktigt, som medicinalstyrelsen nu tycks mena, att generellt föreskriva att just detta kontrollsystem skall användas vid alla sjukhus. Redan 1943 angav medicinalstyrelsen skäl för en sådan ståndpunkt. Jag citerar ur cirkuläret: »Framför allt synes den omständigheten härvidlag vara värd beaktande, att införandet av likartade bestämmelser för dukkontrollen å alla sjukhus skulle minska risken för kvarlämnande av kompresser i de fall, där eljest fara för dylik olyckshändelse visat sig särskilt påfallande, nämligen då en yngre vikarie, invand vid ett visst dukkontroll-system, plötsligt blir ställd inför ett annat, honom i viss mån främmande system för nämnda dukkontroll.»

Även i det fall som nu var föremål för polisutredning visade sig det förordade kontrollsystemet i vad det avsåg dukarna effektivt. Det var nämligen så, att när man efter operationen — i enlighet med kontrollsystemet — räknade dukarna, fattades en, som man först efter ytterligare efterforskning anträffade.

Medicinalstyrelsens cirkulär synes emellertid icke tillfredsställande, såvitt angår instrumentkontrollen. Det är visserligen riktigt att man alltid måste räkna med viss mänsklig felmarginal, men det anser jag snarare vara ett skäl för än mot att de åtgärder vidtas som i största möjliga utsträckning kan eliminera riskmoment. Beträffande instrumenten vid operationer finns för närvarande ingen kontrollföreskrift av bindande karaktär. En sådan bör — i likhet med vad som gäller beträffande

Svar på interpellation ang. kontroll av vid operation använda dukar och instrument dukkontrollen — införas. Det har också framhållits av statsrådet i interpellationssvaret.

I medicinalstyrelsens cirkulär lämnas visserligen beträffande instrumenten ett råd att kontroll bör verkställas genom att man efter varje arbetsdag räknar instrumenten. Medicinalstyrelsen synes nu anse, att det är tillräckligt att utfärda bindande föreskrift om ett kontrollsystem av denna innebörd. Såvitt jag kan bedöma framgår av polisutredningen i det åberopade fallet att en sådan kontrollåtgärd icke blir tillräcklig. Överläkaren på ifrågavarande sjukhus har framhållit att en anmälan efter arbetsdagens slut om förkommet instrument av lättförklarliga skäl icke föranleder någon misstanke om att instrumentet skulle vara kvarglömt vid någon operation, enär instrument försvinner på så många andra vägar, t. ex. följer med tvätt, försvinner i samband med provtagning till annan avdelning, o. s. v.

Hur ett bättre kontrollsystem skall kunna åstadkommas kan jag givetvis icke som lekman närmare giva mig in på. Otänkbart vore väl icke att — liksom sker beträffande dukarna — man t. ex. räknade åtminstone peangerna före och efter operationen. I Svensk Läkartidning nr 37 1955 diskuterades i anslutning till ett fall angående en vid operation kvarglömd peang ett system innebärande räkning av instrument i samband med själva operations-tillfället. Medlemmen av medicinalstyrelsens vetenskapliga råd, professor Strömbäck, framhöll där, att det icke torde vara tekniskt möjligt att utan mycket stor extra kostnad och omgång genomföra dylika kontrollåtgärder för instrument. Det har emellertid i praktiken icke visat sig omöjligt med ett dylikt kontrollsystem beträffande vid operation använda peanger. Sålunda har överläkaren på det stora sjukhus, där det sist aktualiserade fallet inträffade, utfärdat instruktion gällande från den

13 januari i år om att peangerna skall räknas före och efter varje operation. Detta kontrollsystem har enligt uppgifter jag inhämtat fungerat tillfredsställande och måste vara betydligt säkrare än det av medicinalstyrelsens förordade om räkning av instrumenten först efter arbetsdagens slut.

Detta innebär ingen kritik mot inrikesministerns svar, som ju icke sanktionerat just det av medicinalstyrelsen ifrågasatta kontrollsystemet. Inrikesministern har ju närmast lämnat frågan öppen om det mest ändamålsenliga kontrollsystemet. Jag anser emellertid, med hänsyn till vad som hänt i detta fall och vad som numera tillämpas på det sjukhus där olyckan inträffat, att man mycket väl skulle kunna tänka sig samma anordning på andra sjukhus.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogos var för sig följande å bordet vilande propositioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 80, med förslag till lag om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 84, angående anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för budgetåret 1958/59, m. m.; samt

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 90, med förslag till ny tulltaxa, m. m., och

nr 92, med förslag till förordning om sjömansskatt, m. m.

§ 6

Föredrogos och lades till handlingarna bankoutsiktets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning med förslag till ändrad lydelse av § 31 mom. 1 bankoreglementet.

Interpellation ang. möjligheterna att undanröja eller minska olägenheterna av bullerstörningarna från reaflyg

§ 7

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande och memorial nr 8 och 9, statsutskottets utlåtanden nr 4, 8, 11 och 42—45, bevillningsutskottets betänkanden nr 21, 24, 28 och 33, bankoutskottets utlåtande nr 6, första lagutskottets utlåtande nr 16, tredje lagutskottets utlåtanden nr 9—11 och jordbruksutskottets utlåtande nr 8.

§ 8

Herr ANDRE VICE TALMANNEN erhöjll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 90 måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från propositionens avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 9

Interpellation ang. möjligheterna att undanröja eller minska olägenheterna av bullerstörningarna från reaflyg

Ordet lämnades på begäran till

Herr HAMRIN i Kalmar (fp), som anförde:

Herr talman! När de militära flygfälten för utbildnings- och övningsändamål på sin tid anlades, kom de i många fall att ligga i omedelbar närhet av en stad eller annan tätort. Anledningen torde i de flesta fall ha varit personalens fullt naturliga krav på en central bostadsort med dess större möjligheter.

Genom den explosionsartade utbyggnad av våra medelstora och större städer som ägt rum efter kriget och på grund av föga förutseende bebyggelseplanering har de militära flygfälten numera kommit att ligga i bebyggelsens omedelbara närhet, i många fall kringgärdade av bostadsbebyggelse.

Nackdelarna för kommunerna av denna utveckling har blivit alltmera framträdande. Ibland har uppstått svårigheter att ordna ett civilt flygfält inom godtagbart avstånd från stadens centrum på grund av att det militära flygfältet redan tagit i anspråk den mark, som vore det lämpligaste alternativet. Efter överläggningar med de militära myndigheterna har dock i sådana fall i regel överenskommelse om samarbete kunnat komma till stånd.

På sistone har dock andra och viktigare problem uppstått. Genom att våra militära flygfält bemannas med reaflyg, har bullerfrågan för bebyggelsen blivit alltmer svårlöst. I sämsta fall kan stora delar av redan bebyggda stadsdelar bli obeboeliga genom att t. ex. readrivet nattjaktflyg införes på en flygflottilj. Vad detta innebär för hyresgäster, fastighetsägare och för kommunen, som investerat stora summor i ledningar och gator, ligger i öppen dag.

Nackdelarna är så uppenbara, att innan beslut om införande av reaflyg fattas som kan innebära sanitära olägenheter och ekonomisk förlust för tredje man, alla utvägar att komma till rätta med eller minska olägenheterna av bullerstörningarna bör prövas genom kontakt med länsstyrelse, kommun och fastighetsägare. Så är emellertid för närvarande inte alltid fallet.

På grund av ovanstående får jag härmed anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, framställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att före fattande av beslut om införande av reaflyg som kan förorsaka sanitära besvär för kringboende, överläggningar äger rum med vederbörande länsstyrelse, kommun och fastighetsägare för att om möjligt undanröja eller i varje fall minska olägenheterna?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Interpellation ang. taxeringsmyndighets rätt att infordra upplysningar i enlighet med 32 § 2 mom. taxeringsförordningen

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr DARLIN (h), som yttrade:

Herr talman! I taxeringsförordningens 32 § 2 mom. stadgas att envar är

skyldig att, efter anmaning, i den omfattning som i anmaningen angivits meddela de ytterligare upplysningar, som finnes erforderliga för kontroll av egen deklarations riktighet eller eljest för egen taxering.

Taxeringsmyndighet har i ett inträffat fall ansett sig böra tillstålla en skattskyldig ett stencilerat formulär av följande utseende:

Detta exemplar må behållas av den skattskyldige.

Till Taxeringsavdelningen,
Länsstyrelsen,

D:ii nr

Sammanställning av mina och min familjs levnadskostnader år 19...

Beskrivning	Till beloppet ¹		Anmärkning
	kända	beräknade	
Föda			
Kläder och skor			
Hyra inkl. bränsletillägg/Bränsle o. d. för egen bostad			
Elektrisk ström			
Telefon			
Lön till hembiträde och/eller barnsköterska			
Tvätt- och extra städhjälp			
Hygien (bad, besök hos herr- och damfrisering m. m.), läkarvård, tandläkare			
Förbrukningsartiklar i hemmet			
Tobaksvaror			
Spirituosa			
Böcker och tidningar			
Bio- och teaterbesök			
Presenter och julkappar, uppvaktningar, föreningsavgifter, bidrag till insamlingar			
Försäkringspremier liv-, pensions-, brand-, olycksfalls- m. m.			
Semester och rekreationsresor			
Kostnad för sommarnöje			
Kostnad för bil enl. bilagda specifikation			
Kostnad för båt enl. bilagda specifikation			
Inköp av möbler, husgeråd, radio o. d.			
Inköp av tavlor, konstföremål, smycken och antikviteter			
Kostnader för barns utbildning (skolavgifter, skolböcker, inackordering etc.)			

Att jag sanningsenligt och efter bästa förstånd lämnat ovanstående uppgifter försäkras.

den 19...

¹ Då utgiftens storlek är känd, sättes beloppet i den vänstra kolumnen. Är den uppskattad, sättes det i den högra.

Interpellation ang. frågan om ett nedläggande av AB Svenska tobaksmonopolets fabrik i Gävle

Då jag starkt ifrågasätter att dessa upplysningar är av sådan art att de inbegripes i nämnda bestämmelse i taxeringsförordningen, hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet framlägga förslag till sådan lagstiftning eller eljest vidtaga sådan åtgärd att ett förfarande som ovan redovisats icke upprepas?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Interpellation ang. frågan om ett nedläggande av AB Svenska tobaksmonopolets fabrik i Gävle

Fröken LILJEDAHL (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Enligt beslut av styrelsen för AB Svenska Tobaksmonopolet skall monolets fabrik i Gävle inom kort nedläggas. Tillverkningen vid gävlefabriken skall därefter övertagas av Tobaksmonopolets fabrik i Malmö.

Fabriken i Gävle, som tillverkar cigarrer och cigarrcigarretter, anses vara en förstklassig fabrik såväl i tillverknings-tekniskt som i personalsocialt hänseende. Av olika skäl har emellertid en viss försämring av avkastningen ägt rum på sistone. Tobaksmonopolet räknar nu med att tillverkningen skulle bli mer lönsam om den överflyttades till Malmö trots att den där befintliga fabriken, för att kunna öka sin kapacitet i tillräcklig omfattning, måste genomgå en genomgripande om- och tillbyggnad. Investeringsbehovet härför uppgår till inemot 8 miljoner kronor.

Jag vill inte i detta sammanhang ifrågasätta huruvida denna rationaliserings-åtgärd är ekonomiskt försvarbar. Där- emot vill jag peka på de avsevärda olägenheter som nedläggandet av gävlefabriken kommer att medföra för de anställda där och för näringslivet i dess helhet i Gävle.

Fabriken sysselsätter f. n. över 200 anställda. Det är möjligt att vid ett nedläggande en del av denna personal kan omskolas och placeras i den verksamhet som eventuellt kommer att bedrivas i de lediga fabrikslokalerna. En stor del av arbetsstyrkan består emellertid av äldre personal, för vilken en omskolning torde vara otänkbar.

Ett uppskov några år med driftsin- ställelsen skulle dock delvis kunna underlätta det härav uppkomna problemet. Åldersstrukturen hos de anställda medför nämligen, att en stor del av den äldre personalen då skulle kunna pensioneras i samband med driftens upphörande.

Aven den rådande situationen på arbetsmarknaden talar för ett uppskov med den planerade nedläggelsen. Sysselsättningsbristen utgör redan nu ett svårt problem för gävletrakten. Detta problem skulle givetvis ytterligare förvärras om tobaksfabrikens personal permitterades. Det vore därför önskvärt om den planerade överflyttningen till Malmö kunde uppskjutas till dess att arbetsmarknads- läget stabiliserades.

För malmöfabrikens utbyggnad krävs att statsmakterna lämnar byggnadstill- stånd. Från regeringshåll har alltid framhållits, att näringspolitiska synpunkter bör vara vägledande vid utfär- dandet av sådant tillstånd. För min del anser jag att dessa synpunkter i varje fall bör beaktas, när det som i det nu aktuella fallet gäller ekonomisk verk- samhet i statlig regi. Skall denna prin- cip följas när det gäller tillståndsgiv- ning för ombyggnad av tobaksmonopo- lets fabrik i Malmö bör tillstånd icke lämnas förrän de ovan nämnda sociala frågorna fått en tillfredsställande lös- ning.

Med stöd av det sålunda anförda, an- håller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finans- departementet få rikta följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att

Interpellation ang. frågan om ett nedläggande av AB Svenska tobaksmonopolets fabrik i Gävle

den av styrelsen för AB Svenska Tobaksmonopolet beslutade nedläggelsen av monopolets fabrik i Gävle uppskjutes i avvaktan på en stabilisering av arbetsmarknadsläget och en tillfredsställande lösning i övrigt av med driftens upphörande sammanhängande personalpolitiska problem?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av väckta motioner rörande vissa timplaner för ämnet kristendomskunskap,

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1958/59, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1958/59, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1958/59, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående återbäring av vissa skattebelopp, och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1958/59 till Kontrollstyrelsen: Avlöningar, m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om ersättning till polisman, och

nr 15, i anledning av väckta motioner

angående viss ändring av 18 § lagen om ekonomiska föreningar;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar, såvitt avser jordbruksärenden; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion angående sjukgymnastverksamheten,

nr 8, i anledning av väckta motioner angående hyresprissättningen i vissa äldre fastigheter,

nr 9, i anledning av väckta motioner angående omorganisation av statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström m. m., och

nr 10, i anledning av väckt motion angående billigare elektrisk kraft på Gotland.

§ 13

Anmäldes följande Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade propositioner:

nr 82, med förslag till lag om ersättning för krigsskada å egendom,

nr 91, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) angående skatt å spritdrycker och vin,

nr 93, angående vissa följdfrågor i anledning av skolstyrelser reformen m. m.,

nr 94, angående vissa åtgärder för ökad intagning av studerande vid farmaceutiska institutet,

nr 95, med förslag till lag om upphävande av lagen den 26 juni 1936 (nr 336) angående förbud mot förvärv från utlandet av vissa fartyg,

nr 96, med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1948 (nr

495) om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn,

nr 97, med förslag till lag om ändrad lydelse av 69 och 77 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 426) om flottning i allmän flottled,

nr 101, angående särskilda ekonomiska förmåner åt övertalig personal vid örlogsvarven m. m., och

nr 103, angående anslag för budgetåret 1958/59 till lärarutbildningskurser för läroverksingenjörer, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 14

Tillkännagavs, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats motionerna:

nr 440, av herr *Gustafsson* i Skellefteå *m. fl.*, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition, nr 75, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 maj 1953 (nr 269) angående byggnadsforskningsavgift, m. m., och

nr 441, av herr *Onsjö*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 76, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 25 § och 129 § 8 mom. taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623).

Dessa motioner bordlades.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.35.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 19 mars

Kl. 14.00

§ 1

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med talmannen i första kammaren och talmanskonferensen får jag beträffande riksdagsarbetet vid påsktiden meddela följande.

De sista arbetsplena före påsk beräknas äga rum fredagen den 28 innevarande mars och, om så erfordras, lördagen den 29 mars. Kamrarna sammanträder åter onsdagen den 9 april klockan 14.00 för anställande av gemensamma omröstningar, varefter kamrarnas sammanträden kommer att hållas i sedvanlig ordning. Allt detta gäller under förutsättning att intet oförutsett inträffar, som påkallar annan ordning.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas, att riksdagsledamoten fru ETTY ERIKSSON, ÄNGELHOLM, på grund av svår luftrörskatarr är oförmögen till arbete under minst 1 vecka framåt.

Ängelholm den 17/3 1958.

Paula Thulin
leg. läk.

Härmed intygas att riksdagsman GERHARD NILSSON, född den 6/3 1895, Gävle, under vistelse i Hälsingborg insjuknat i lunginflammation och sedan den 17/3

1958 vårdas å Epidemisjukhuset i Häl-singsborg.

Hälsingsborg den 18/3 1958.

I. Felding

1:e underläkare

Kammaren beviljade fru Eriksson i Ängelholm och herr Gerhard Nilsson i Gävle ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 17 innevarande mars tills vidare.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner. Därvid hänvisades

till behandling av lagutskott propositionen nr 82, med förslag till lag om ersättning för krigsskada å egendom;

till bevillningsutskottet propositionen nr 91, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) angående skatt å spritdrycker och vin;

till statsutskottet propositionerna:

nr 93, angående vissa följdfrågor i anledning av skolstyrelserenformen m. m., och

nr 94, angående vissa åtgärder för ökad intagning av studerande vid farmaceutiska institutet;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 95, med förslag till lag om upphävande av lagen den 26 juni 1936 (nr 336) angående förbud mot förvärv från utlandet av vissa fartyg,

nr 96, med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1948 (nr 495) om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn, och

nr 97, med förslag till lag om ändrad lydelse av 69 och 77 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 426) om flottning i allmän flottled; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 101, angående särskilda ekonomiska förmåner åt övertalig personal vid örlogsvärven m. m., och

nr 103, angående anslag för budget-

året 1958/59 till lärarutbildningskurser för läroverksingenjörer, m. m.

§ 4

Vid nu skedd föredragning av den å bordet liggande motionen nr 440, av herr *Gustafsson* i Skellefteå m. fl., hänvisades motionen såvitt angick anslag under femte huvudtiteln, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Härefter föredrogs och remitterades till bevillningsutskottet motionen nr 441, av herr *Onsjö*.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 46—51, första lagutskottets utlåtanden nr 14 och 15, jordbruksutskottets utlåtanden nr 1 och 7 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 7—10.

§ 6

Föredrogs den av herr *Hamrin* i Kalmar vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående möjligheterna att undanröja eller minska olägenheterna av bullerstörningarna från reaflyg.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs herr *Darlins* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående taxeringsmyndighets rätt att infordra upplysningar i enlighet med 32 § 2 mom. taxeringsförordningen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Föredrogs den av fröken *Liljedahl* vid kammarens nästföregående sammanträ-

Skärpta åtgärder mot bilstöld

de gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående frågan om ett nedläggande av AB Svenska tobaksmonopolets fabrik i Gävle.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Skärpta åtgärder mot bilstöld

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om vissa skärpta åtgärder mot bilstöld m. m.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 62 i första kammaren av herr *Nilsson, Yngve, m. fl.* samt nr 95 i andra kammaren av herr *Svensson* i Krokstorp *m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

1) att fråga om hållande i förvar under viss tid av biltjuv särskilt måtte beaktas vid samordnings- och översynsarbetet rörande ungdomsbrottsligheten, samt

2) att bilskadeutredningen erhåller speciellt uppdrag att närmare utreda frågan om införselinstitutets utvidgning till att omfatta även bildstölderna».

Utskottet hemställde

A) att förevarande motioner, I: 62 och II: 95, i vad de avsåge hållande i förvar icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) att förevarande motioner, I: 62 och II: 95, i vad de avsåge utvidgning av införselinstitutet icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Mogård,*

2) av herrar *Birke, Svensson* i Krokstorp och *Edlund,* vilka ansett att utskottet bort under A) hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande

motioner, I: 62 och II: 95, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om hållande i förvar under viss tid av biltjuv särskilt måtte beaktas vid samordnings- och översynsarbetet rörande ungdomsbrottsligheten,

3) av herr *Onsjö,* utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *SVENSSON* i Krokstorp (h):

Herr talman! Det har gått en vecka sedan första kammaren tog ställning till motionen om åtgärder mot bilstöldrarna. Därmed har också debatten mist en del av sin aktualitet. Jag måste nog i alla fall ta kammarens tid i anspråk några minuter.

Bilstölderna har nu nått en sådan omfattning, att nya vägar måste sökas för att få ett stopp, i varje fall en tillbakagång. Det är inte bara så att dessa bilstöld kostar bilägarna miljontals kronor årligen utan trafikanterna är i ständig fara under biltjuvarnas vilda framfart.

Statistiken visar ju också skrämmande siffror. I följd ökade stölderna med 14 procent. Vi har i vår reservation redovisat de färskaste siffrorna från detta år, och jag skall därför inte trötta med upprepningar. I tidningen *Motor* för förra veckan kunde vi läsa om nya rekord för bilstöld. Hela 75 procent var i Stockholm ökningen i januari, jämfört med samma månad 1957. Problemet är ju också störst här i Stockholm. Samtidigt har vi här den proportionsvis svagaste numerären vad gäller ordningspolisen. En förstärkning av bevakningen är först och främst av nöden.

Visst kan det invändas att bilägarna borde montera stöldlås på sinaagnar. Man kanske till och med kan klandra försäkringsbolagen för att de inte rent av nekar att ha försäkringar på bilar vilka saknar stöldskydd. Efter den 1 april blir det dock 300—500

Skärpta åtgärder mot bilstölder m. m.

kronors självrisk för bilar vilka saknar stöldlås. Initiativet är berömvärt, men det är inte här vi har problemets kärna. Samhället måste bli bättre rustat för att få kontroll på denna brottslighet. Det är dit vi vill komma med förslagen om kvarhållande. Det räcker inte med att ta biltjuvarna i knät en stund. Ökad polisbevakning måste till, och polisens ingripande måste också, för att få effekt, omedelbart följas av undersökning och straffåtgärd.

Det är uppenbart att vi måste vara beredda på kostnader för att kunna effektivt ta hand om klientelet. Om detta leder till minskning av bilstölderna, är dock så ofantligt mycket vunnet, att dessa investeringar i jämförelse därmed sannolikt kommer att te sig blygsamma. Vi behöver inte heller några dyrbara anordningar å la Rostuna.

Biltjuvarna skall också få ta de ekonomiska konsekvenserna av sitt handlande. I motionen ville vi hänskjuta den frågan till bilskadetreddningen. Där kommer vi emellertid in på fel spår. Det blir nog de, som nu sitter och utreder utsökningslagen, som får bena upp dessa problem. Jag kan inte finna annat än att det måste vara hälsosamt för biltjuvarna att de får veta med sig, att bilskadorna skall ersättas.

Herr Mogård har i sin reservation pekat på, att mycket står att vinna genom att sätta i kraft vad som redan är utrett och i vissa fall redan är beslutat. Jag vill ansluta mig till detta. Detta räcker emellertid inte. Jag tycker att vi mer och mer påminner om doktor Hjälplos, som står där och vrider sina händer och inte vet vilken bot han skall rekommendera. Har vi tidigare använt fel medicin eller kanske för svag? Låt oss då försöka en annan och starkare! Det är ingen skam att erkänna ett misstag.

Ansvaret för ungdomens hållningslöshet är vårt. Det är vi som saknat de fasta livsnormerna. Vad vi i familjen

försummat har skolan inte förmått reparera. Skolans fostrargärning har byggts upp efter moderna principer och misslyckats. En nyligen redovisad statistik talar här sitt tydliga språk. De gamle, som knappast fick lära sig att läsa och skriva, fick i sig inpräntade ovärderliga livsnormer. De fick klart för sig vad som var rätt och vad som var orätt.

Nu står där en ungdom, som vi velat så väl, men som vi visat en missriktad välvilja. Har vi i hem och skola misslyckats, måste det nu bli samhällets sak att klargöra för den äventyryrlystna och förvildade ungdomen vad som är rätt och vad som är orätt. Det är vårt fel att metoderna måste bli hårda. Det är dock till ungdomens eget bästa vi nu önskar ta till dessa hårdare metoder, och jag tror att ungdomen kommer att förstå. Konsekvens och rättvisa är vad barn och ungdom kräver och vad de också förstår. Vi hjälper inte ungdomen genom att fortsätta med dalt, utan tvärtom, och ju längre vi väntar med dessa hårdare metoder, desto hårdare måste vi slå till, när reaktionen kommer.

Vi motionärer tror att ett kvarhållande — lika med undersökning, dom och straff i en följd — måste vara effektivt. Det tål i varje fall att utredas.

Det sägs visserligen från utskottsmajoritetens håll, att kvarhållande i detta sammanhang står i strid med svensk rättsuppfattning. Naturligtvis skall vi vara rädda om rättssäkerheten. Den är ett i och för sig dyrbart arv. Men de lojala medborgarna har också rätt att känna rättssäkerhet. Bilstöld, bilskador och faran för andras liv och egendom gör nya överväganden absolut nödvändiga. Det blir här utredningens sak att överväga och pröva efter vilka riktlinjer man bör gå fram. Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen nr 2 i första lagutskottets utlåtande nr 9.

Skärpta åtgärder mot bilstölder m. m.

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! De motioner det här gäller sönderfaller i två delar. I den del som rör införsel för skadestånd på grund av bilstöld har inte ens inom utskottet yrkats bifall till motionerna. Jag finner därför inte anledning att lär gå in på den delen.

Vad beträffar den andra delen, som avser hållande i förvar såsom påföljd för bilstöld, kan utskottet naturligtvis dela det intresse motionärerna har för att ett samhällsingripande mot en lagöverträdare skall följa i så nära anslutning som möjligt till det begångna brottet. Det är uppenbart, att det intresset gör sig särskilt gällande nu, då ungdomsbrottligheten alltmer ökar. Vi vet ju att inom ungdomsbrottligheten intar bilstölderna en framträdande plats. Men utskottsmajoriteten kan inte finna någon särskild anledning att plocka ut just dem som begår bilstölder för en särskild behandling. Det är naturligtvis så att den effektivisering, som kan behövas för stävande av brottligheten, bör sättas in på alla punkter och då inte minst på över huvud taget hela det stora gebitet förmögenhetsbrott.

Vad beträffar formerna för samhällsingripande står med redan nu gällande bestämmelser åtskilliga möjligheter till buds. Man kan anhålla eller häkta en misstänkt för att se till att han inte begår nya brott och framför allt inte undandrar sig lagföring. Den som redan är föremål för kriminalvård, har suttit i ungdomsfängelse eller på ungdomsvårdsskola men rymt därifrån, finns det redan möjlighet att ta hand om genast och låta fortsätta med den behandling han redan undergår. I andra fall däremot, då det inte är klart vad vederbörande skall ha för påföljd för den gärning han har begått, fordras enligt svensk rättsuppfattning ett förfarande som klargör hans skuld och klargör på vilket sätt det är lämpligast att tillrättaföra vederbörande.

Vare sig en utredning för att bestämma reaktionsformen sker inom domstolsväsendet genom att vederbörande åtalas och ställs inför domstol eller barnavårdsnämnden får ta hand om fallet, måste den om den skall få något värde ta viss tid. Jag kan gärna erkänna att tiden många gånger ter sig för lång och att på grund av tidsutdräkten en hel del av dem som begått brott kommer i tillfälle att begå nya brott. Detta kan emellertid inte ändra utskottsmajoritetens och som jag tror hela vårt folks rättsuppfattning i detta hänseende, vilken kräver att man inte berövar människor friheten utan någon som helst undersökning av vad de begått för brott och vilka åtgärder som skall företas mot dem.

Så sent som förra året behandlade riksdagen också ett utlåtande av beredningsutskottet, där denna rättsuppfattning knäsattes. Jag kan inte finna att riksdagen nu kan gå ifrån ett sådant uttalande.

Samhällets åtgärder mot brottligheten kan onekligen behöva effektiviseras. Fastän vi utvidgat åtgärderna på detta område genom att bygga nya ungdomsvårdsskolor och på många andra sätt har obestridligen ungdomsbrottligheten varit i stadigt stigande. Man kan inte heller snabbt öka kapaciteten på detta område. Det går inte att stampa fram en ungdomsvårdsskola ur marken. Det fordras pengar och det fordras tid för detta. Framför allt fordras det tid att skola personalen.

Som ordförande i styrelsen för en ungdomsvårdsskola kan jag erkänna det oerhört stora arbete som denna personal nedlägger. Meningen med hela denna behandling av de unga, som ofta, jag kan säga i de allra flesta fall, kommer ifrån broken homes eller hem som på ett eller annat sätt inte motsvarar vad vi menar med ett hem, är att de i gengäld skall få en känslolänkning till den personal som kommer i beröring med dem och på det sättet uppfostras till att bli goda medborgare. Det

Skärpta åtgärder mot bilstölder m. m.

är fördenskull man går in för den lilla gruppens princip, att varje person som deltagar i vården skall ha ett fåtal av de intagna omkring sig och försöka påverka dem.

Trots att behandlingen på ungdomsvårdsskolorna står högt är dessa ändå en dålig ersättning för ett gott hem, beroende på att så många — och så många inte alldeles bra — ungdomar där samlas. Jag skulle önska att den första åtgärden man företog på detta område vore att inventera de hem i vårt land som skulle vara villiga och därtill lämpliga att mottaga sådana ungdomar för fostran. Det är naturligtvis en ganska svår sak att finna dessa hem. De skall inte bara vara goda hem med förstående fosterföräldrar. Det skall också finnas tillfälle till anställning antingen i anslutning till själva hemmet eller i närheten av den plats där dessa fosterföräldrar bor. Nu kostar emellertid en ungdom som är intagen på ungdomsvårdsskola cirka 600 kronor per månad, de fasta kostnaderna för byggnader och sådant oräknade. Om man betalar 400—500 för inackordering i ett sådant som gott befunnit hem, skulle det ändå bära sig bra.

Min erfarenhet av den mångfald ungdomar jag varit med om att ta in på ungdomsvårdsskola säger mig att det stora flertalet, i varje fall om man kunde ta hand om dem litet tidigare än nu när de får vänta länge på sin plats i ungdomsvårdsskolan, skulle vara mottagliga för den kärlek och omsorg som de dittills lidit brist på. De fall jag sett ger mig anledning att tro, att det skulle gå bra med många av dem om de kom till goda fosterhem. Antag att man kunde i hela vårt avlånga land finna platser för bara 200 ungdomar i sådana fosterhem — redan därmed skulle fyra hela ungdomsvårdsskolor kunna ställas till förfogande för andra och svårare fall. Självfallet komme då klientelet att i mot-

svarande mån försämras inom ungdomsvårdsskolorna, men detta skulle dessa säkerligen inte hesitera för, eftersom de är vana vid att tas med olika fall och det nu snarast är en skönhetsfläck att man måste blanda ihop bättre och sämre fall, något som naturligtvis går ut över de bättre fallen, vilka löper risk att försämras.

Vad motionerna går ut på synes emellertid vara att införa icke ett slags straffprocessuellt tvångsmedel motsvarande häktning och anhållande — i ett betänkande av en kommitté har föreslagits, att man för ungdomarnas del skulle inrätta utredningshem — utan snarare ett slags straff, som skulle sättas in utan att vederbörandes skuld eller de omständigheter, under vilka han begått brottet, blivit utredda. Jag finner detta vara orimligt. Om man å andra sidan skulle sätta in en sådan åtgärd efter utredning och dom eller beslut av verkställande myndighet, t. ex. barnavårdsnämnd, då måste jag säga att det inte är rimligt att nu, när Kungl. Maj:t efter långvariga utredningar överväger hur hela reaktions-systemet skall utformas, komma med en sådan speciell åtgärd.

Med detta, herr talman, tror jag att jag tillräckligt har bemött det anförande som hållits här, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! I denna fråga ber jag att först helt oförbehållsamt få instämma med utskottet då det säger att behovet av ett snabbt och påtagligt samhällsingripande mot lagöverträdare givetvis gör sig gällande inte bara vid bilstölder utan vid bekämpandet av all brottslighet. Däremot har jag svårt att helt dela utskottets mening att ett kort och snabbt frihetsberövande skulle vara främmande för svensk rättsuppfattning. Utskottets motivering härför är ganska kortfattad. Utskottet säger att man icke

Skärpta åtgärder mot bilstöld m. m.

för en effektiv brottsbekämpning får eftersätta den enskildes rättssäkerhet.

Det är självklart att man inte får göra det, och jag tror inte heller att det varit motionärernas mening, vilket också framgår av deras reservation. Vidare vill jag erinra om att vi — just ur rättssäkerhetssynpunkt — liksom andra länder har andra former av korta frihetsberövanden; här kallar vi dem häktning och anhållande. Visserligen är det sant att det inte är straff i den mening som vi brukar ta det, det är fråga om straffprocessuella tvångsmedel, men det är lika sant att de i realiteten är frihetsberövanden, som under vissa omständigheter kommer till stånd i omedelbar anslutning till att brottet uppdragas. Som regel får ju häktning bara ske då straffarbete kan följa på brottet. Men vid sidan härav kan ju anhållan ske, dels i avbidan på rättsens beslut om häktning, dels också i vissa fall då fulla skäl till häktning icke föreligger.

Jag har tidigare uttalat mig för att tanken på korta, snabbt insättande frihetsberövanden — först genom någon form av anhållande och sedan efter noggrann undersökning och dom — vilken tanke ingalunda är ny, förtjänar att även hos oss noga övervägas, och denna uppfattning vidhåller jag.

Jag skall inte gå närmare in på denna fråga nu med den omfattande föredragningslista som vi har i dag, men jag vill framhålla att denna tanke på korta frihetsberövanden, som naturligtvis inte bara skall ha den negativa sidan, att vederbörande mister sin frihet, utan även på alla möjliga sätt ha en uppfostrande sida, håller på att vinna terräng. Jag vill bara nämna såsom ett enda exempel att i Holland har nyligen en kommitté med uppgift att bearbeta och föreslå ändringar i lagstiftningen rörande ungdomsbrottsligheten enhälligt föreslagit införandet av dylika korta frihetsstraff. Till denna kommitté hörde bland annat en av Euro-

pas mest kända kriminologer, professor Jakob M. van Bemmelen vid Leydens universitet. Förslaget är med vissa modifikationer redan antaget av det holländska parlamentet och ligger nu i justitiedepartementet för ytterligare överarbetning.

Jag anser mig icke kunna rösta för reservationen, då den endast berör bilstöld, men å andra sidan anser jag att utskottet torde ha överdrivit farorna för rättssäkerheten. Jag hänvisar åter till reglerna för häktning och anhållande. Dessutom tror jag att i den situation som vi faktiskt nu har gäller det att finna en form av samhällsreaktion mot tidigare utslag av kriminalitet, en form som dels helt tillfredsställer humanitetens fordringar och som dels, genom att det faktiskt händer någonting som både brottslingar och andra människor märker, kan bilda en av spärrarna mot det stegvisa och mjuka glidandet in i en asocial, förvänd kriminell inställning gentemot samhället. Jag understryker detta i fullt medvetande om att de flesta personer, och bland dessa vågar jag räkna mig, som mera ingående har sysslat med ungdomskriminalitetens problem, är fullständigt ense om att de förebyggande åtgärderna är de ostridigt viktigaste.

Jag säger det också, trots att jag självfallet är medveten om att det är en utomordentligt allvarlig åtgärd att beröva ungdomar, ibland barn, friheten om än för en kortare tid. Men att samla erfarenheterna och att noggrant pröva dem även hos oss, det tror jag är allt skäl i världen.

Ser man på den internationella kriminologiska litteraturen är det ganska intressant, att reaktionen i allmänhet inte riktar sig emot själva systemet utan mot hur det faktiskt kommit att utformas.

Jag har i allra största korthet velat redovisa min uppfattning på denna punkt. Den logiska konsekvensen av den är givetvis att jag varken kan

rösta för utskottet eller — av de anledningarna jag angivit — för reservationen.

Herr **ONSJÖ** (cp):

Herr talman! Anledningen till att jag fogat en blank reservation till utskottets förevarande utlåtande är närmast den, att jag i likhet med den föregående ärade talaren varit tveksam om vilken ståndpunkt som här är den riktiga. Motionärerna vill ha en snabbare reaktion från samhällets sida gentemot biltjuvarna, och det är givetvis i högsta grad önskvärt. Men motionärerna har tänkt sig, att en ertappad biltjuv skulle kunna buras in utan föregående dom och rannsakan, och en sådan metod tycker jag innebär vissa risker ur rättssäkerhetssynpunkt.

Frågan om bilstölderna är självfallet ytterst allvarlig, och den är alldeles speciellt allvarlig därför att erfarenheten visar, att den första bilstölden ofta också är det första steget in på brottets väg, en väg som biltjuven sedan fortsätter att vandra. Det märkliga i sammanhanget tycker jag emellertid är, att bilstölderna nästan kan sägas vara ett problem som är speciellt för vårt land. Vi hade denna fråga uppe i riksdagen för ett par år sedan, och då redovisades i utskottets utlåtande en del siffror — jag tror de var tagna ur trafiksäkerhetsutredningens utlåtande — vilka visade att Sverige statistiskt sett ligger skyhögt över andra länder i fråga om bilstölder. Om förhållandena inte har ändrat sig sedan dess, kan man inte undgå att ställa frågan vad detta kan bero på. Vad begår vi för fel här i landet? Ja, den frågan tvistar de lärde om, och det framlägges många mer eller mindre rimliga förklaringar. Orsakerna är givetvis många, och en orsak till bilstölderna — liksom till den ökade brottsligheten över huvud taget — är väl följderna av den ökade tätbebyggelsen.

Skärpta åtgärder mot bilstölder m. m.

Själv har jag funderat på om inte den ökade ungdomsbrottsligheten kan sammanhållas med något fel i de ungas fostran, som kanske i för hög grad har fått bli ett experimentalfält för en del verklighetsfrämmande fantastiker, vilka vill fostra ungdomen att leva i en värld, sådan som man önskar att den vore, men som den inte är. Dessutom har väl också läran om denna fria fostran missuppfattats på sina håll. Många har väl uppfattat den fria fostran som en frihet från fostran. I främsta rummet är det givetvis hemmen som skall lära barnen att lyda och att underordna sig det gemensamma bästa. Men som alla vet finns det många dåliga hem, och deras antal ökar tyvärr. Många barn saknar också hem. Då måste skolan ta ansvaret för ungdomens fostran. Men uppfyller vår moderna skola verkligen dessa krav? Man försöker i skolorna lära barnen snart sagt allting, men jag är inte säker på att man gör vad man kan för att lära barnen vad det innebär att leva i ett rättssamhälle. Inom skolans egna väggar råder det ofta anarki. Disciplin är på sina håll ett nära nog okänt begrepp, och man säger att barnen skall utvecklas i frihet. Ja, det där låter vackert. Men resultatet av en dylik fostran blir, att först när ungdomarna blir gamla nog att stjäla bilar tar det emot. Då blir det uppenbart, att det inte går att låta barn utvecklas i frihet hur långt som helst. Och om ungdomarna fortsätter att utvecklas i frihet, d. v. s. fortsätter att stjäla bilar, så tar vi in dem på ungdomsvårdsskolor för att där söka reparera vad hem och skola försummat. Ibland lyckas det, men ofta är det förlorat. Jag menar sålunda, att detta problem nog ligger en smula djupare än vad man i allmänhet tänker på.

Vad den snabbare reaktionen mot biltjuvarna beträffar, så har jag den uppfattningen att vi nog bör ta något hårdare tag. Det vore mig emellertid fjärran att här rekommendera några

Skärpta åtgärder mot bilstölder m. m.

av gångna tiders brutala bestraffningsmetoder. Jag läste emellertid i en tidning nyligen att två eller tre fjortonårs pojkar i Hälsingborg kom till en uppställningsplats för importerade bilar, där de startade den ena bilen efter den andra och krockade med de stillastående, så att de på det sättet vållade skador för omkring 75 000 kronor. Jag vill ogärna rekommendera riset, men jag tror att det skulle ha varit humant att åtminstone visa pojkarna att det finns ett ris att ta till. Det är nämligen inte alldeles uteslutet, menar jag, att de uppfostringsmetoder som anses humana i själva verket är ytterligt grymma.

Reservanterna har här föreslagit en utredning och en översyn, och jag har ingenting emot att så sker, men jag vågar ändå inte ställa mig bakom förslaget och rekommendera reservationens yrkande. Trots min betänksamhet kommer jag nog ändå att rösta för bifall till utskottets hemställan.

Herr KÖNIGSON (fp):

Herr talman! Jag utgår från att ingen här vill förringa det samhällsproblem som ungdomsbrottsligheten utan tvivel utgör. Vi är alla bekymrade över att ungdomsbrottsligheten alltmer ökar, och vi är intresserade av att finna något botemedel mot den och mot den utveckling som orsakar denna ökning.

Även om man är orolig över denna utveckling kan man emellertid inte acceptera några rent panikartade åtgärder för att komma till rätta med ungdomsbrottsligheten. När motionärerna föreslår att man skall ta i förvar under viss tid i första hand biltjuvar, men det på andra håll talas om att denna åtgärd skall gälla även andra unga brottslingar, synes mig detta vara något som tillkommit i ren panikstämning. Om man verkligen menar att man skall sätta de unga brottslingarna inom läs och bom första gången utan att de vanliga undersökningarna gjorts, utan att de blivit dömda, måste jag be-

stämt reagera däremot. Det skulle sätta rättssäkerheten i allvarlig fara om vi, bara därför att en ung människa låt oss säga påträffas under omständigheter, som tyder på att han begått ett brott, tar honom i förvar. Det skulle fullständigt strida mot de principer, efter vilka vi nu arbetar.

Om motionärerna alltså menar, att detta skall ske första gången, måste jag bestämt avvisa varje tanke därpå. Menar de däremot, att detta skall ske, när en ung brottsling kommer tillbaka, då finns redan de lagar och författningar, som vi behöver. D. v. s. om man inte avser någon ny straffform — herr Munktel talade om att man skulle ha det korta chockstraffet, arresten e. d. — ty då har vi inte de lagar och författningar, som skulle behövas, och jag tror inte heller, att vi skall försöka skaffa oss dem.

Åklagare har förklarat, att det går mycket snabbt att få ett preliminärt beslut om att en ung människa skall skickas till ungdomsvårdsskola. Problemet ligger däri att det finns inte plats på ungdomsvårdsskolorna. Åklagare och barnavårdsnämnd kan vara överens om att den unge skall skickas till ungdomsvårdsskola, men han får vänta flera månader, innan han kommer dit. Därför är det angeläget, att vi ökar platserna på ungdomsvårdsskolorna.

När det gäller bilstölderna, som ju motionärerna speciellt har inriktat sig på, kan man ha olika uppfattningar om huruvida det är förenligt med vanliga rättssäkerhetssynpunkter eller med den individuella frihet, som vi anser att vi skall ha, att ålägga bilägare att skaffa sig godkända billäs. De olika uppfattningar som kan råda i det fallet lämnar jag därhän. Jag skulle bara vilja säga, att jag vid flera tillfällen och senast för ett par veckor sedan frågat kriminalpolisen både i Stockholm och i Göteborg, om de ännu haft något fall, där en bil med godkänt billäs stulits.

Jag har fått det beskedet att varken i Stockholm eller i Göteborg känner kriminalpolisen till något fall, där ett godkänt billås kunnat brytas upp. Jag tycker att bara den erfarenheten säger, att här finns en framkomlig väg att hejda bilstölderna.

Som jag förut sade finns det kanske personer som anser, att ett åläggande för bilägare att skaffa godkänt rattlös strider mot den frihet, som vi anser oss ha rätt till. Det är en sak, men en annan är att dessa erfarenheter enligt min uppfattning pekar på en väg på vilken vi verkligen kan få ned bilstölderna.

Vad sedan beträffar frågan om behandlingen av unga brottslingar över huvud taget reagerar jag starkt mot sådana uttryck som herr Svensson i Krokstorp använde, när han talade om dalt och sade, att det behövdes starkare medicin. Det har sagts att vi håller på att få en reaktion ute i landet mot de principer vi nu har, då det gäller att ta hand om unga brottslingar. Jag vill inte försöka bedöma, hur det förhåller sig härmed, men om människor, som borde känna ansvar i detta avseende, reser omkring och talar om att vi daltar med unga brottslingar, så är det ju ganska naturligt att det skapas en sådan reaktion. De som arbetar på ungdomsvårdsskolorna och har hand om detta besvärliga klientel är verkligen ansvars-kännande människor, och de tar sitt arbete att föra dessa ungdomar till rätta med allt det allvar man kan önska. Jag tror att vi skall akta oss för att på något sätt försvara arbetet för dem. Jag tycker också att de, som säger, att man på ungdomsvårdsskolorna är för släpphänt mot ungdomen, bör undersöka hur det ligger till, innan de för sådant tal vidare. Jag kan såhunda inte instämna i de högljudda klagomålen om att man daltar med ungdomsbrottslingarna, och jag kan inte heller ansluta mig till motionärernas förslag.

Skärpta åtgärder mot bilstöld m. m.

Viktigare än det yttre skalet — ungdomsvårdsskolor, lagar och förordningar — är emellertid att vi vet vad vi vill med de unga människorna. Jag har en känsla av att det ibland fattas något på den punkten. Vi måste veta vad det är för människotyp vi vill skapa. Jag vill inte säga, att vi bör ha vissa moraliska normer, ty jag vet att en del reagerar mot det, men vi måste ha klart för oss vilket beteendemönster vi vill att de unga människorna skall ha. Ty så långt kan jag hålla med dem som klagat, att hållningslöshet inte hjälper någon. Vi måste alltså mer bestämt inrikta oss på att göra klart för oss vad det är vi vill med vårt arbete.

Motionärernas förslag om att den, som för första gången tas för ett brott eller misstänks för ett brott, skall kunna hållas i förvar under en viss tid, kan jag alltså under inga förhållanden ansluta mig till. Vad beträffar återfallsbrottslingar innehåller våra lagar och förordningar redan vad vi behöver för att snabbt kunna ingripa. Däremot saknar ungdomsvårdsskolorna erforderliga resurser.

Herr talman! Med vad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Rimmerfors* (fp).

Herr SVENSSON i Krokstorp (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Königson inledde sitt anförande med att säga, att vi kommer med krav på panikartade åtgärder. Det var närmast med anledning av det yttrandet jag begärde ordet. Vi har inte kommit med några krav på panikartade åtgärder, utan vad vi begärt är en utredning beträffande möjligheterna att nå en bättre effekt i åtgärderna mot ungdomsbrottsligheten. Herr Königson gör gällande att det finns lagar som täcker allt. Det är möjligt, men i så fall är dessa lagar inte

Skärpta åtgärder mot bilstöld m. m.

tillräckliga. Jag anser att vi misslyckats i våra strävanden att åstadkomma någonting i detta avseende. Att antalet bilstöld i Stockholm under januari månad i år var 75 procent större än under samma tid i fjol, talar ju i den riktningen.

Jag och mina medmotionärer är inte ensamma om denna vår uppfattning. Slår man upp en tidning — den må vara liberal eller konservativ, det må vara en facktidsskrift för poliser eller för militärer — finner man att det är ett allmänt krav, att vi måste tala ett kärvare språk, att vi måste komma bort ifrån de företeelser, som herr Königson gjorde gällande att jag betecknat som dalt. Detta har stärkt mig i min tro att vi är inne på rätta vägar, när vi kräver en utredning i detta avseende.

Herr KÖNIGSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Kroks-
torp säger att reservanterna endast begärt en utredning, men det är i så fall inte en förutsättningslös utredning. Det utsäges nämligen att man syftar till att få möjlighet att hålla dessa ungdomar i förvar under en tid, som jag hoppas man avser skall bli kort. Det är detta uttalande jag reagerar mot.

Jag har inte bestridit att ungdomsbrottsligheten ökar och att bilstölderna ökar. Jag har bara visat på anledning-
en till att samhället nu inte kan reagera så snabbt som skulle vara möjligt enligt gällande lag och förordning. Orsaken härtill är att vi inte har tillräckligt antal platser på ungdomsvårdsskolorna.

Jag vill dock framhålla att det även finns ljusglimtar. Jag tycker det är rätt glädjande att tillgängliga siffror visar att rymningsfrekvensen vid ungdomsvårdsskolorna är klart sjunkande. Jag menar givetvis inte att detta kan tas som något bevis för eller något klart tecken på att man lyckats väl på detta område, men det visar dock att vi är

på god väg att lösa problemet när det gäller behandling av unga brottslingar, om vi bara får erforderliga resurser beträffande ungdomsvårdsskolorna.

Herr NYHAGE (h):

Herr talman! Reservanterna begär här en utredning angående möjligheterna att hålla ertappade biltjuvar i förvar. Jag tror inte man skall överdriva faran för att rättssäkerheten härigenom skall åsidosättas. Det framhålles ju tydligt i reservationen, att utredningen skall arbeta just med den sidan av saken. Med hittillsvarande metoder har man inte lyckats stoppa den mycket tråkiga utveckling, som bilstölderna tagit. Förefintlig statistik visar att antalet bilstöld ökar. Tyvärr måste vi konstatera att många hem har misslyckats i sin fostran av de unga människorna. Tyvärr måste vi konstatera att även skolan uppenbarligen misslyckats i betydelsefulla avseenden. Tyvärr måste vi också konstatera att även samhället har misslyckats. Bostadspolitiken spelar härvidlag en betydande roll.

Man kan aldrig komma ifrån, att bilstölderna ofta börjar av ren äventyrs-
lusta, men denna äventyrslusta blir lätt inkörsporren till en ökad brottslighet och ren brottslighet. Det är väl då, såvitt jag kan förstå, bättre att stämma i bäcken än i ån. Här begär man möjlighet att stämma i bäcken beträffande just denna speciella ungdomsfråga. Vi kan heller inte komma ifrån, att detta är en ungdomsfråga av mycket stort format. Tyvärr är det ofta så, att även den ungdom, som kan sköta sig, får lida för det nuvarande tillståndet. Ofta sättes en stämpel på ungdomen i allmänhet. Låt oss då komma ihåg att det dock är en minoritet av svensk ungdom som icke kan sköta sig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande följande reservationen nr 2.

Skärpta åtgärder mot bilstölder m. m.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Endast en kort replik till herr Königson med anledning av att han åberopade statistik angående rymningarna från ungdomsvårdsskolorna. Dels är denna statistik ganska tvivelaktig och dels förhåller det sig så, att det absoluta antalet rymningar har stigit även om man kan se en relativ minskning. Denna stegring av det absoluta antalet rymningar beror emellertid djupast sett på att vi fått så oerhört mycket flera asociala och kriminella ungdomar, som vi lyckligtvis så småningom börjat få plats att ta hand om. Jag tycker alltså inte att denna speciella statistik rörande rymningarna på något sätt visar att ungdomsbrottsligheten skulle vara på retur.

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Det råder väl ingen tvekan om att samhället i sitt eget intresse bör verka för bästa möjliga laglydnad, och det är lika uppenbart att laglydnaden förstärkes om inte bara samhällsorganen utan också de enskilda medborgarna reagerar mot överträdelserna. Motionärerna torde kunna påräkna ett allmänt instämmande i att tillgreppen av bilar väcker oro. Man får se motionen som ett inlägg i den aktuella debatten om ungdomsbrottsligheten. Motionärerna talar om »en allt starkare folkopinion», som kräver »avskräckningsmoment». I anslutning till detta skulle jag vilja göra några reflexioner.

Alla tycks vara eniga om målet, som givetvis är ett samhälle där så få som möjligt hamnar på fel sida om demarkationslinjen mellan laglighet och brottslighet. Om vägarna till detta mål är man emellertid inte på det klara. Man är också oense om vad som är lämpligt och vad som inte är lämpligt. Oklarheten kommer till bjärt belysning bl. a. därigenom, att den motionär, som vid fjolårets riksdag föreslog en kraf-

tig avrustning av polisen, nu i år — just i föreliggande motion — hälsar med tillfredsställelse inrikesministerns i statsverkspropositionen gjorda anmälan om en förstärkning av polisen.

Man kräver att någonting skall ske. Om det som skall ske är klokt eller oklokt, skadligt eller gagneligt, har man inte tid att tänka på. Man har nästan börjat tillämpa det gamla exercisreglementets bestämmelse om att »obeslutsamhet att handla läggs mer till last än misstag i fråga om val av medel». Galenskaper i val av medel har emellertid inte alltid skänkt segrar i krigiska värv, och ett exercisreglemente är ju för övrigt ingen läkarinstruktion. Vill man uppträda som läkare och söka operera bort ungdomsbrottsligheten från samhällskroppen, då får man sanerligen inte godtaga vilka misstag som helst i fråga om medlen. Man måste ju ändå försöka rädda patienten till livet.

Hur skall då patienten botas? En mångfald skriftlärde håller sedan något år på att fastställa diagnosen, och tids nog kommer väl operationskniven fram. Rättslärda och parlamentariker har hos justitieministern påyrkat krafttag till den kriminologiska forskningens fromma. Ur brottsbekämpandets synpunkt måste detta förslag tillstyrkas på det livligaste.

I avvaktan på att samordningsarbetet mellan de olika departementen slutföres borde den nuvarande fronten kunna hållas. Som en allvarlig varning upptog anhängarna av de förebyggande åtgärderna meddelandet under åttonde huvudtiteln, att statsmakterna övervägde att minska stödet till den välartade ungdomen. Uttalandet i fråga vittnar inte om att ens alla inom Kungl. Maj:ts kansli drar i repet åt samma håll.

Det är emellertid inte bara de skriftlärde som sysslar med ungdomsbrottsligheten. Vi har också fariséerna, som ställer sig liksom på sidan och låter andra ta ansvaret. Intet är lättare än att anklaga och att vara anklagare. Me-

Skärpta åtgärder mot bilstölder m. m.

delålders män och kvinnor slår sig stolt för bröstet och utropar: Se på mig, jag är inte som den förskräckliga nutida ungdomen!

Debatten om ungdomsbrottsligheten förs så onyanserat, att man frestas tro att den alldeles överväldigande delen av ungdomen är kriminell — ja, att varje ungdom som är välartad och skötsam just därigenom skulle betraktas som nära på abnorm. Har man aldrig tänkt på att en dylik nedsvärting av ungdomen i allmänhet måste verka nedbrytande på ungdomens motståndskraft?

Den största glädjekällan i nuet är ändå den, att den överväldigande majoriteten av ungdomen är mönstergill i sitt uppförande. Kanske är den nuvarande ungdomsgenerationens flertal bättre än alla sina föregångare. Se på landsbygd ungdomen! Byaslagsmålen har ersatts av idrott i alla former och ungdomen i dag är knuten till ideellt arbete av något slag på ett helt annat sätt än vad fallet var för låt oss säga 25 år sedan.

Och trots allt vad man säger om ungdomen i storstäderna behöver man inte gå många stenkast från riksdagshuset för att konstatera, att det sannerligen inte finns mycket plats för beröm för medelåldern. Man nödgas ibland fråga sig, om människan är på väg att än en gång bli neanderthalare. Säg mig med vem du umgås och jag skall säga dig vem du är, är ett uttryck som påminner om de äldres plikt att söka vara goda föredömen. Den äldre generationen av i dag har i betydande grad misslyckats med denna uppgift.

Jag försvarar inte den unge brottslingen, men jag kan inte godtaga den i många fall ytterst förenklade redovisning man ger om hela ungdomsbrottsligheten. Man hör mörkmän dundra i radio mot »den Schlyterska skolan» och påyrka, att kristna principer får ökat fotfäste. Av erfarenhet vet jag att bland vissa människor religionen varit

ett mäktigt vapen i kampen mot en viss typ av brott — jag syftar närmast på renstölderna i fjällen — men jag vet inte på vad sätt prästerskapet i Stockholm kan aktiveras för att stävja bilstölderna. Kan prästerna göra något, så torde nationens tacksamhet bli deras arvedel. Fältet står öppet och fritt för alla goda insatser. Däröfver är vi säkert alla ense, oavsett vilken uppfattning vi än har i religiösa ting.

Andra menar att ungdomsbrottsligheten beror på C. G. Ekmans första regering, som medverkade till att katekesen kom bort från folkskolan. Men ingen vågar påstå att bilstölderna skulle upphöra, om skolbarnen åter började läsa katekesen.

Varför är människor brottsliga? Varför har vi så många bilstölder? Är det för att straffet, reaktionen från samhällets sida, är för mild? Motionärerna tycks luta åt den åsikten. Jag har redan tidigare antytt, att den kriminologiska forskningen ännu inte givit svar på den frågan. I dagens läge kan vi inte komma längre än Pontius Pilatus gjorde. Vi måste fråga med honom: Vad är sanning? Och i hans sällskap hamnar nog också motionärerna.

Eljest kan vi också fråga: Varför är det så många som inte begår brott? Varför avstår den överväldigande majoriteten av ungdom från att stjäla bilar? Man skulle kunna säga, att det i många fall beror på rädsla för reaktionen från samhällets sida. I så fall skulle det alltså förhålla sig så, att för majoriteten är straffen tillräckligt effektiva redan nu för att bilda en individualpreventiv barriär.

Under mina år som praktiskt arbetande utredare av brott har jag kommit till den uppfattningen, att en gärningsman sällan eller aldrig överlägger med sig själv om vilket straff han skulle kunna få för en handling — om det blir fängelse i en månad eller straffarbete under åtta månader. Däremot är det vanligt, att vederbörande noga kal-

kylerar med om han skall bli avslöjad eller inte. Risken för att bli avslöjad har en utomordentligt kraftig preventiv verkan.

Vilka åtgärder vi förordar i kampen mot bilstölderna är givetvis beroende på från vilket håll vi betraktar problemet. I storstäderna tycks man nästan befinna sig i en farkost, som med svindlande fart styr mot det klippbranta Himalaya. I landsorten är problemet av annan storleksordning. På vissa orter är det intet problem alls.

Siffrorna för antalet motorfordons-tillgrepp är oroväckande. — 1956 var det inte mindre än 25 900. År 1913 var antalet 15, år 1927 180, vilket i förhållandet till antalet fordon procentuellt sett var en mycket hög siffra, och år 1952 ungefär 9 000. År 1943 hade vi emellertid inga biltjuvar alls. Varför denna plötsliga laglydnad? Jo, den förklaras av gasdriften.

Och där har vi beviset för att om det är förenat med betydande svårigheter att komma åt ett fordon, så minskas på grund härav antalet tillgrepp. Av egen erfarenhet vet jag, att exempelvis rattläset i många fall förhindrat bilstöld. Kriminalkommissarie Uhrbom i Stockholm har uppgivit, att i december 1956 stals i Stockholm 55 bilar av märket Austin, men i samma månad året därpå bara 3. Den gynnsamma utvecklingen ansågs väsentligen bero på att rattläs allmänt inmonterats på bilar av detta märke.

Jag har den uppfattningen att teknikerna, om de får ett allvarligt uppdrag, kan göra åtskilligt för att få bilarna oåtkomliga för biltjuvarna. En enskild bilägare har berättat, att han nått goda resultat genom att tjundra fast bilen med en grov kätting i en järnstolpe! Målet måste vara att göra motorfordonen mindre lättillgängliga för ohederliga människor. När detta slår igenom uppnås också en psykologiskt återhållande verkan på de presumtiva brottslingarna.

Skärpta åtgärder mot bilstölder m. m.

Men naturligtvis skall vi slå vakt om laglydnaden. Jag tror, att man i våra skolor skulle inom samhällslärans ram kunna göra åtskilligt mer för att ge de unga en stabil moralisk plattform. De unga bör bibringas den uppfattningen, att brottslighet är oförenlig med sunda etiska principer.

Sedan kan samhället uträtta mycket mer än vad nu är fallet på det rent förebyggande planet. Visst kan man diskutera, hur man skall bestraffa den som gått ned i en vak, men det är viktigare att förhindra, att vederbörande ramlar i vaken. Jag är alldeles övertygad om att ifall den spanande polisstyrkan i Stockholm vore lika manstark som de olika delegationer som diskuterar ungdomsbrottslighetens orsaker och botemedlen mot den, skulle ungdomsbrottsligheten och brottsligheten över huvud snart visa en kraftigt nedåtgående kurva.

Vidare anser jag, att eftersom polisen har synnerligen stora förutsättningar att utröna var förebyggande åtgärder kan sättas in för att hindra brottslighet, så bör polisens rent sociala funktion kraftigt utbyggas. Erfarenheterna från Köpenhamn och inte minst från Malmö manar till efterföljd på andra håll. Samarbetet mellan polisen och de socialvårdande myndigheterna är i regel gott — i Malmö exempelvis konstaterade en utredning att det t. o. m. var monstergillt — men på vissa orter råder ett kallt krig, och på det profiterar ungdomsbrottsligheten.

Santal med barnavårdsnämndsordförande och andra socialvårdare visar, att de anslagsbeviljande myndigheterna är ytterst njugga med pengar till sådan förebyggande verksamhet, som åsyftas i barnavårdslagens 2 §. Detta är olyckligt. Man saknar personella resurser att kväva det onda i dess linda. Den billigaste och bästa utvägen beträds inte — det är »dalt». Men man glömmer att det dyraste och mest kvalificerade daltet äger rum bl. a. i våra

Skärpta åtgärder mot bilstölder m. m.

fängelser, där individen tas om hand helt och hållet.

På grundval av vad jag här sagt ansluter jag mig med stor tillfredsställelse till utskottets uppfattning. Jag har som polisman funnit att även ganska avancerade brottslingar måste liknas vid hedningarna, som inte hava lagen men som ändå hava lagen i sitt hjärta. Det mänskliga som finns inombords får man inte döda. Jag har i min verksamhet också handskats med brottslingar från ett annat land, där man av olika skäl fört en kriminalpolitik motsatt den »Schlyterska skolan», och jag har träffat de verkligen förhärdade brottslingarna bland dem, som kanske redan vid 15 års ålder ådömts stränga tukthusstraff. De var i sanning hedningar, som inte längre hade lagen i sitt hjärta. Dessa spår, som jag i min verksamhet kommit att stifta bekantskap med, har haft en avskräckande inverkan på mig.

Det är glädjande att utskottets majoritet inte gett ens ett finger åt den s. k. opinion, som börjat tvivla på humaniteten och trott sig ha problemets lösning i de historiska orden: Korsfäst! Korsfäst! Vår rättshistoria visar, att framstegsvänliga och humana kungar och jurister ofta mötte motstånd just i riksdagen i sina försök att humanisera strafflagstiftningen. Före 1734 dömde man ej sällan även efter Mose lag, och riksdagsmännen var obenägna att ändra vad de kallade en månghundraårig tradition. Ungdomsbrottsligheten och bilstölderna skall inte bagatelliseras, men vi får inte återvända till Moses och profeterna på straffrätens område.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Det är mycket i herr Lassinanttis anförande jag gärna skriver under. Jag konstaterar också att om han inte hade haft så god kristendoms-kunskap skulle han inte ha vetat så mycket om skriftlärd och fariséer och

Pontius Pilatus och om »hedningarna som icke hava lagen».

Jag håller med herr Lassinantti om att många ungdomar är prima, att de är ambitiösare och vaknare än ungdomen kanske varit på länge. Det är ju så att var plåga har sitt skri för sig men hälsan tiger still. Å andra sidan är det klart konstaterat, att huvudparten av ungdomsbrottslingarna kommer från stympade och på annat sätt trasiga hem. Man får inte heller i denna diskussion bortse ifrån det faktum, att vårt folk befinner sig i en moralisk kris.

Jag är för min del övertygad om att en rejäl och saklig kristen fostran i hem och skola är det effektivaste skyddet mot kriminalitet i alla former.

Häri instämde herr *Hedin* (h).

Fru TORBRINK (s):

Herr talman! Jag vill bara säga, efter det att talesmännen för de olika åsiktsriktningarna nu yttrat sig, att jag hoppas att såväl riksdagen som departementet noga tar del av socialstyrelsens propåer, när dessa kommer. Det är ju socialstyrelsen som har att svara för att det finns ungdomsvårdsskolor med möjligheter att ta hand om ungdomarna på ett tidigt stadium. Kan det ske, slipper vi upprivande debatter.

Det vore också önskvärt att ungdomsvårdsskolorna inte behövde skicka i väg ungdomarna så fort för att ta in katastroffall, utan att man verkligen finge litet mera tid för fostran. Jag hoppas att denna debatt givit upphov till sådana tankegångar.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen nr 2; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10

Vidgad offentlighet beträffande promemorior i resningsärenden hos högsta domstolen

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om vidgad offentlighet beträffande promemorior i resningsärenden hos högsta domstolen.

I de likalydande motionerna nr 65 i första kammaren av herr *Akesson* och nr 97 i andra kammaren av herrar *Olofson* och *Nilsson* i Lönsboda hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till sådan ändrad lydelse av 58 kap. rättegångsbalken, att promemorian, som utarbetas i anledning av resningsansökningar och sedan bifogas högsta domstolens beslut, måtte bli tillgänglig för parterna, innan ärendet definitivt avgöres i högsta domstolen».

Motionerna, som hänvisats till lagutskott, hade behandlats av första lagutskottet.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 65 och II: 97, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av fru *Gärde Widemar*, fru *Johansson* och herr *Eliasson* i Stockholm.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **ELIASSON** i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag har tillsammans med två andra ledamöter fogat en blank reservation till utskottsutlåtandet. Jag ifrågasätter om inte lagutskottet i detta ärende alltför snävt tolkat sin behörighet.

Frågan gäller i detta fall: om i en motion framställs krav på utredning beträffande revisionspromemoria i nådeärende, kan utskottet — därest det finner att utredning är påkallad — föreslå sådan även om det finner, att villkor härför är att utredningen skall

omfatta jämväl revisionspromemoria i fullföljdsärende.

Lagutskottet har här svarat nej. Motionsyrkandet har ansetts för snävt formulerat och utskottet har tydligen inte ansett det falla inom den justerbara ramen för utskottsinitiativ.

Såvitt jag kan finna kan denna tolkning enligt vedertagna grundsatser knappast vara riktig. Hinder ur formell synpunkt torde icke ha förelegat mot att förorda utredning och angiva, att denna lämpligen borde omfatta icke bara revisionspromemorior i nådeärenden utan också i fullföljdsärenden. I ett annat ärende inom lagutskottet, där motionsyrkandet gällde ersättning åt polismän för skada i tjänsten, tillstyrkte lagutskottet bifall till motionsyrkandet om utredning trots att man samtidigt ansett sig i motiveringen böra påpeka, att även andra yrkesgrupper borde bli föremål för utredning.

1907 års kommittéerade för frågor om lättnader i riksdagens arbete framhöll, att en viss begränsad initiativrätt förelåg för alla utskott. Utskotten hade sålunda möjlighet att uti deras handläggning hänskjutna motioner göra »sådana ändringar och tillägg, som utan att innebära en omläggning av de grunder, på vilka förslagen vila, kunna finnas av behovet påkallade».

Reuterskiöld definierar den begränsade initiativrätten för utskotten som en »rätt att i anledning av och under anknytning till remissen väcka förslag i det ämne, — — — som hänvisats till utskottets behandling, t. ex. att föreslå — — — tillägg till eller ändringar i framställt förslag, nytt eller omarbetat förslag, t. o. m. att väcka fråga om liknande eller med förslaget eljest sammanhängande ändringar i andra författningar o. s. v., men icke att inom område, som väl i och för sig faller under utskottets behörighet men som icke beröres av remissen, väcka några som helst förslag».

Tingsten konstaterar, att omfattningen av det begränsade utskottsinitiativet

Vidgad offentlighet beträffande promemorior i resningsärenden hos högsta domstolen

sådant det av Reuterskiöld angivits är obestridlig och att något hinder mot en ännu vidsträcktare initiativrätt icke skulle stå i strid mot grundlagens vaga uttryckssätt, ehuru en sådan vidsträcktare initiativrätt icke skulle stå i överensstämmelse med de av 1907 års kommitterade formulerade grundsatserna.

Jag anser alltså, att ur formell synpunkt intet hinder hade förelegat för utskottet att förorda utredning om revisionspromemorior i nådeärenden med påpekande att utredningen jämväl borde avse promemorior i fullföljsärenden.

I sakfrågan i detta ärende har jag samma uppfattning som sammansatta lag- och konstitutionsutskottet gav uttryck åt vid förra årets riksdag och som finns redovisad på s. 7 i utskottsutlåtandet, där det framhölls, att mycket skulle vara vunnet redan med en anordning, enligt vilken dessa föredragningspromemorior i förväg kommunicerades med parterna. Man påpekade, att även om promemoriorna av revisionssekreterarna utarbetades med all omsorg och strävan till objektivitet kunde möjligheten av missförstånd eller ofullständighet aldrig uteslutas. Man framhöll också, att det även för högsta domstolen måste vara av stort intresse att promemorian från början ger en så klarläggande och tillförlitlig bild av ärendet som möjligt och att det icke torde vara verklighetsfrämmande att föreställa sig fall, då kommunikation med parterna efter föredragningen härigenom kunde onödiggöras.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till motionen, varvid jag förutsätter, att en utredning jämväl kommer till stånd beträffande promemoriorna i fullföljsärenden.

Herr OLOFSON (fp):

Herr talman! År 1766 genomförde de yngre mössorna för första gången en

liberal tryckfrihetslagstiftning här i landet, och som en integrerande del av denna tryckfrihetslagstiftning fastslogs första gången principen, att myndigheternas handlingar skulle vara offentliga, d. v. s. de skulle vara tillgängliga för den allmänhet, som var intresserad av dessa handlingar. Denna princip har sedermera fasthållits i svensk tryckfrihetslagsiftning, och i nu gällande tryckfrihetslag handlar det andra kapitlet just om allmänna handlingars offentlighet.

I 4 § stadgas emellertid ett visst undantag, nämligen för minnesanteckningar eller andra uppteckningar, som hos myndighet verkställts allenast för måls eller ärendes föredragning eller beslutande till avgörande. Den promemoria, som vi här diskuterar och som alltså gäller resningsärenden, upprättas för att ge en sammanfattning av vad tidigare i målet förekommit. Den skall enligt vad första lagutskottet anför på s. 2 i sitt betänkande innehålla en ordnad och fullständig redogörelse för vad handlingarna innehåller, den skall undertecknas av föredraganden, d. v. s. vederbörande revisionssekreterare, och skall efter föredragningen förvaras bland handlingarna i målet.

Det kan nog, herr talman, ifrågasättas om den tolkning, som man i allmänhet här ger av tryckfrihetslagstiftningen, är riktigt adekvat, om inte tryckfrihetsförordningens anda tillämplad i det föreliggande fallet i stället skulle leda till det resultatet, att promemorian skulle vara tillgänglig för parterna. Jag har i varje fall bland statsvetarna på denna punkt mött skiftande meningar. Att inte de sakkunniga är eniga framgår av den lilla anmärkning, som redan i Malmgrens edition av våra grundlagar finns i detta hänseende, där det står att »promemorior vid föredragning i regeringsrätten torde icke vara att anse som allmänna handlingar». Detta »torde icke» visar ju att saken knappast ur konsti-

Vidgad offentlighet beträffande promemorior i resningsärenden hos högsta domstolen

tutionell och statsvetenskaplig synpunkt är fullt klar.

Jag vill, herr talman, för övrigt endast instämma i de synpunkter, som här har framförts av herr Eliasson i Stockholm. Vi har diskuterat resningsinstitutet tidigare här i kammaren. Det har förelegat planer på en radikal omformning av detta resningsinstitut, men detta har inte kammaren velat vara med om. Jag tror inte att det skulle öka rättssäkerheten i landet om man lät parterna ta del av dessa promemorior i högsta domstolen, men jag tror att det i hög grad skulle öka känslan för rättssäkerheten här i landet. Om man fick tillfälle att kontrollera att i dessa promemorior finns alla synpunkter, som man vill ha fram när högsta domstolen skall avgöra ärendet, skulle man känna sig säker på ett helt annat sätt än när man inte får tillfälle att ta del av promemoriorna. För vederbörande i nedre justitierevisionen, som skall upprätta dessa promemorior, torde det inte föranleda något merarbete, eftersom dessa promemorior redan nu skall utarbetas på ett sådant sätt, att de efter det utslaget har fallit i högsta domstolen skall kunna bifogas detta utslag.

Jag tillåter mig bara till sist, herr talman, att erinra om hur man i den nya danska grundlagen av 1953 ser på dessa frågor. I 65 § konstaterar man kort och gott: »I retsplejen gennemføres offentlighed og mundtlighed i videst muligt omfang.»

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! Med hänsyn till den långa rad av ärenden som kammaren har framför sig skall jag inte gå in på någon längre debatt i detta ärende. Jag skall alltså inte beröra det säkerligen vidlyftiga problemet om utskottets initiativrätt och inte heller frågan om föredragningspromemoriornas natur.

Självfallet kan man ha olika åsikter om både det ena och det andra.

Däremot vill jag framhålla, att det för mig ställer sig alldeles uppenbart, att det måste vara någon konsekvens i riksdagens beslut. Förra året behandlade riksdagen samma fråga, lät vara att den då var påhängd en fråga om resningsinstitutet. Riksdagen fann då, att spörsmålet om en parts befogenhet att före ett ärendes avgörande taga del av inom en domstol eller av en myndighet upprättad föredragningspromemoria icke vore begränsat till handläggning av resningsärenden utan hade intimt samband med förfarandet vid den stora mängd betydelsefulla avgöranden, som därutöver träffas på handlingarna. En utredning i angivet hänseende måste därför få en vidare omfattning än som åsyftades i de då aktuella motionerna och kunde icke anses ligga inom ramen för dessa.

Man kan knappast ge en tydligare anvisning, ifall en motionär är benägen att komma tillbaka med yrkande i samma ärende, att motionären då skall utforma sin motion på ett annat sätt. Nu har motionärerna kommit tillbaka med samma begränsade yrkande som tidigare. Jag för min del anser att det skulle vara alldeles orimligt, om man skulle tillåta en sådan initiativrätt, att man på grundval av ett yrkande angående resningspromemoriornas offentlighet inom ett mycket begränsat område av den extraordinära processen skulle ta upp den mycket vidlyftiga frågan om sådana föredragningspromemoriors offentlighet inom den ordinarie processen. Det är enligt min mening alldeles för mycket begärt. Jag vill inte på något sätt inbjuda till ett fortsatt motionerande, men om detta ändå kommer att ske måste jag säga, att det är rimligt, att man anger ramen för vad utskottet skall syssla med.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidgad offentlighet beträffande promemorior i resningsärenden hos högsta domstolen

Herr *Fröding* (h) instämde i detta anförande.

Herr **OLOFSON** (fp) kort genmäle:

Herr Rylander erinrade om att riksdagen redan förra året hade tillfälle att ta ställning till dessa spörsmål. Men den motion och det utskottsförslag som då förelåg hade ju en betydligt vidare syftning än motionerna vid årets riksdag. Den gången var det tal om att man vid resningsförfarandet också skulle införa muntlig föredragning i högsta domstolen. När motionerna nu kommit tillbaka har de haft en mer begränsad omfattning och bara avsett resningspromemoriorna.

Det torde, herr talman, bli anledning att vid fler riksdagar motionsledes återkomma till denna sak och då kan man ju eventuellt ta upp frågan om dessa promemoriors offentlighet i hela dess vidd.

Herr **ELIASSON** i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att motionärerna skulle, såsom herr Rylander säger, av utskottsutlåtandet vid föregående års riksdag kunnat utläsa hur de bort motionera i år. Jag talar själv inte i egenskap av motionär, men jag måste säga att om man anser att en utredning bör komma till stånd, bör man väl inte vara så formell, att man avvisar detta utredningskrav med hänvisning till att det bara avser promemoriorna i nådeärenden, medan det i själva verket bort gälla även promemoriorna i fullföljdsärenden. Det är ju ungefär samma sak som om en riksdagsman begär en utredning beträffande lingonplockning och utskottet säger: »Det är mycket riktigt att det bör göras en utredning om lingonplockning, men eftersom utredningen jämväl bör omfatta blåbärs-plockningen måste vi avstyrka motionen.» Utskottet bör väl t. o. m. vara oförhindrat att på sådant

motionsyrkande föreslå utredning om skogsbär över huvud taget om nu motionsyrkandet därav skulle vara avhängigt.

Herr **RYLANDER** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga att det i detta fall är fråga om ytterst få lingon men många blåbär.

Fru **JOHANSSON** (s):

Herr talman! Jag har till detta utskottsutlåtande avgivit en blank reservation och jag vill säga, att jag instämmer i de synpunkter herr Eliasson i Stockholm här anför. Han har emellertid talat som jurist, medan jag i högsta grad kommer att tala som lekman. Jag vet att det i juridiska frågor inte är lätt för en lekman att avgöra vilket som är det riktiga, men det s. k. sunda bondförståndet har sagt mig, att det ändå vore något vunnet genom att bifalla motionen om utredning. Det är två saker som gör att jag har kommit till denna uppfattning.

För det första: När jag hör talas om människor — vi brukar i allmänt tal kalla dem kverulanter eller t. o. m. sinnessjuka — som ständigt håller på att bråka och överklaga domstolsbeslut och inge resningsansökningar, så frågar jag mig alltid: Hur ligger det i själva verket till? Vad är orsaken till att den enskilda människan har börjat kverulera på detta sätt eller till att hon kanske blivit sinnessjuk? Kan inte orsaken vara den, att hon anser sig ha blivit orättvist behandlad och t. ex. inte fått sin sak ordentligt prövad vid en resningsansökan? Har inte detta kanske bidragit till att förvärpa hennes sjukdom?

Denna känsla bemäktigar mig alltid, när vi skall ta ställning till sådana frågor. Därför anser jag, att om man nu bifaller motionen kanhända vi i någon mån bidrar till att stärka dessa människor i känslan att man ändå från myn-

Vidgad offentlighet beträffande promemorior i resningsärenden hos högsta domstolen

digheternas sida har gjort sitt yttersta. Det framhålls i motionen: »Härigenom skulle parterna få tillfälle att förvissa sig om att vad de anfört i saken rönt tillbörligt beaktande i promemorian ävensom att framföra de erinringar mot denna, som de kunde finna påkallade.»

Den andra orsaken till att jag har velat reservera mig är, att vi under de senare åren har fått bevittna hur man faktiskt har fört en kampanj, som gått under namnet »rättsrötekampanj». Jag vill inte bidra till att vi räcker det allra minsta finger åt personer, som underminerar förtroendet eller misstänkliggör vårt rättsväsende. Jag tror att sådant är olyckligt. Enligt mitt sätt att se skulle man i någon mån ha bidragit till att göra frågan klarare, om utskottet hade bifallit motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr LARSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! I likhet med herr Eliasson i Stockholm har jag en känsla av att utskottet här har ansett sig ha mycket snävare befogenheter än det egentligen har. Det är alldeles klart, att utskotten har en viss initiativrätt, som är begränsad och olika för olika utskott. Jag skulle dock tänka mig, att alla utskott i någon mån har initiativrätt, och jag tror att denna, när man skall tolka grundlagens mycket otydliga formuleringar, skulle kunna göras ganska vid i flertalet utskott.

Nu är det givet, att utskotten är synnerligen restriktiva när det gäller att behandla alla förslag, som kommer fram i motioner — det måste de vara — men skall man ge sig på att slakta motioner, bör man väl göra det på ett sådant sätt, att de inte liksom guden Tors bockar återuppstår strax därpå lika friska och färdiga. När man hänger upp det hela på en sak som denna och säger, att utskottet inte har tillräcklig

initiativrätt för att kunna förorda en utredning, som går utanför ramen för vad motionen egentligen har angivit, då — menar jag — har man grundat sitt ställningstagande på en formalitet, som gör att vi får tillbaka motionen året efter. Sedan får vi ånyo en föredragning på i värsta fall ett par timmar. Detta kan omöjligt vara ett rationellt arbetssätt. Skall man avliva en motion bör man göra det med andra skäl än rent formella, ty i annat fall får man den — som jag nyss sade — tillbaka som en bumerang.

Jag skall inte förlänga debatten ytterligare. Jag vill bara konstatera, att vi slösar bort rätt mycken arbetstid här i riksdagen genom att vara alltför formella, och att det är synnerligen önskvärt att man i varje fall inom utskotten inte anser sig ha snävare initiativrätt än man i själva verket har.

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! Utskottet har inte hängt upp detta på någon bristande initiativrätt utan på riksdagens under förra året fattade beslut. Det måste rimligen vara någon konsekvens. Om riksdagen beslutar en sak ena året skall den inte nästa år besluta något annat, om ingenting hänt dess emellan, som är ägnat att föranleda ett annat bedömande.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Stockholm begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 149 ja och 49 nej, varjämte 21 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst dels och i ämnet väckta motioner.

Genom en den 10 januari 1958 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 30, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

*Lag
om kvinnas behörighet till prästerlig
tjänst*

Härigenom förordnas, att kvinna skall äga lika behörighet som man att efter förtjänst och skicklighet befordras till prästerlig tjänst.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1959.

Utskottet hade i samband med propositionen behandlat två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen nr 29 i första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* och

nr 33 i andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hemställdes under åberopande av § 58 riksdagsordningen, att riksdagen måtte besluta uppskjuta behandlingen av propositionen till 1959 års riksdag.

Utskottet hemställde

A) att motionerna I: 29 och II: 33 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) att riksdagen måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Arvidson, Gezelius, Onsjö* och *Svensson* i Krokstorp, vilka ansett att utskottet bort under A) hemställa, att riksdagen — med bifall till motionerna I: 29 och II: 33 — måtte med stöd av § 58 riksdagsordningen besluta uppskov till 1959 års riksdag med behandlingen av förevarande proposition;

2) av herr *Mogård*, utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr GEZELIUS (h):

Herr talman! Till frågan om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst intar jag en starkt positiv hållning. Jag kan helt ansluta mig till första lagutskottets uttalande när det säger, att ett av de viktigaste skälen för en reform utgöres »av önskemålet att tillgodose den numera inom samhällslivet erkända principen om kvinnans likställighet med mannen. I vad det gäller behörigheten till ämbeten och tjänster uppbäres angivna princip icke endast av rättvisesynpunkter utan även av att det i allmänhet föreligger ett starkt behov att tillgodo-

göra samhället värdet av ökade insatser från kvinnans sida på olika områden».

Jag kan också mycket väl förstå det angelägna i att denna fråga, som varit så väl utredd från riksdagens sida och tidigare varit uppe till behandling, nu kommer till ett avgörande. Då jag likväl ansluter mig till reservationen har det skett av i korthet följande skäl.

Reservationen går ut på att riksdagen skulle bordlägga frågan till våren 1959. Det är två skäl som varit avgörande vid mitt bedömande av frågan, huruvida ett ytterligare uppskov bör äga rum eller icke.

För genomförandet av denna lagstiftning, till vilken de flesta väl har en övervägande positiv inställning, krävs det samtycke av kyrkomötet. Frågan har ju karaktär av kyrkolag. 1957 års kyrkomöte förklarade emellertid i en skrivelse till Kungl. Maj:t, att kyrkomötet icke kunde godta det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst.

Även enligt min uppfattning har riksdagen inte någon anledning att frånträda sitt beslut utan bör begära ett nytt besked av kyrkomötet. Om jag emellertid tar del av kyrkomötesförhandlingarna och motiveringerna till avslaget från kyrkomötets sida får jag det bestämda intrycket, att det för flertalet av kyrkomötets medlemmar — vilka haft mycket god tid på sig att förbereda ett avgörande — förelåg en så stor tvekan inför risken för en inre splittring, att man ville ha ett ytterligare rådrum för slutligt ställningstagande. Om nu lagförslaget antas under riksdagens innevarande vårsession blir följden den, att ett nytt kyrkomöte i år måste pröva frågan.

Jag frågar mig då, om det verkligen föreligger så starka skäl mot ett uppskov med frågans avgörande till våren 1959, att det finns anledning att förvägra kyrkomötet erfordrig tid att förbereda sin slutliga prövning. Man kan

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

här givetvis inta den ståndpunkten, att kyrkomötet haft detta nödiga rådrum och att riksdagen inte behöver visa någon som helst hänsyn till en begäran om att få tid för att åstadkomma ett enigt ståndpunktstagande — en begäran som kanske inte kommer så mycket från kyrkomötet som från kyrkans medlemmar i allmänhet.

Riksdagen har redan tidigare klart uttalat sin mening om att kvinna bör erhålla behörighet till prästerlig tjänst. För att ge detta till känna krävs inte något nytt beslut av riksdagen. Det avgörande för mig har varit en avvägning av olägenheterna, mellan å ena sidan ett uppskov med reformen till början av 1959 och å andra sidan ett framtvingande av ett nytt kyrkomötesbesked redan detta år. Vid den avvägningen, som var och en får göra efter sitt samvete, har jag för min del funnit, att den största vikten måste tillmätas önskemålet om att kyrkomötet bereds rådrum för sin förnyade prövning. Det är nämligen inte tilltalande att, om man hindrar detta korta uppskov med frågans behandling, det skulle kunna misstänkas — naturligtvis utan skäl — att man inte ville visa någon tolerans och att frågan skulle vara en prestigesak för riksdagen. Jag har svårt att följa det resonemanget. Jag har nämligen den uppfattningen, att om man är angelägen om att bringa denna fråga — som enligt min mening inte kräver ytterligare utredning — till snabbare beslut, när man detta genom att få till stånd en omprövning inom kyrkliga kretsar och genom att kyrkomötet bifaller förslaget. Det vinner man inte genom att forcera fram frågan eller skapa en misstämning. Genom ett beslut i enlighet med reservationen vinner man både ett snabbare beslut och ett skydd för ett psykologiskt felgrepp.

Med hänsyn alltså till förhållandet mellan kyrkan och staten anser jag det vara lämpligast om ett uppskov beviljas. Vi har dock inte velat avslå Kungl.

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

Maj:ts proposition. Detta skulle vara mig mycket motbjudande, framför allt därför att jag vill ha ett bifall till propositionen. I stället för ett avslag på propositionen har vi begärt ett uppskjutande till 1959 års riksdag av detta beslut. Det är enligt min mening en riktig väg. Då har man inte sagt annat än att vi står fast vid vår uppfattning, men att vi låter kyrkomötet få överväga frågan.

Det finns för mig ytterligare ett skäl, som också har framförts i reservationen och som likaledes ligger på det psykologiska planet, och det är, att man genom att uppskjuta avgörandet till 1959 års vårriksdag vinner att kyrkofullmäktigevalen i höst skulle kunna ge församlingarna möjlighet att ge till känna en aktuell uppfattning i frågan. Lekomannaombuden vid kyrkomötet kan säkerligen i vissa fall komma att ge uttryck åt en ny uppfattning. Jag vill inte överdriva betydelsen härav. Jag tror nämligen inte att höstens kyrkofullmäktigeval kommer att ge ett fullödigt uttryck för någon ny uppfattning. Men uppskovet skulle medföra ytterligare en liten möjlighet till självprövning från kyrkofolkets sida. Någon större förskjutning kan det inte bli fråga om. För mig är rådrummet och hänsynen för att undvika psykologiska skador mera avgörande.

Jag vill inte sluta utan att betona, att jag är starkt angelägen om att denna fråga inte skall skjutas på en oviss framtid. Det är med den synpunkten som bakgrund jag har föreslagit ett uppskov med frågans slutliga behandling till våren 1959.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till reservationens yrkande om uppskov med avgörandet.

I detta anförande instämde fru *Boman* (h), herrar *Fröding* (h) och *Ahlberg* (h), fru *Lidman-Frostenson* (h) och herr *von Seth* (h).

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! Jag vill först erinra om att den här frågan är mycket gammal. Den upptogs första gången till utredning år 1919. Sedan har ytterligare ett par utredningar ägt rum och frågan har också på annat sätt aktualiserats åter och åter. Riksdagen har redan vid två tillfällen, 1946 och 1955, på hemställan av ett enhälligt första lagutskott uttalat sig för att kvinna skulle få behörighet till prästerlig tjänst.

Vi vet alla, att enigheten inte var så stor vid kyrkomötet i höstas. Efter ett par dagars debatter och fyra särskilda voteringar kom man fram till ett avslag med en motivering som — efter vad som uttryckligen sades av förslagsställaren — ville lämna dörren öppen för vidare diskussion men som att döma av ordalagen ställde frågan på en oviss framtid.

Nu har emellertid Kungl. Maj:t förelagt riksdagen ett förslag till lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst, vilket om det bifalles av riksdagen sedermera skall underställas kyrkomötet.

Ehuru jag själv både 1946 och 1955 deltagit i utskottets behandling av frågan och sålunda uttalat mig för reformen, skulle jag för egen del inte haft något att erinra mot att ett något längre rådrum medgivits kyrkan och kyrkomötet med att på nytt pröva frågan. Även enligt utskottsmajoritetens mening är det självfallet angeläget, att en fråga som denna får sin lösning först efter ingående utredning och övervägande. Den långa tid frågan har varit föremål för utredningar och framställningar av olika slag visar att det är en svår och ömtålig fråga. Utskottsmajoriteten kan emellertid inte finna annat än att frågan nu är både ingående och samvetsgrant utredd och att den sålunda är mogen för avgörande.

Jag förmodar, herr talman, att anledningen till att proposition redan i år har förelagts riksdagen varit, att chefen

för ecklesiastikdepartementet i annat fall väntat att saken skulle aktualiseras genom motioner i riksdagen. Jag tror att det är alldeles riktigt, att så hade blivit fallet. Frågan hade säkerligen tagits upp i motioner från skilda håll. Jag erinrar om att departementschefen under höstriksdagen i en interpellation tillfrågades huruvida han tänkte framlägga proposition i saken.

Det ter sig för mig mycket egendomligt, att det — som det görs gällande — fortfarande efter alla dessa år av utredningar och remisser skall behöva återstå att utreda viktiga problem, som har samband med denna fråga. Under den långa tid som frågan har varit aktuell — eller då och då blivit aktuell — borde det ha varit möjligt för dem som varit närmast därtill, biskoparna och den teologiska expertisen, att utreda vad som ansetts behöva ytterligare utredas för att kyrkan skulle kunna ge sitt slutliga besked i en eller annan riktning i saken. Om så ansetts lämpligt, hade man också kunnat ta upp frågan i allmänkyrkligt sammanhang.

Då första lagutskottet 1955, trots sin enhälliga uppfattning att kvinna skulle få behörighet till prästerlig tjänst, likväl inte förordade att riksdagen skulle för sin del begära förslag till lagstiftning utan i stället förordade att förslaget först skulle föreläggas kyrkomötet, var orsaken den, att kyrkan på detta sätt skulle få nödigt rådrum och få tillfälle att före riksdagen besluta i saken. Att döma av vad som förekom vid frågans behandling i kyrkomötet har inte heller den tid som förflöt från riksdagens beslut i april 1955 till kyrkomötet i september 1957, som dock kom att inkallas ett helt år senare än vad som vid riksdagsbeslutet antogs, använts för sådana utredningar, kontakter och opinionsundersökningar, som möjligen på kyrkligt håll ansetts erforderliga för ett slutligt ståndpunktstagande. Först efter kyrkomötet synes man ha vidtagit åtgärder i sådant hänseende.

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

Man kan säga, att det har blivit oro i lägret och att man nu måste företaga sig något, ty det gick inte längre att bara lägga frågan på is.

Det kan också ifrågasättas, om det ur kyrkans synpunkt skulle vara av någon nämnvärd betydelse med ett så kort uppskov som avsetts med det i högerns partimotioner och i reservationen framförda förslaget om uppskov till nästa år. I den motivering till kyrkomötets avstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag, som slutligen efter upprepade voteringar antogs av kyrkomötet, talas om angelägenheten av att beslut som binder den kommande utvecklingen inte fattas förrän man inom kyrkan vunnit större enighet och klarhet beträffande utformningen av prästämbetet. Den biskop som föreslog denna motivering talade också om att man inom kyrkan behövde betänketid, tid till inre uppgörelse och självprövning. Efter detta lagstiftningsärendes långa förhistoria och med kyrkomötesdebattens, som det föreföll, helt oförenliga meningar i minnet, måste jag fråga mig, om ett uppskov på ytterligare ett år verkligen i sak skulle ha något att betyda. Kan man verkligen inom en sådan tidsrymd vinna större enighet och klarhet i denna fråga? Om det skulle vara fallet, måste det ju beklagas att man inte tidigare under de många år som frågan varit uppe, sökt få till stånd denna enighet och klarhet. Är det för övrigt inte för mycket begärt att tro att de, som anser att det föreligger principiella, religiösa och exegetiska hinder mot att kvinnan blir präst, skulle med en gång ändra hela sin grundåskådning i detta hänseende? Det tycker jag inte är rimligt. Man skall inte förhastna sig vid lösandet av en svår fråga, men det kan också vara olyckligt att gång på gång bara skjuta en sådan fråga ifrån sig i tro att det alltid är riskfritt att inte handla.

Jag talade för inte så länge sedan med ett par framstående prästmän om

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

frågan om uppskov. Bägge sade att de var av den uppfattningen att det inte förelåg några principiella hinder mot att kvinnan skulle kunna bli präst. De sade, att man på kyrkligt håll önskade ett uppskov så att kvinnan, när präst-ämbetet öppnades för henne, skulle känna sig välkommen i detta ämbete. Jag frågade då om de trodde att detta skulle inträffa om ett år och om kvinnan då verkligen skulle kunna vara och känna sig välkommen som präst i kyrkan. Jag fick ett medlidsamt leende till svar, och jag tyckte att det var en ganska värtalig tystnad.

Jag övergår därefter till frågan om man verkligen kan uppskjuta ärendet på det sätt som här föreslagits. När vi år 1949 införde möjligheten att över huvud taget uppskjuta ärenden här i riksdagen, gjordes enligt ordalagen inte några restriktioner för att kunna uppskjuta ett ärende av vilken anledning som helst. Går man emellertid till motiven som framlades av den kommitté som föreslog detta, så finner man att man tänkt sig att uppskovet huvudsakligen skulle utgöra ett medel att åstadkomma respekt för de föreskrivna propositionstiderna och därmed ge en garanti för en jämn fördelning av arbetsbelastningen inom riksdagen och för att kunna skapa möjlighet att reglera arbetsfördelningen mellan riksdagssessionerna på ett för arbetets rationella bedrivande lämpligt sätt. Detta syfte faller helt utanför det nu ifrågasvarande uppskovet. Det förekom inga motiveringar av annat slag vare sig i kommitténs betänkande, i utlåtandet från det särskilda utskott, som behandlade riksdagens arbetsformer, eller i debatten i någon av kamrarna. Jag vill erinra om att vissa av utskottets ledamöter där höll långa anföranden på fem—sex sidor, men just denna fråga om uppskov togs inte upp. Om man skall uppskjuta från en riksdag till en annan och höstriksdag kan väntas, skall man inte uppskjuta direkt till nästa års riksdag,

utan man skall uppskjuta till höstriksdagen, och under denna får man så besluta om ärendet skall uppskjutas ytterligare till nästa års riksdag. Den saken torde vara alldeles klar. Det har omförmäls i särskilda utskottets utlåtande att man skall uppskjuta på det viset, och det har vidare talats om denna fråga i det i nu förevarande utskottsutlåtande omnämnda fallet år 1949, där uppskov vägrades till nästa års riksdag. Man kan alltså, anser första lagutskottet, inte nu rimligen uppskjuta vare sig till höstriksdagen eller till nästa års riksdag.

I sak vill jag nu säga några ord. Ett av de viktigaste skälen för lagändringen är önskemålet att tillgodose den numera inom samhällslivet erkända principen om kvinnans likställighet med mannen. Jag behöver säkerligen inte här säga många ord vare sig om principens riktighet eller om den långa kamp, som har föregått dess erkännande. Vi vet alla, att motståndet från manssamhället varit starkt. Efter att i årtusenden ha varit undanskjuten har kvinnan omsider, särskilt under sista halvsekle, fått sin ställning förändrad på ett avgörande sätt. Principen är nu även i praktiken så gott som undantagslöst realiserad i vårt land. Ett av de få undantagen och det mest betydelsefulla är, att kvinnan inte är behörig att vara präst. Det är för många av oss ett mycket starkt rättfärdighetskrav, att också detta ämbete skall öppnas för henne, inte därför att vi tror att så många kvinnor kommer att bli präster — i varje fall inte till en början — utan därför att det, trots alla försäkringar om motsatsen, på något sätt är diskriminerande, att de inte får bli det. Hinder av olika slag har mött kvinnan, vad hon än skulle bli, som var nytt och ovanligt för den tid som det gällde. När den första kvinnan skulle bli student, läkare och domare, ansågs det inte vara riktigt. När man på 1850-talet tog upp frågan, om man inte kunde anlita

kvinnlig arbetskraft bl. a. som folkskol-lärare och som biträden i post- och telegrafväsendet, väckte denna fråga opposition på olika håll. Bl. a. gjordes det från prästeståndet i riksdagen gällande, att det var ett lika djärvt som misslyckat försök att korrigera Vår Herre. Kvinnan har sanningen att säga inte från början varit välkommen någonstans, där hon trängt fram i mannens yrken, men väl där har hon försvarat sin plats med den äran och hjälpt till att dra det allt tyngre lass, som medborgarna har att draga. Man måste beklaga, att det varit så mycket besvärligheter, som tornats upp i hennes väg. Personligen måste jag också djupt beklaga, att det in i det sista gått på samma sätt också då det gällt hennes väg till altare och predikstol i Sveriges kyrka.

De invändningar, som rests mot kvinnan som präst, har under den senaste tiden ventilerats så utförligt, att det knappast här finns anledning att göra det vidare.

De exegetiska invändningar, som har rests, skall jag inte gå närmare in på. De är mycket omtvistade, och då jag själv inte studerat exegetik, är det kanske klokast att avstå från sådana spekulationer. Då man tagit del av vad som förekommit i detta hänseende vid kyrkomötet är det egentligen bara en sak, som är alldeles klar, och det är, att någon enighet och klarhet aldrig lär stå att vinna på den punkten. Utskottet har tidigare intagit den ståndpunkten, att principiella hinder inte möter mot kvinnans tillträde till prästtjänst, och utskottsmajoriteten har inte nu funnit anledning att ändra denna ståndpunkt. Utskottsmajoriteten befinner sig när det gäller detta i gott sällskap med ärkebiskopen och flera andra framstående kyrkomän nu och tidigare. I 1923 och 1950 års betänkanden och i däröver avgivna yttranden av teologiska fakulteter och domkapitel överväger också den meningen. Kyrkomötets ende professor

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

i exegetisk teologi utdömde helt vad särskilda utskottets majoritet anfört i detta hänseende. Betänkandet är, heter det »så långt det handlar om Skriften, genomgående oevangeliskt och obibliskt. Sällan har väl evangeliet framställts så statiskt som här skett, såsom någonting en gång för alla fastlåst och stelnat». Jag kan för övrigt hålla med en annan talare i kyrkomötet som sade att ingen vetenskap i världen kan för-må svensk folkopinion att godtaga den diskriminering av kvinnan, som majoritetens i kyrkomötets särskilda utskott utläggning innebär.

Det måste vidare vara angeläget för kyrkan att kunna utnyttja den arbetsinsats, som presteras av kvinnor i kyrkans tjänst i och med att de beredes möjlighet att verka som präst. Jag vill helt ansluta mig till ett yttrande av 1946 års sakkunniga, där det heter: »Kyrkan har icke råd att lämna den arbetskraft outnyttjad, som kvinnor med förmåga och håg att göra en aktiv insats i kyrkans förkunnande och själavårdande arbete representera. Väl kvalificerade och utbildade kvinnors insats i förkunnelse och själavård skulle betyda, att kyrkans arbete finge en större nyansering och ett rikare register och därmed ökade möjligheter att möta skilda människotyper och livsbehov. Detta måste med tanke på uppgiften att nå så vitt som möjligt vara en betydelsefull vinst.»

De skäl man åberopar mot att kvinnan skulle bli präst är särskilt den kristna traditionens krav. Det råder ingen tvekan om att det är ett klart brott mot traditionen att låta kvinnan bli präst. Men inom traditionens ram förekommer redan nu en allt mera växande verksamhet av kvinnor i kyrkligt arbete. Vi finner det nu naturligt att hon t. ex. är ledamot av kyrkoråd och kyrkofullmäktige, är kyrkovård, att hon såsom studiesekreterare eller ungdoms-sekreterare också deltar i förkunnelsen. Det är inte längre något skräckinjagande att kvinnan bestiger en predikstol,

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

hon får bara inte göra det vid en högmässogudstjänst. Gränsen har ansetts vara den att hon inte får förvalta sakramenten. Det är ganska obegripligt att man på några yttranden om att kvinnan skall tåga i församlingen och liknande kan dra gränsen just vid förvaltandet av sakramenten. Det är också många kloka reformer som inte skulle ha blivit av, om man tagit full hänsyn till traditionen. Vi kan ju t. ex. tala om Luthers reformation. Hur skulle det ha gått med den, om han skulle tagit hänsyn till traditionen?

Emot reformen har också anförts mera praktiskt betonade synpunkter, närmast att hänsyn måste tagas till opinionen bland det speciella, särskilt aktiva kyrkfolket. Man har sagt att reformen skulle kunna medföra allvarliga konflikter, risker för splittring, samarbetssvårigheter och samvetskonflikter. Kvinnans tillträde till prästämbetet skulle verka starkt hämmande på prästrekryteringen. Man har sagt, att nu blåser det högkyrkliga vindar, och dessa högkyrkliga prästkandidater kommer att backa ut om kvinnor också får bli präster. Man får emellertid inte övervärdera tyngden eller varaktigheten av en sådan opinion. Det synes utskottsmajoriteten vara av yttersta vikt, att kyrkan vinnlägger sig om generositet och förståelse inför nutidens människor, även de människor som inte hör till den allra innersta cirkeln av kyrkibesökare. Om det mot förmodan finns sådana unga män, som inte känner djupare kallelse att bli präst än att de låter påverka sig av att kvinnor också får behörighet att bli det, tror jag att det är snarast en vinst för kyrkan, om dessa unga män inte blir präster utan ägnar sig åt något annat.

Mot dessa farhågor för en olycklig utveckling, om lagen genomföres, tror jag, att farhågorna för utvecklingen vid en motsatt utgång väger betydligt tyngre. Den opinion, som kyrkomötets beslut i höstas utlöst, har väl med all tyd-

lighet visat, att utvecklingen i så fall ohjälpligt går hän mot en ökning av avståndet mellan kyrkan och folket, jag menar då den stora massan av folket, som hittills varit positivt eller åtminstone välvilligt inställd till kyrkan och dess arbete, så att en djup klyfta kommer att uppstå mellan kyrkan och staten till ohjälplig skada för kyrkans verksamhet.

Ett ofta återkommande argument mot reformen har varit, att den skulle inverka oförmånligt på svenska kyrkans ekumeniska förbindelser med andra trossamfund. Det är visserligen sant, att inom en dominerande del av kristenheten kvinnan inte kan bli präst, och på många håll i världen kanske kvinnan aldrig kommer att kunna bli präst. Men liksom departementschefen och 1946 års kommitté kan utskottsmajoriteten inte föreställa sig några sådana konsekvenser till skada för kyrkan. Skulle den ekumeniska verksamheten vara byggd på så lös sand, som den skulle vara, i fall den skulle bero av om kvinnan kan bli präst eller inte, är en sådan verksamhet sannerligen inte mycket värd. Hur skulle det för resten gå för de danska och norska kyrkorna att delta i den ekumeniska verksamheten, om detta vore sant?

Herr talman! Jag skall inte utbreda mig vidare utan jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Lundqvist* (s) och *Andersson* i Hyssna (s), fru *Johansson* (s) samt herr *Gustafsson* i Bogla (s).

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **MUNKTELL** (h):

Herr talman! Jag vill endast säga ett par ord till motivering varför jag inte kan ansluta mig till den reservation, som har avgivits i denna fråga bland annat av mina partikamrater.

Jag har djup respekt för den uppfattning, som kommer till uttryck däri. Men de flesta har, som tydligt framgått, samma grundinställning som jag — nämligen att kvinnor bör beredas tillträde till prästämbetet — och jag kan inte finna, att motiven för ett års uppskov är bärande. Som också framhållits aktualiserades ju frågan redan 1919 och den har alltså varit aktuell så länge, att jag anser, att erforderlig tid till överväganden har funnits, och jag kan inte finna ett ytterligare uppskov vare sig behövt eller önskvärt.

Jag vill inte nu gå närmare in på saksfrågan men ber dock, herr talman, att få anföra ett par synpunkter.

De värderingar, som reglerar vår samlevnad, kan i allmänhet bejakas också från kristen synpunkt. Konsekvenserna av de ytterliggående synpunkter angående kvinnans ställning, som kommit fram, skulle — som bland annat pastor Ludvig Jönsson för en tid sedan som jag tycker mycket träffande anförde — bli att man konsekvent måste motarbeta förefintligheten av t. ex. kvinnliga läkare, lärare, socialarbetare o. s. v.

Ett av både bibelns och demokratiens kungsord lyder: »Här är icke jude eller grek, här är icke träl eller fri, här är icke man eller kvinna.» Jag tror att det är mycket få ens av de mest intensiva dogmatikerna som över huvud taget vågar tänka bort de genom mer än halvtannat århundrade bärande idéerna om frihet, jämlikhet och broderskap ur vårt samhälle.

Tyvärr finns det många områden, där demokratin icke är fulländad. Ja, man kan väl t. o. m. utan överdrift säga, att vi nu åter genomgår en demokratiens kris. Men den rättsliga likställigheten mellan — låt mig bara exemplifiera — rik och fattig, vit och svart, arbetsgivare och arbetare, man och kvinna har ingått som en självklarhet i vårt medvetande. Jag för min del anser, att ur demokratisk synpunkt denna likställig-

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst
het snarast möjligt bör genomföras även på detta område.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få ansluta mig till herr Rylanders yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Lothigius* (h).

Herr **GUSTAFSSON** i Borås (fp):

Herr talman! Jag tror man kan säga att Kungl. Maj:ts proposition om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst kom rätt överraskande, kanske till och med nästan chockerande snabbt, för många människor. Statsrådet Edenman kan dock försvara sig med att han i varje fall inte har skilt sig från hela kyrkomötet, när han velat få frågan löst så snabbt som möjligt. Redan en av kyrkomötets, jag får väl säga mera prominenta deltagare, tillfrågades nämligen av dåvarande statsrådet Persson, hur länge det kunde anses lämpligt att dröja med frågans upptagande, och svaret blev: »Det får bero på ecklesiastikministerns bedömande. När denne finner tiden vara inne för att på nytt föra fram frågan, må det ske.»

Det var ett ganska intressant uttalande i det sammanhanget. Jag vet inte, om herr Hassler hade på känn att vi skulle få ett regeringsskifte eller att han skulle bli bönhörd så fort, men nu är ärendet i alla fall på riksdagens bord.

Personligen tycker jag att kyrkan nog hade kunnat få något års rådrum och tid till besinning inför sitt slutliga ställningstagande i denna för kyrkan så viktiga fråga. Det har skett ganska mycket här i landet efter kyrkomötet i höstas. Ledande kyrkomän, som då trevade sig fram i de dunkla tankarnas värld, tycks nu ha kommit till klarhet och blivit villiga att öppna prästämbetet för kvinnorna. Man kan förmoda att de intresse som svenska folket, d. v. s. kyrkans medlemmar, visat för denna fråga har verkat pådrivande på många tvacksamma och kommit även ledande

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

kyrkomän att tänka om. Då hade det varit en gest av välvilja mot kyrkan, om man givit kyrkan ett års rådrum.

Sedan detta sagts, vet jag mycket väl att man kan göra den invändningen att kyrkan har haft många år på sig att tänka om, och ett år mer eller mindre lär därför inte betyda så värst mycket. Jag tycker emellertid att det hade varit en vacker gest att lämna den lilla tidsfrist, som många människor här önskar.

Det var emellertid inte för detta som jag begärde ordet, utan jag har känt ett behov av att säga några ord ur rent teologiska synpunkter. Nog verkar det som en väckarklocka, ärade kammarledamöter, när fru Ester Lutteman till följd av kyrkomötets beslut lämnade kyrkan, och mer än en frågade sig väl vad skälet var till att kyrkan handlar så att en av dess allra trognaste vänner känner sig tvingad att ta ett sådant radikalt steg. Ester Luttemans livsgärning behöver inte här kommenteras. Hon måste ha känt sig kränkt i sitt innersta för att lämna den kyrka, som hon ägnat sin ungdom och hela sitt liv. Läser man nu protokollet från kyrkomötet så objektivt som möjligt — som jag har försökt att göra — så finner man två skärningspunkter. En grupp känner sig bunden av Skriftens ord, av Paulus i brevet till Korintierna, nämligen »kvinnan tige i församlingen». Andra åter menar att Pauli ord i en ordningsfråga inte kan vara bindande för alla tider. För min del hyser jag respekt för varje ärlig övertygelse, inte minst när det gäller religiös övertygelse. Men jag tycker att respekten kräver åtminstone ett försök till konsekvens och helhetssyn. En paragrafmässig eller vad jag vill kalla legalistisk bibeltolkning kan jag förstå, och jag respekterar den, om den följs — men vem gör det?

Jag skall be att få ta några små exempel. Apostlamötet i Jerusalem uttalade sig mot förtärande av kött, offrat till avgudar, och mot blodmat. Hur många

av kyrkomötets ledamöter spørjer i dag om lydnad för detta senare? Det skulle vara intressant att veta.

Det finns emellertid ett annat exempel, som är mycket allvarligare. Kristus säger i Bergspredikans femte kapitel: »Giv åt den som ber Dig, och vänd Dig icke bort från den som vill låna av Dig.» Det är ett kort imperativistiskt ord, som absolut inte behöver någon exege eller uttolkning. Det står där i sin nakenhet — om man står på bokstavstrons grund. Mig veterligt har de orden heller aldrig vari schismatiska i kyrkans historia. Jag har heller aldrig hört att något nytt samfund har uppstått på grund av en viss tolkning av de orden. Orden måste givetvis sättas in i den kristna etikens totalsammanhang för att rätt förstås.

Ställningen måste bli denna: antingen skall man följa ordningsreglerna bokstavligt eller också ge rum för att gränserna sättas något annorlunda än man själv gör. Jag tycker att konsekvent lydnad mot Pauli ord i det sammanhanget skulle resultera i följande: Inga kvinnliga präster.

Inga kvinnliga talare eller lärare varken i söndagsskolan eller i predikstolen.

Ingen förtäring av blodmat.

Ingen bedjande kvinna, som inte har något slag av huvudbonad på.

Hälsning skall ske enligt formen i Romarbrevet 16 kap.

Ge åt alla som beder, och låna till alla som ber om det!

Det sista är nog något av det svåraste att komma ut med, ty man behöver inte vara så värst skarpsynt för att komma underfund med att inga nerver ömmar så svårt som de som har sina rötter i plånboken. Det gäller nog både den ene och den andre av oss.

Ingen håller i praktiken på Pauli ord om att kvinnan tige i församlingen — vilket enligt en rad exegeter helt enkelt betyder att det inte under en sammankomst får förekomma störande prat

— utan kvinnan får predika vid gudstjänster, undervisa barn etc.

Det förefaller som om den manliga logiken i denna fråga, nedtransformerad till verklighetens plan, ser ut så här: Skriften säger: kvinnan tige i församlingen — alltså: kvinnan får tala och predika i församlingens gudstjänster, inte gärna i högmässan men hellre i aftonsången, hon får hålla hur många föredrag hon vill av kristen natur, undervisa i ordet och läran, men hon får inte vara sakramentsförvaltare. Vem kan förstå detta tal utifrån synpunkten om lydnad för ordet? I fråga om handhavandet av sakramenten finns för övrigt inga bestämda förbud för kvinnan.

Jag vet inte vart man skall vända sig för att i nya testamentet finna stöd för prästämbetet, varken det manliga eller det kvinnliga, men därmed är ju inte sagt att det är fel. Men kan det finnas manliga präster så kan det i princip lika väl finnas kvinnliga. Håller man sig till nya testamentet är generalordern till lärjungarna: »Men när Den Helige Ande kommer över eder, skolen I undfå kraft och bliva mina vittnen, både i Jerusalem och i hela Judeen och Samarien, och sedan intill jordens ända.» Fråga är, herr talman, om inte denna vittnesfråga är mer i behov av aktualisering, både bland frikyrkliga och bland svenska kyrkan, än ämbetsfrågan.

Jag har den uppfattningen att den innersta orsaken till somliga kyrkomäns motstånd mot kvinnliga präster är den nya ämbetssyn som håller på att växa fram inom svenska kyrkan. Enligt denna ämbetssyn kan kvinnan inte bli präst, ty prästen representerar Kristus och måste därför vara man. Prästen är enligt denna kyrko- och ämbetssyn mindre förkunnare än offerpräst, och här föreligger något djupt mysteriöst som allt vad kvinna heter måste hållas utanför. Jag citerar här nära nog ordagrant vad som sades i

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst
kyrkomötet. Inför denna mysteriösa ämbetssyn måste man fråga sig: Vad gör vi egentligen djupast sett av det reformatoriska arvet?

Jag skall, herr talman, sluta med att säga att jag tror på nyttan av att relationerna mellan stat och kyrka blir klarlagda. Likaså tror jag på kvinnans ovärderliga arbetsinsats som innehavare av prästämbetet i kyrkan. Denna inställning är rättvis från alla synpunkter och den är i överensstämmelse med nya testamentets människosyn. Den allvarligaste frågan blir till sist denna: Kan kyrkan bringa effektiv hjälp i dagens andliga nödläge? Spörsmålet berör alla kristna samfund, frikyrkliga såväl som svenska kyrkans. Vi lever i en sekulariserad tid, det är sant, men samtidigt finns det hos vårt folk mycket av äkta sökande mitt i all villrådighet. Om den kristna kyrkan inte kan ge ett svar på detta sökande så hjälper inga ämbeten, varken manliga eller kvinnliga, varken statskyrkliga eller frikyrkliga.

Herr talman! Jag skulle helst ha sett att kyrkan fått en smula andrum efter det sista kyrkomötet för att så att säga hitta sig själv. Jag tycker att det ur demokratisk synpunkt vore riktigt skäligt och billigt att avvakta nya kyrkofullmäktigeval och låta de nyvalda fullmäktige välja ledamöter i kyrkomötet. Som läget nu är får väl saken emellertid ha sin gång.

Med detta, herr talman, skall jag sluta. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr *Rimmerfors* (fp) instämde i detta yttrande.

Herr **RUBBESTAD** (cp):

Herr talman! Jag lovar att inte bli långrandig. Jag känner ju till stämningen i denna kammare, så jag vet att det inte tjänar mycket till att yttra sig. Då jag emellertid var ledamot i det kyrkomöte, som nu klandras, måste jag dock säga ett par ord.

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

I det särskilda utskott inom kyrkomötet, som hade att ta ståndpunkt till den framlagda frågan om kvinnliga präster, framhävdes från alla håll, av både teologer och andra, mycket kraftigt att det var den teologiska synpunkten som här var den förhärskande. Den principiella inställningen var att Guds ord skulle vara riktpunkten för kyrkans ställning i samhället. Det är just detta som första lagutskottet har förbisettt både i sitt år 1955 avgivna utlåtande och i det utlåtande som föreligger i dag. Utskottet gör gällande att några principiella hinder inte föreligger mot kvinnas inträde i prästtjänst. Detta är den avgörande frågan. De ledande inom kyrkan har haft en annan principiell inställning i detta spörsmål. Jag vill erinra om att dessa svårigheter förekommer inte bara inom den svenska kyrkan, utan även inom exempelvis den anglikanska kyrkan och den finska kyrkan har man samma stora problem.

Kyrkomötet anhöll då det fattade sitt beslut att få anstånd med hänsyn till den stämning som sålunda råder hos vårt folk. Vi skall inte inbilla oss att det förhåller sig så — som man kanske kan tro när man lyssnar till debatten i denna kammare — att varje människa i detta land är besjälad av en önskan att kvinnorna skall få bli präster. Det finns en mängd människor som anser att vi inte bör ha kvinnliga präster. Genom ett anstånd hade man hoppats kunna åstadkomma en viss utjämning av denna motsättning mellan dem som vill ha och dem som inte vill ha kvinnliga präster, och därigenom skulle en strid inom kyrkan ha kunnat undvikas.

Jag blev mycket överraskad när regeringen lade fram denna proposition, eftersom ju regeringen kände till kyrkomötets ståndpunkt. Den proposition, som vi behandlar i dag, kan jag inte fatta som annat än ett kommando från regeringen att kyrkomötet utan vidare skall ändra ståndpunkt och följa de principer som regeringen i sin makt-

ställning vill skall gälla för den svenska kyrkan. Det är systemet man måste reagera mot. Därför förstår jag mycket väl de önskemål som förts fram i motionen om ett anstånd under åtminstone ett år. Jag anser att det var oriktigt att lägga fram denna proposition så snart.

Hur tror man att det skall gå vid kyrkomötet i höst? Det blir naturligtvis beroende av vilka som utses till ombud, men ingen kan garantera att kyrkomötet kommer att bestå av ledamöter som vill att vi skall ha kvinnliga präster. Det kan hända att det även i år kommer en mängd ledamöter som har den uppfattningen, att vi inte bör ha kvinnliga präster. Vad skall man göra om även det kommande kyrkomötet avslår propositionen? Skall man då bara bestämma, att kyrkomötet inte får säga sin mening i denna fråga, om det inte följer den linje som regeringen dikterat? Skall man då, som det krävs vid denna riksdag, ta ifrån kyrkomötet dess vetorätt? Jag förstår att detta kan bli en konsekvens, men inte är det sympatiskt och rätt mot kyrkan att gå fram med sådana diktat. Det vore bättre om regeringen ville ta hänsyn till att det råder splittring i detta hänseende.

I kyrkomötet deltog 43 präster och 57 lekmän. Av prästerna var det 42 — d. v. s. alla utom en — som röstade mot förslaget om kvinnliga präster, och av lekmännen var det 20 som röstade emot. Sammanlagt röstade alltså 62 av kyrkomötets ledamöter mot förslaget.

Jag tycker som sagt att det är olämpligt att på detta sätt söka forcera denna fråga. Vi bör ta hänsyn till att kyrkans män har vissa principer som för dem är vägledande och av mycket stor betydelse.

Ett uttalande av första lagutskottet som förvånar mig är detta: »Det synes utskottet i nuvarande tidsläge vara av yttersta vikt för den framtida utvecklingen av kyrkans liv och arbete att kyrkans inställning och verksamhet präglas av generositet och förståelse in-

för nutidens människor i deras sätt att tänka och känna.»

Vad menar egentligen utskottet? Skall kyrkan i sin lära och verksamhet rätta sig efter vad som förekommer i det världsliga livet? Skall inte kyrkan som ledstjärna ha Guds ords förkunnelse, även om det går stick i stäv med vad världsbarnen önskar och menar? Jag anser det vara viktigt att Guds ord får vara den bärande tanken för kyrkans liv och lära. Följer vi den principen, tror jag att vi med förtröstan kan se kyrkans framtid an. Då behöver vi inte beklaga, om sambandet mellan stat och kyrka skulle upphöra, och då kommer kyrkan att kunna fortsätta sin gagnande verksamhet bland folket. Jag har vid alla tidigare tillfällen när vi diskuterat frågan om sambandet mellan stat och kyrka hävdad, att det är synnerligen viktigt att det finns ett sådant samband och att det förekommer en samverkan, där staten stöder kyrkan men också kyrkan stöder staten. Men vill man tvinga kyrkan till att leva och lära inte efter Guds ord utan efter statens sedvänjor, då vill jag inte längre vara med om att uppehålla sambandet mellan kyrka och stat.

Herr talmannen hade nu åter tagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Efter den debatt som förts i denna kammare i dag och efter den debatt som vi hade i första kammaren förra veckan och efter första lagutskottets skrivning hade jag inte någon tanke på att tynga andra kammarens protokoll med något inlägg. Men nu känner jag mig manad att säga några ord med utgångspunkt från några yttranden i herr Rubbestads anförande.

Det är alldeles uppenbart att jag som ecklesiastikminister måste reagera, när han i denna fråga börjar tala om diktat

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst och om statens metoder att tvinga sin vilja på kyrkan, etc. Det är uteslutande i den frågan jag nu vill yttra mig.

Jag vill erinra kammarens ärade ledamöter om att det väsentliga som hände vid kyrkomötet i den rent, skall vi säga taktiska frågan — jag bortser från sakfrågan — var icke att kyrkomötet beställde en proposition till 1959 års riksdag utan att kyrkomötet tydligt och klart skrev att man ville ha andrum. Man ville vänta, tills man inom kyrkan vunnit större enighet och klarhet rörande utformningen av prästämbetet. Det är sannerligen ingen tidsangivelse med i den meningen. Och jag vill erinra om vad första lagutskottets ordförande, herr Rylander, logiskt och klart framhållit: Är det någon som tror, att man på ett år skulle komma fram till en helt annan uppfattning i de kyrkliga kretsar, där man av principiella skäl icke kan acceptera tanken på kvinnor i predikstolarna?

Det är ett fullständigt misstag om herr Rubbestad tror, att jag här på något sätt opponerar mot herr Rubbestads uppfattning eller mot de representanter för kyrkan, för vilka detta till och med har blivit en samvetsfråga. Men det är, herr Rubbestad, just därför att det gått princip i frågan och därför att det för många människor är en samvetsfråga som jag kräver att vi på vår sida, som också har vissa principer, inte av en minoritet inom kyrkan — ty det är det ju — skall anbefallas att sitta med armarna i kors och vänta, tills kyrkan kommer till klarhet. Jag har inte ansett att det skulle pryda en ecklesiastikminister, som i denna fråga har en uppfattning, att över huvud taget inte underställa riksdagen ett förslag för prövning, när han har tillfälle därtill.

Man gjorde vid kyrkomötet ett ganska stort nummer av de internationella kontakterna. Det framhölls, att det vore värdefullt om hela frågekomplexet kunde bli belyst, helst i all-

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

mänkyrkligt sammanhang, och man hänvisade till att det fanns ett internationellt kyrkligt organ i kyrkornas världsråd. Ja, Kyrkornas världsråd har blivit tillfrågat, om jag inte är alldeles fel underrättad, och jag är övertygad om att i varje fall det svenska biskopsmötet i dag känner till svaret. Dessutom skall vi inte bortse från, precis som herr Rubbestad och herr Gustafsson i Borås nyss antydde, att det skett en hel del inom den svenska kyrkan efter det senaste kyrkomötet.

Jag tror i motsats till vissa talare att det gagnat kyrkan att man nu fick en bestämd tid att tänka på. Allt tal om att man inte hunnit är falskt tal — man har tidigare inte velat.

Sedan är det uppenbart — jag ger gärna herr Rylander rätt i den tolkningen av regeringens uppfattning — att vi skulle under alla förhållanden ungefär denna vecka ha fått diskutera frågan om kvinnliga präster. Jag skulle ha misstagit mig mycket på stämningen i denna kammare vid höstens interpellationsdebatt i detta ärende om jag inte klart insett, att interpellationen riktats till mig därför att rätt många ledamöter komme att ta saken i egna händer, ifall jag inte såge till att andra kammaren och därmed också riksdagen finge tillfälle att yttra sig i frågan. Det är en viktig fråga detta, och det är inte en fråga där man skall falla undan för taktiska synpunkter, utan är det principer å ena sidan så är det principer även å den andra.

Och, herr Rubbestad, vi har en statskyrka! Det är regeringens uppgift att syssla med åtskilliga världsliga ting som har med statskyrkan att göra: tillsättandet av kyrkliga ämbeten, löner, pensioner, resor och mycket annat. Det är helt världsliga ting. Även prästämbetet i den bemärkelsen är ett ämbete, för vilket vi anser att det skall gälla samma behörighetsregler som för övriga statliga tjänster.

Herr talman! Jag ber självfallet att få ansluta mig till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om jag inte missuppfattade herr Rubbestad, sade han att han ville inte vara med om att införa en lag som kan hindra kyrkan att leva och verka efter Guds ord. Till detta känner jag mig uppfordrad att foga endast ett par ord.

Funnes det ett klart entydigt ord i nya testamentet, som kunde tjäna som korriktionsvisare här, skulle man lyda det. Jag frågar: Var finns det ordet? Teologerna har mycket delade meningar om hur man skall tolka Paulus på denna punkt. Ingen vill väl anklaga landets ärkebiskop för att inte vara en kunnig teolog och en ganska skicklig exeget, men ärkebiskopen säger klart ifrån att han kan inte finna något ord i nya testamentet, som omöjliggör för kvinnan att inneha prästerligt ämbete. Och jag tror inte att någon dristar sig mena, att ärkebiskopen för lättsinnigt tal på läpparna, när han talar i dessa frågor.

Lyssnar jag till en av landets främsta dogmatiker — som visserligen inte nu är verksam i denna egenskap men var det på 1920-talet — så säger han att »från evangelisk kristlig ståndpunkt intet principiellt hinder föreligger för kvinnans tillträde till prästämbetet». Man bör åtminstone erkänna att exegeterna av facket är ganska delade på denna punkt, och de är detta därför att det finns intet entydigt ord som kan tillämpas i detta fall.

Herr RUBBESTAD (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill erinra herr Gustafsson i Borås om att det ändå finns ett uttalande i Korinterbrevet, som skiljer sig från de andra i detta stycke på ett särskilt sätt. I slutet där heter det: »Detta är Herrens bud».

Något sådant uttalande finns icke an-
norstades.

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! När vi för tre år se-
dan i samband med ett utlåtande från
första lagutskottet diskuterade kvin-
nans behörighet till prästämbetet
skedde det mot bakgrunden av den
allt överskuggande frågan om »trohe-
ten mot Bibeln». En något mindre
fråga var den traditionella bunden-
heten.

Tolkningen av bibeln varierar i hög
grad även inom teologiskt bildade
kretsar. Av de i propositionen redovi-
sade remissvaren har vi sett, att inte
ens de teologiska fakulteterna kan ge
entydiga svar. Protokollet över deba-
ten vid 1957 års allmänna kyrkomöte
ger också belägg för denna uppfatt-
ning. Inom parentes sagt utgör detta
protokoll ett historiskt dokument om
en enastående konservatism hos en,
låt vara liten men i dubbelt måtto ut-
vald samling präster. De argument
som framförts mot förslaget om kvinn-
liga präster är skrämmande och har
förklarligt nog givit upphov till en
stark opposition inom vida kretsar.
Det är inte bara kvinnorna som blivit
besvikna på den oerhörda negativism
som kom till synes vid kyrkomötet. Så
gott som hela den svenska pressen
vände sig mot kyrkomötets beslut. Inte
bara de religiöst indifferent förkla-
rade, att nu var det alldeles omöjligt
att fortsätta längre eller att intressera
sig för kyrkan och dess budskap.

Den splittring, som man fruktat
skulle bli följden av ett positivt ställ-
ningstagande till frågan, inställde sig
nu omedelbart och föranledde många
utträden ur kyrkan. I flera fall be-
gärde även män i lojalitet med sin
hustru utträde. Personer som på grund
av tröghet ej kommit sig för att i sam-
band med religionsfrihetslagens ikraft-
trädande utgå ur kyrkan tog nu steget
fullt ut och vände kyrkan ryggen.

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

Om man inte kan lösa de teologiska
problemen — det är väl ändå otänk-
bart att inom överskådlig tid nå enig-
het i fråga om bibeltolkningen — får
man väl se till den praktiska sidan
av saken och vad som bäst gagnar
kyrkan i dagens samhälle. Det kan
vi göra genom att ta reda på hur det
ligger till i de länder, där man har
erfarenhet av kvinnliga präster.

Märta Tamm-Götlind har skrivit en
liten bok — den finns för resten på
riksdagsbiblioteket — som heter
»Kvinnliga präster jorden runt». Den
ger en levande skildring av hur kvinn-
liga präster redan verkar i ett stort
antal länder runt hela världen.

Fru Tamm-Götlind har genom per-
sonliga besök, bl. a. i Danmark, Tysk-
land, Schweiz, Frankrike, Holland och
England träffat många pionjärer på
detta område. Hon har sett dem i arbe-
tet. Hon har också genom församling-
arna och de manliga prästerna fått en
uppfattning om hur det verkligen av-
löpte, då man gick in för att ta emot
kvinnan i prästämbetet. Boken ger ock-
så utblickar om sakförhållandena i
Amerika och Australien samt på mis-
sionsfälten i Japan, Kina, Kuba m. fl.
länder. Att pionjärerna haft det svårt,
då traditionerna brutits, framgår klart,
men det ges också strålande bevis på
att kvinnorna genom sin uthållighet,
sin förvissning om kallelsen, sin hän-
givenhet för kyrkan tillfört denna rik
välsignelse.

Den opposition som mött dem från
manliga kolleger eller församlingar och
kyrkliga instanser har i allmänhet vänts
i lojalitet, uppskattning och stora fram-
gångar. De har också i många fall utan
hinder kunnat arbeta inom ekumeniska
organisationer. Herr Rubbestad lät myc-
ket pessimistisk då det gällde dessa
frågor och jag ber därför att hjärtligt
få rekommendera denna bok till herr
Rubbestad för genomläsning.

Jag tror att rädslan för traditions-
brytningen och vad den kan föra med

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

sig är överdimensionerad. Som bekant hotade 514 präster i Danmark att lämna sina tjänster, därest kvinnorna skulle få rätt till prästvigning. Detta skedde ej. Inte en enda präst lämnade kyrkan av denna anledning.

När det nu gäller förslaget om uppskovsyrkande har jag mycket svårt att förstå detta, då jag anser att kyrkan haft tid att tänka över denna sak. Det har snart gått 40 år sedan frågan först fördes på tal, och det är mycket svårt att förstå att man på ett enda år nu skulle bli mera övertygad i sitt ställningstagande. Jag tror att det är viktigt att denna fråga snart får sin lösning. Jag tror också att det kommer att bli här så som det blivit i andra länder. När vi äntligen får våra kvinnliga präster, kommer både församlingar, präster, biskopar och domkapitel att uppskatta deras arbetsinsatser. Men jag är också övertygad om att det behövs både ett stort personligt mod och helig kallelse för att kvinnor i Sverige skall våga bryta den månghundraåriga traditionen och ge sig in i detta arbete. Risken för att få in ovärdiga personer torde emellertid vara obefintlig.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde fröken *Vinge* (fp).

Herr **ON SJÖ** (cp):

Herr talman! Jag måste bekänna att jag har litet svårt att förstå de långa anföranden som här hållits i själva sakfrågan. Frågan är ju diskuterad, jag höll på att säga, till leda, och riksdagen har för sin del tagit ståndpunkt till den, t. o. m. två gånger och under ganska stor enighet. Därför är det väl inte så mycket mening med att vi nu försöker övertyga varandra om en sak, som vi i stort sett är ense om. Den aktuella meningsskiljaktigheten gäller ju endast tidpunkten för lagens ikraftträdande. Innebörden i den reservation, som jag har anslutit mig till, är att

kyrkomötet skall sammankallas 1959 i stället för i år. Det är tidpunkten som meningsskiljaktigheten gäller.

Beträffande sakfrågan tycker jag, att vi litet var kan ha anledning att, när vi närmar oss frågan, känna litet större respekt och, tillåt mig säga, litet mera ödmjukhet än som har kommit till synes i den allmänna debatten. Man har resonerat som om detta vore vilken liten praktisk angelägenhet som helst och att det här bara gällde att besluta utan att ta hänsyn till vad den ene eller andre tycker och tänker. Så enkelt är det inte. Vi vet ju att det finns många människor här i landet, för vilka detta är en allvarlig fråga, en samvetsfråga. Detta är ett område, där vi har all anledning att visa hänsyn och tolerans och respektera varandras åsikter.

Jag känner många personer som har en annan mening än jag och som har tänkt djupare i denna fråga än jag har kunnat göra och vilkas ärlighet och uppriktighet för mig står över allt tvivel. I denna situation kan i varje fall aldrig jag känna mig frestad att ta några stora ord i min mun, när jag diskuterar denna fråga.

Detta är som sagt en känslig och stor fråga. Från de utgångspunkter vi har att besluta här i riksdagen, är jag också av den uppfattningen, att här bör fattas ett positivt beslut.

Jag har emellertid förenat mig med reservanterna, därför att jag tycker, att ett uppskov på ett år är en rimlig begäran, när man önskat detta från kyrkligt håll. Man säger visserligen att kyrkan har tänkt på detta så länge, nämligen ända sedan 1919, och därför inte behöver tänka längre. Men alla vet ju vad dessa tankemödor lett fram till. Kyrkan har tänkt, och man gick vid kyrkomötet i höstas emot förslaget om kvinnliga präster. Vad det nu gäller för kyrkomötet är inte bara att tänka på saken utan att tänka om och komma till ett annat beslut, annars är det ingen mening med att på nytt hänskjuta frågan

till kyrkomötet. Vi vet att det alltid tar litet tid att tänka om. Så ömtåliga frågor som denna skall man inte forcera. Man skall låta dem mogna, och då brukar de lösas på bästa sätt i frid och endräkt.

Förutsättningen för att det skall bli ett nytt beslut av kyrkomötet är givetvis att det blir en annan representation. Därför anser jag att just det skäl reservationerna åberopar, nämligen att vi skall få ett kyrkofullmäktigeval i höst, är tungt vägande för ett uppskov. Huvudsaken är väl att kyrkomötet beslutar i positiv riktning. Vi vet ju att det inte bara är prästerna och biskoparna som skall ändra mening. Jag tycker nästan det vore orimligt att begära något sådant. Om de gjorde det, skulle de sjunka i min aktning. Vad det gäller är att få en annan lekmannarepresentation. Det var ju 20 lekmän som gick emot förslaget!

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

Herr talman! Jag hade nog aldrig kommit på tanken att väcka en sådan motion som det här är fråga om för egen del, men när man i utskottet hade att välja mellan två saker kunde jag inte låta bli att förena mig med reservationen, som jag tycker är den riktiga lösningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.05.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 19 mars

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst (Forts.)

Herr andre vice talmannen tillkännagav, att överläggningen rörande första lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst dels ock i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas, och lämnade enligt förut gjord anteckning ordet till

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp), som yttrade:

Herr talman! Denna församling är kanske inte något alldeles lämpligt forum för en djupare diskussion i teologiska spörsmål, men man måste ändå konstatera, att tänker man bort det bibliska problemet ur debatten, är det hela inte något problem alls. Då behövde vi över huvud taget inte utbyta några tankar i denna fråga, eftersom väl alltsammans då vore självklart för alla. Fördens skull är det svårt att undvika att åtminstone något beröra de principiella sidorna av frågan ifrån biblisk synpunkt.

Det fanns en mycket kraftig riktning inom kyrkomötet som intog den stånd-

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

punkten, att bibeln helt enkelt förbjuder en sådan anordning som att kvinnor skulle vara präster. Det klaraste uttrycket för denna uppfattning gav kanske en medlem av denna kammare, herr Staxäng, som i kyrkomötet yttrade: »Skiljelinjen går inte mellan några olika grupper av högkyrkliga och andra, utan mellan dem som är bundna vid Skriftens uttalande och de övriga.»

I detta uttalande göres spørsmålet till en principfråga på utpräglad biblicistisk grund, och en sådan ståndpunkt kan man givetvis respektera även om man inte delar den. Majoriteten av det kyrkomötesutskott som behandlade frågan intog egentligen samma ståndpunkt och sade, »att Nya testamentet vid en objektiv undersökning av dess budskap befinnes lära att prästämbetet icke är avsett för kvinnor». Denna utskottsmajoritetens uppfattning har i varje fall herr Rubbestad accepterat utan några som helst reservationer. Om man nu intar denna ståndpunkt — låt oss göra det för ett ögonblick — måste man i alla fall fråga vart den för.

Vi kan väl åtminstone vara överens om att om man åberopar Pauli bekanta ord i Första korintierbrevets fjortonde kapitel kan detta inte gälla enbart en evangelisk-luthersk statskyrka, ty när Paulus talade för församlingen i Korint talade han inte speciellt för denna evangelisk-lutherska statskyrka, som kom till 1500 år senare. Om detta ord har den allmängiltiga och bindande karaktär, som man gör gällande inom den riktning jag nyss nämnde, måste det gälla alla kristna riktningar, över huvud taget allt det som kan innefattas i begreppet »den kristna församlingen». Det dömer alltså inte bara ut kvinnliga präster utan kvinnliga förkunnare i frälsningsarmén, missionsförbundet, baptistsamfundet o. s. v. liksom väl också de kvinnliga missionärerna i statskyrkan. Man har erinrat om att Kristus inte utsåg några kvinnor till apostlar och att det var till en grupp av män som mis-

sionsbefallningen gavs, men även svenska kyrkan skickar ut kvinnliga missionärer för att göra verklighet av denna befallning.

Tar man denna tolkning till utgångspunkt innebär det alltså inte bara att man säger nej till kvinnliga präster i den svenska statskyrkan utan man säger samtidigt nej till mycket annat. Jag tror också att man, om man intar denna ståndpunkt, i realiteten säger nej till en allmän folkkyrka, ty en sådan, som omsluter praktiskt taget hela nationen, kan inte gärna i det långa loppet ha någon annan uppfattning än den majoriteten av folket har. Konsekvensen blir, såvitt jag förstår, att man å ena sidan underkänner alla de s. k. fria sekter och rörelser, som ger kvinnan rätt att predika, och å andra sidan förvandlar den egna kyrkan till en liten exklusiv sekt, som närmast blir en utvidgning av Bibeltrogna vänner — därmed intet ont sagt om dessa.

För min del tror jag inte att man kan tolka det bibelställe, som sålunda åberopas, såsom ett för alla tider och under alla förhållanden gällande gudomligt bud. Denna ståndpunkt intog också i sista omgången kyrkomötets majoritet, när man avvisade utskottets förslag till motivering och godkände en annan formulering som inte på samma sätt binder kyrkan vid den bibeltolkning jag här berört. Man ansåg tydligen inte att man kunde göra kyrkans framtid avhängig av en bibeltolkning som inte kan bringas i samklang med den demokratiska och humana livssyn och den sociala ordning, vilka dock tillhör något av det bästa i vårt samhällsliv.

Såsom jag nämnde, är kanske inte denna församling något lämpligt forum för att ge sig in på mera djupgående debatter om dessa ting eller att försöka slita tvister om bibelns tolkning, men vi befinner ju oss faktiskt i det läget att vi måste ta ståndpunkt. Medan det i höstas därinne i första kammarens plenisal sammanträdde en församling,

vald som representation för den svenska kyrkan, vilken hade sin särskilda principiella bakgrund och sin egen syn på denna fråga, så är det nu en annan församling, vald av det svenska folket för att ta ställning till allt som i laga ordning lyder under riksdagens domvärjo — och dit hör, såsom ecklesiastikministern här antydde, även en hel del av det som gäller kyrkan — som har att behandla frågan om kvinnans tillträde till prästämbetet. Jag skall gärna erkänna att det inte på något sätt är tillfredsställande eller trivsamt att det här finns en kompetenskonflikt, men jag kan å andra sidan inte förstå att de valda ombuden för Sveriges folk, som har sina program och utfästelser att ta hänsyn till, skulle kunna frångå sin tidigare uppfattning i denna fråga. Ändå finns det de som menar att riksdagen här på något sätt tränger sig in på ett område, där den inte har något att göra. Vi får ibland i vår tidningshylla en tidskrift som heter Nya Väktaren. I ett av dess senaste nummer såges det om denna konflikt: »Nu tränga de på och söka bestämma över Svenska kyrkan och hennes framtid. Man förundrar sig över att det gått så långt, att det finns teologer och präster, som vilja vara med om att hjälpa denna anstormning mot kyrkan i syfte att få hennes organ att besluta emot 'Herrens bud'. Besinnar man icke, vart det bär hän, om den oomvända världen får taga kommandot?»

Här står alltså, såsom ecklesiastikministern påpekade, princip emot princip. Herr Rubbestad har nyligen från denna talarstol sagt, att det vore rimligt att man fick litet längre anstånd, men såvitt jag förstår behöver inte herr Rubbestad och de, som tänker såsom han, något anstånd, ty de är ju klara med sin ståndpunkt. Det är inte någonting att göra åt den saken, såvitt jag förstår. Men hela det läge vi nu befinner oss i och som vi kommer i när det gäller många andra frågor visar ju tydligt och klart framför allt en sak, näm-

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

ligen att den sammankoppling mellan stat och kyrka, som vi har, med nödvändighet skapar kompetenskonflikter, där den ena får ge vika för den andra — vilken det nu blir. Har man en sådan uppfattning som den som kom till uttryck i Nya Väktaren, som jag citerade några ord från, då skall man forstast möjligt se till att man blir av med statens förmynderskap. Då kan var och en komma till sin rätt och då kommer man ifrån konflikter av detta slag.

Jag tänker för min del rösta med utskottet, eftersom nu läget är sådant att vi måste ta en ståndpunkt. Det tjänar ingenting till att smita undan i detta fall. Jag har dock — samtidigt som jag sagt några ord om hur jag ser på saken — velat peka på att hela detta läge är en god illustration till hur det måste bli, om staten och kyrkan skall gå i par. De går inte så särskilt bra i par — åtminstone inte alltid.

I detta anförande instämde herrarna *Hammar* (fp), *Bark* (s) och *Widén* (fp).

Vidare anförde:

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag kan inte begripa varför det skall vara så bråttom med denna fråga att regeringen, omedelbart efter det att kyrkomötet avvisat den, lägger fram ett nytt förslag, vilket medför en så pass drastisk åtgärd att kyrkomötet måste sammankallas igen i höst. Även om man bara ser frågan om prästämbetet som en rent praktisk fråga, en ordningsfråga, måste man ändå betänka, att det är en snart tvåtusenårig tradition som det givetvis bör finnas verkligt avgörande skäl för att ändra på och som det rimligtvis inte kan vara så bråttom med. Det uppskov som kyrkomötet och representanter för kyrkan begär tycker jag är i högsta grad rimligt.

I sakfrågan är det som alla vet och som framhållits här förut många som menar, att Den Heliga Skrift ger klara

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

besked om att prästämbetet skall upprätthållas av mannen. Inte minst den moderna teologiska forskningen menar i stor utsträckning att bibeln inte enbart genom vissa av aposteln Paulus uttalade meningar utan i sin helhetssyn ger klart uttryck för den tolkningen. En sådan uppfattning kan inte tydas som en nedvärdering av kvinnan och kan inte heller påverka kvinnans lika rätt med mannen på andra områden.

Det är en villfarelse att tro, att motståndet mot kvinnliga präster bara skulle förekomma bland biskopar och andra prästmän. Ute i många av våra församlingar har en betydande del av kyrkofolket av olika skäl samma uppfattning. Jag tycker att det vore rimligt, att man i första hand lät kyrkofolket få avgöra denna fråga.

I debatten i första kammaren förra veckan sade ecklesiastikministern bl. a.: »Riksdagen har varit mycket angelägen att inte falla kyrkomötet i ämbetet, och i varje fall har ju riksdagen sett till, att kyrkomötet hela tiden får spela ut först.»

Enligt min mening bör frågan om prästämbetet såsom en inre kyrklig angelägenhet i första hand avgöras inom kyrkan själv, på ett kyrkomöte och inte i riksdagen. Kyrkomötet bör få spela ut först. Jag kan därför, herr talman, för min del inte rösta för utskottets hemställan under punkt B.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Den siste ärade talarren yrkade inte bifall till reservationen och skall väl därför inte heller räknas bland dem som här ställer sig på den sidan. Man skall väl inte — det intrycket har jag fått när jag lyssnat till dem som talat för reservationen — fatta dem så att de i princip är motståndare till kvinnliga präster. De har ju allesammans sagt sig vara i princip för denna mening, och man bör väl tro dem på deras ord.

Det är självklart att kravet på uppskov kan ha andra motiveringar. Jag tycker dock att de argument som man anfört i reservationen inte är övertygande. Man torde väl ändå knappast vid val av kyrkofullmäktige utesluta de fästa avseende vid vederbörandes uppfattning just i detta spörsmål. Man kan väl också allvarligt ifrågasätta huruvida urvalet av en fullmäktigeförsamling över huvud taget bör ske efter en så ensidig prövning som det här skulle bli.

Jag skall inte här — som många andra har gjort — gå in på en behandling av skäl och motskäl i fråga om kvinnas rätt att bekläda prästerlig tjänst. Frågan har ju, som här sagts många gånger, debatterats så länge, att det inte kan vara möjligt att utvinna några nya synpunkter. Jag tror, att om vi håller på här aldrig så länge, lyckas vi inte övertyga varandra i den mån vi har olika meningar, och därför blir väl också det rådrum, som man har velat ha, lika ineffektivt. Jag tror inte alls att man under detta rådrum kan hoppas vare sig på ena sidan eller den andra att det skall bli en annan uppfattning. Inte heller torde det vara möjligt att genom ett sådant uppskov kunna utvinna sådana nya perspektiv på denna fråga, att dessa på något sätt skall kunna kullkasta den starka opinion för en positiva lösning som ju dock har vuxit fram.

Jag instämmer därför för min del i det uttalande som görs här i utlåtandet att denna fråga har »mognat fram», som det heter, »mot en lösning».

Jag skall inte ta upp till behandling likställighetsprincipen mellan man och kvinna, som har förts in i denna debatt tidigare. Det är helt enkelt ett rättvisekrav att kvinnorna får denna rätt att bekläda prästerlig tjänst. Det är väl ändå så att kvinnorna gör många positiva insatser inom kyrkan och i kyrkliga arbeten. Man kan rent av säga att kyrkan inte skulle ha råd att undvara dessa insatser som våra kvinnor gör

för kyrkan, i kyrkan och i kyrkligt arbete.

Det är därför en naturlig utveckling att kvinnorna får deltaga i den viktigaste uppgiften inom kyrkan, nämligen att förmedla kyrkans budskap till människorna från kyrkans predikstol.

Herr talman! Med dessa korta ord skall jag för min del be att få uttala, att jag tycker att det finns starka skäl för att utskottets förslag skall bifallas och att vi därigenom kan bereda väg för tillgodoseendet av ett önskemål, som i alla fall omfattas av en mycket betydande del av vårt folk.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Pettersson* i Dahl (cp), *Börjesson* (cp), *Gustafsson* i Kårby (cp), *Larsson* i Hedenäset (cp), *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Vigelsbo* (cp) och *Wahrendorff* (cp).

Herr **RUBBESTAD** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det här från flera håll talats om en likställighet mellan man och kvinna på alla områden. Jag undrar varför man då inte inför likställighet mellan man och kvinna på det militära området. Där är inte kvinnan likställd med mannen. Hur länge skall det dröja innan det blir likställighet där?

Herr **HALLÉN** (s):

Herr talman! Den fråga som herr Rubbestad nu senast ställde lämnar jag åt honom att meditera i frid över. Jag skall bara helt improviserat omnämna att kvinnan kan bli landshövding vilket ger henne befälsrätt över ordningsmakten, så alldeles utan militär befogenhet är hon inte.

Det som gjort att jag har tagit till orda är att jag från en del håll, närmast kyrkliga organisationer, blivit anmodad att göra mig till talesman för deras protest mot vad man kallar att statsmakterna går bröstganges till väga mot kyrkan i denna fråga, eller — såsom

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

herr Rubbestad uttryckte det — att man försöker sig på ett kommando från regeringen gentemot kyrkan. Det är allvarliga beskyllningar, och de vore befogade, om det låge så till att den reform, som vi här avhandlar, framträdde oförberett, om det vore en revolutionerande nyhet, en överrumpling, som man ville protestera mot, därför att tiden vore för knapp för att ta ståndpunkt till frågan ur kristna principer. Så är emellertid ingalunda fallet. Om vi hade väntat till nästa år, vore det jämnt 40 år som denna fråga har offentligt debatterats. Historiken har refererats, och jag skall inte upprepa den, bara i korthet erinra om några fakta.

Redan 1919 tillsattes den kommitté som fick till uppgift att utreda frågan om kvinnans tillträde till statstjänst över huvud taget, och i denna upptogs såsom en detalj frågan om att ge kvinnan tillträde till prästtjänst. Ett första utlåtande, som för övrigt var skrivet av mig, kom 1920. Ungefär samtidigt lade den s. k. biskopskonferensen fram sitt första förslag om ett slags kvinnlig kyrkotjänst. Vid den tiden skedde i den statliga kommittén av 1919 en del personförändringar. Bland annat införlivades dåvarande professorn i Lund, Rodhe, sedermera biskop, med kommittén. Han var författare till det första stora utredningsarbetet om kvinnliga präster. Det kom 1923, och man har alltså i kyrkliga instanser haft 35 år på sig att behandla detta utlåtande. Sedan dess vet vi att den stora fjortonmannakommittén tillsattes. Den avlämnade sitt utlåtande 1950. Till detta kommer att vi har haft en rad motioner i riksdagen, som två gånger har fattat positivt beslut i frågan, och kyrkomötet får det nu för andra gången. Att under sådana omständigheter klaga över tidsnöd och mena att man inte har haft tillfälle att studera frågan låter orimligt. Sanningen är väl i stället den att man har uraktlåtit att företa denna undersökning, och jag vågar säga att om kyrkan

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

hade haft mera framsynta ledare, hade hon besparats denna trista situation. Nej, man måste nog i rättvisans namn instämma med första lagutskottet i att frågan nu får anses tillräckligt utredd för ett slutligt avgörande.

Sedan vill jag sluta med en annan deklARATION, som, märkligt nog, inte alls fått det utrymme den förtjänar i denna debatt. Man har talat mycket om Paulus och Pauli uppfattning, och somliga har citerat hans uttalande om kvinnorna i Korint såsom ett gudomligt maktbud som är bindande för alla tider, och andra har i dem bara sett lokala ordningsföreskrifter. Jag skall inte bidra till att förlänga debatten i den punkten. Över huvud taget tycker jag att talarna i den här frågan skattar för mycket åt bokstavsprincipen. De citerar enstaka uttryck ur bibeln. Det är väl inte så man skall behandla Skriften. Det är väl i stället så att om vi söker grundtanken och huvudprincipen och drar de konsekvenser vartill dessa leder, då kommer bibeln att spela den roll den skall spela. När man t. ex. talar om Kristi inställning till detta, är, såvitt jag har hört, det enda argumentet att Kristus inte införlivade några kvinnor med sin lärjungekrets. Hela detta sätt att citera bibeln vittnar om bokstavsträldom och bundenhet. Det är väl inte dessa enskildheter man skall efterforska, utan man skall söka dra de rätta konsekvenserna av Kristi människosyn och låta den transformeras på nutiden. Att Kristus skulle vilja ge ett allmänt diskriminerande omdöme om det ena könet i fråga om duglighet och värdighet att vara förkunnare, strider så totalt mot allt vad vi har lärt om honom, att det förefaller orimligt, ja, nästan som en smädelse. Men våra svenska teologer har på senare tid förvandlat honom till vad man kan kalla en institutionalist, d. v. s. en som »instiftar» kyrka, ämbete och annat sådant, i stället för att uppfatta Kristus som han säkerligen historiskt skall upp-

fattas, såsom fullständigt främmande för yttre organisationer och former. Våra nutida teologer är i färd med att försöka blåsa nytt liv i den gamla ortodoxien, och de »upptäcker» tid efter annan belägg härför till och med i de fyra evangelierna. De tycks därvid inte märka hur kallsinnigt folket ställer sig till dessa »upptäkter». Vi trodde, vi vanliga enkla människor, att hängivna hjärtan var för honom det enda avgörande kravet på dem som ville vara hans tjänare och medhjälpare och att inga extra förbehåll och villkor i fråga om kunskapsmått, samhällsställning och kön finge ifrågakomma. Den uppfattningen har vi, herr talman, om Kristus. Det behövs här inga ytterligare studier och överväganden. Om de tveksamma präster och biskopar, som här framträder, ville besinna sig, kunde dessa, tycker jag, förenkla frågan till detta: Vart leder Kristi allmänna människosyn i detta konkreta fall? Med andra ord: Vad kräver troheten mot Kristi ande, om man skall vara konsekvent, i nutiden? Att det skulle behövas ytterligare ett år för att inse detta kan jag inte fatta.

Herr talman! Man talar ofta om kyrkan och dess mening. Men vad är egentligen kyrkan? Är det inte summan av oss alla, som denna tid vill stå kvar i kyrkan? Men, säger man, den stora allmänheten sitter inte inne med tidens teologiska vetande. Det kan så vara, men den kanske äger, herr talman, något annat och oändligt mycket värdefullare: den hjärtats intuitiva känsla, som säger att när de går att avlägsna en nedvärdering av många av sina synskön, då går de också Hans ärende.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RUBBESTAD (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt, som herr Hallén säger, att biskop Rodhe kom med förslag på 20-talet, men vad innebar det? Det innebar att man vis-

serligen skulle acceptera kvinnliga präster men att de så fort de gifte sig skulle avträda från prästämbetet. Menar herr Hallén att det är den riktiga linjen, om man skall gå in för kvinnliga präster? Skall vi ha kvinnliga präster, bör de väl som alla andra tjänstemän få fortsätta, när de en gång kommit in på banan. Det systemet som gillades av herr Hallén 1920 är väl för gammalt i dessa dagar. Vi skall ha en kyrka som är en bild av den kristliga läran som vi bekänner i hela dess vidd. Denna skall vara riktlinje för hela vårt leverne och låta rättvisa skipas på alla områden.

Herr HALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag fäster kammarens uppmärksamhet på att herr Rubbestads anförande innehöll ett litet fjät, men dock ett fjät på vägen mot kvinnliga präster. Han uttalade sitt bekymmer och sitt beklagande över att dåvarande professor Rodhes förslag hade innefattat den begränsningen att den kvinna, som blivit präst, när hon bildade familj, skulle lämna sitt ämbete. Den föreskriften gillade jag inte alls. Men det är vackert så, om herr Rubbestad nu vill slå sig till riddare för denna frihetens princip, att den kvinnliga prästen skall ha rätt att behålla sitt ämbete, om hon gifter sig, vilket jag emellertid misstänker att han inte gör.

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Jag tillhör inte dem som med större entusiasm biträder förslaget om kvinnliga präster, men att jag för min ringa del är betänksam har andra skäl än de som här tidigare har framförts och beror särskilt på två omständigheter. Den ena är att jag personligen inte alls är lutheran och inte kan acceptera vare sig lutherdomens dogmatik eller dess kyrkouppfattning. Om de kvinnliga prästerna skulle utöka antalet präster, skulle jag rösta emot förslaget, ty den lutherska kyrkan behöver

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst i själva verket ett större lekmannainslag än vidgat prästvælde.

Här sägs att kyrkfolket skall få bestämma denna fråga och att den gäller kyrkan, men man har inte fått klarhet än i vad som läggs in i det begreppet. Vad är kyrkan? Kyrkan är icke ett religiöst begrepp utan ett geografiskt. Kyrkfolket, ärade åhörare, är vi. Vi representerar svenska kyrkan lika bra, om inte bättre, som kyrkomötet och det s. k. kyrkfolket. Därför finns det ingen mening med att uppskjuta frågans avgörande. Det måste vara vi som förr eller senare skall avgöra denna fråga, ty vi är kyrkan, och var och en av oss tillhör mer eller mindre intimt detta geografiska samfund.

Herr Rubbestad protesterar mot att kyrkan måste följa regering och riksdag och anser detta vara ett fel, men det är inget fel. Det är alldeles självklart att regering och riksdag är en del av kyrkan, och det finns ingen anledning att försöka piska upp någon känsla av motsättning mellan Sveriges folk och den lutherska kyrkan i Sverige.

Det är bedrövligt att man försöker åberopa exegetiska synpunkter för att hindra kvinnans tillträde till det lutherska prästämbetet med hänvisning till att Nya testamentet inte skulle tala om kvinnliga präster. Sanningen är dock den, att Nya testamentet inte har ett ord att säga om manliga präster heller, och konsekvensen borde då bli den att det inte finns större anledning att slå vakt om det manliga prästämbetet än om det kvinnliga. Skall den svenska staten och kyrkan sammanfalla och ha en prästkyrka, måste man tillerkänna kvinnorna rätt till detta ämbete lika väl som till andra.

Vi som bekänner oss till en frikyrklig syn på dessa problem brukar ofta få höra att vi inte skall lägga oss i denna fråga. Men vi kan inte ta den förmaningen ad notam, ty så snart vi är svenska medborgare och sålunda medlemmar av svenska kyrkan, har vi

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

full rätt, även om vi är frikyrkliga, att ta ståndpunkt till dessa problem utifrån de ekonomiska och politiska synpunkter som beständigt måste gälla i politiska sammanhang.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Denna debatt börjar att öka i intresse. Det är så många synpunkter som kommer fram, synpunkter som i mycket hög grad överraskar. Den siste ärade talaren kom in på de exegetiska synpunkterna. Vi vet hur teologerna med mycket stor tanke-skräpa diskuterat Nya testamentets uttalanden på denna punkt, men nu får vi höra, att Nya testamentet säger ingenting. Ja, så lätt kan man ju avfärda en teologisk debatt!

Jag har ingen anledning att hålla något längre anförande här. Denna kammare känner mycket väl till min ståndpunkt. Jag vill emellertid börja med att på en punkt uttala min tacksamhet till ecklesiastikministern. Det är mycket i hans anförande i denna kammare — och även i hans anförande i första kammaren, vilket jag läst — som jag inte kan dela. Men han säger: »Det finns sådana, för vilka det t. o. m. är en samvetsfråga. Sådana deklarationer har gjorts vid senaste kyrkomötet från denna plats. De kommer förmodligen inte att ändra uppfattning. De har sin uppfattning och den får vi respektera. Jag gör det, men jag delar den inte.» Jag tycker att det är ett ridderligt uttalande. Ecklesiastikministern säger klart ifrån, att han inte kan dela den uppfattningen, men han respekterar den. I debatten om denna fråga skulle jag önska att jag kunde säga samma ord till mina motståndare beträffande deras uttalanden. T. o. m. här i dag har det kommit fram människor, som jag skulle vilja inränga i den kristna fronten, vilka i sin uppfattning deklarerat en helt annan inställning än ecklesiastikministern i detta avseende.

Min mening har jag, som jag förut nämnde, deklarerat i denna kammare, då denna fråga tidigare har varit föremål för riksdagens behandling. När det gällt kvinnans likställighet med mannen inom samhällslivet i övrigt har jag aldrig haft något att invända häremot. Jag tror jag kan våga peka på en hel rad reservationer, där jag intagit en positiv ståndpunkt till en likaberättigad ställning för kvinnor. När jag gjort det har det inte skett av beskäftighet eller inställsamhet.

När det gäller tillträdet till prästämbete är jag emellertid bunden vid den Heliga Skrift. Detta hinder har jag inte kunnat och kan jag inte övervinna. Jag är här inte enbart bunden vid vissa bibelord eller uttalanden. Det är fel, när man säger, att vi som har den åsikt, som jag representerar, är bundna vid vissa bibelord. Jag skulle vilja påstå, att det är representanterna för den andra åsikten, som drar fram vissa bibelord. Vårt ställningstagande är knutet till vissa uttalanden, men det är också knutet till Kristi eget handlande.

Detta är endast en kort deklaration i själva sakfrågan.

Här har varit en liten replikväxling angående ett uttalande av aposteln Paulus. Jag vill bara citera, vad en av våra främsta exegeter — märk väl exeget, det har även citerats andra personer här — säger: Vad menar Paulus med Herrens bud? Det kan knappast vara svårt att avgöra. Han åberopar här inte de heliga skrifterna utan kyrkans herre. Han har efter allt att döma något ord eller några ord i Jesus-traditionen att bygga på, när han klandrar församlingen. Det torde därför ur kritisk synpunkt vara svårt eller omöjligt att hävda att det är Pauli och inte Kristi mening vi hör, när det i bibeln talas om kvinnorna vid gudstjänsten.

Jag vill också framhålla, att där kan vi inte alls få in en debatt om tidsbundenhet. Det är väl omöjligt när det gäller Kristus själv. Jag kan även nämna

en av våra största exegeter när det gäller Nya testamentet, en som har internationellt stark ställning i det avseendet, som säger några ord just här om: Kristi ord och Kristi handlande är inte tidsbundet. Och han tillägger: Man kan inte på en gång förklara honom bunden av sin tids förutsättningar och på samma gång utrustad med ett budskap för nutiden. Detta av det enkla skälet att Jesus själv uttryckligen förklarar att han inte är bunden vid någon liten övergående del av nuvarande världsordnings tidsperiod. Mäktig ljuder hans kategoriska förklaring på denna punkt: Himmel och jord skola förgås men mina ord skola aldrig förgås. Det är den av samtidens historia obundne som här talar, det är den som överblickar alla tider. Inte har han någon användning för lärjungar, som ser ned på honom från sin egen tidshöjd.

Jag ger herr Svensson i Ljungskile rätt i att dessa ord, som har kommit från Paulus, drabbar inte endast svenska kyrkan.

Detta må vara en kort deklaration för min inställning i sak. Jag kan, herr talman, inte rösta för utskottets förslag i punkt B att antaga det framlagda förslaget till lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst.

Beträffande uppskovsyrkandet vill jag anföra följande: Av den motivering kyrkomötet antog i samband med dess beslut i denna fråga framgick, att kyrkomötet behövde rådrum för sitt slutliga ställningstagande och för att undersöka inte bara de principiella, religiösa synpunkterna utan även det ytterst allvarliga faktum att ett genomförande av förslaget och en reform i enlighet därmed skulle kunna föra med sig en ödesdiger splittring av den svenska kyrkan.

När man här citerar vår vördade ärkebiskop, så vill jag framhålla att när han i sitt herdabrev förklarade att han rent principiellt inte hade något emot ett realiserande av förslaget, så fram-

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

höll han samtidigt att han på grund av nödvändigheten av enighet inom kyrkan dock ville avråda härifrån. Vi vet ju också att en sådan splittring skulle kunna undergräva kyrkans ställning som samfund betraktad.

Man kan givetvis säga som eklestikministern, att staten har sina krav och vi har våra principer. Men när det gällde religionsfrihetslagen har vi dock erkänt att svenska kyrkan är ett samfund som bygger på en bekännelse, och därför måste vi ta hänsyn till varandra där. Jag vet att det i vårt land finns grupper, för vilka denna fråga är fullständigt likgiltig, men för dem som hyser en varm känsla för vår svenska kyrka vågar jag påstå att detta inte är likgiltigt.

Om statsmakterna — inklusive riksdagen, som jag räknar dit — här går tvångsmässigt fram, så är det min bestämda uppfattning att detta kan få framtida konsekvenser på kyrkans inre frågor, konsekvenser som kan undergräva kyrkans självständighet och trohet mot den grund på vilken kyrkan vilar.

Herr talman! Reservationens uppskovsyrkande är sålunda en rimlig begäran, och även om jag inte helt kan dela motiveringen, vill jag dock ansluta mig till reservationen.

Herr talmannen tog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag poängterar vad jag både tidigare och i andra sammanhang sagt, nämligen att vi givetvis har all anledning att respektera varandras uppfattningar i frågor av detta slag.

Beträffande enskilda bibelord har jag också samma uppfattning som herr Staxäng, nämligen att vi inte bör bygga *enbart* på dem. När jag relaterade den uppfattning, som herr Staxäng och med honom likatänkande har i denna fråga,

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

så pekade jag på en passus i korintierbrevet. Men om man går ut ifrån herr Staxängs uppfattning och samtidigt säger, att man inte kan bygga på enstaka bibelord, så tycker jag nästan det blir ännu värre att försvara den ståndpunkten. Detta blir dock herr Staxängs ensak.

Jag vill bara påpeka, att när herr Staxäng framhåller de berörda orden i korintierbrevet, och åberopar han en exeget, som säger att Paulus måste bygga på något Jesusord, som inte är känt — så är jag helt borta ur debatten.

Sedan är vi båda överens om att det här inte bara gäller kyrkan. Om orden skall tillämpas, så gäller de inte bara för den evangeliska statskyrkan. Då kan man emellertid vidga frågeställningen och säga, att de gäller inte bara prästämbetet — ty det talas det inte om i sammanhanget — utan de måste gälla också för missionärer och söndagsskollärare och på andra områden, där kyrkan har accepterat kvinnorna. Var finns det bibelställe, eller den totalsyn, som man kan applicera enbart på prästämbetet och inte på något annat? Hur kan exegeterna komma till en sådan ståndpunkt?

Och, till sist, hur kan herr Staxäng med den uppfattning han har över huvud taget vilja ha en statskyrka?

Herr HASTAD (h):

Herr talman! Jag ber att få göra några jämförelsevisa korta reflexioner, och jag börjar då med förklaringen att jag i likhet med herr Staxäng — om också från andra utgångspunkter — finner mycket starka eller i varje fall mycket rimliga skäl redovisade till förmån för ett uppskov med frågans lösning.

Vi är i första lagutskottet tacksamma för att utskottet i sitt utförliga utlåtande även uppehållit sig utförligt vid uppskovsinstitutet. Vi har knappast någonsin sedan detta infördes 1949 haft tillfälle att bringa det under systematisk

diskussion. Men hur långt utskottet än gått, och hur energiskt utskottet än uttalat sig på den punkten, kan utskottet ändå inte komma ifrån att grundlagens bud i det stycket är fullkomligt klara.

Ett uppskov kan beslutas av kamrarna antingen till höstsessionen eller till nästa års riksdag. När vi dessutom vet att grundlagarna skall tolkas efter ordalydelsen, och alltså inte alls med utgångspunkt i vad som anförts från deras sida som har genomfört grundlagsändringen, blir det av ganska ringa intresse att höra utskottets motivering i fortsättningen. Jag vill med anledning av denna motivering säga, att det säkerligen är riktigt när första lagutskottet anför, att huvudmotivet i betänkandet 1947 angående riksdagens arbetsformer vad gällde uppskovsinstitutet angavs vara behovet av en arbetsrationalisering, d. v. s. behovet av att genom uppskovsinstitutet kunna föra över ett lämpligt antal frågor från våren till hösten. Jag var själv mycket aktivt verksam i denna kommitté, och jag vill framhålla, att även om det inte kommit till nöjaktigt uttryck i utlåtandet, så var det inte alls enbart dessa skäl som påverkade oss, när vi enhälligt förordade införandet av ett uppskovsinstitut och gav detta denna utformning. Det anfördes under våra debatter även särskilda skäl, men jag skall inte trötta med att gå in på några av dem.

I det anförande, som jag med anledning av den i utlåtandet nämnda frågan höll 1949, framhöll jag också — även om jag vid det tillfället med hänsyn till den frågans karaktär var emot ett uppskov längre än till höstsessionen — att särskilda skäl ibland kunde tala för ett uppskov till nästa riksdag, d. v. s. från vår till vår. Vad gällde det då den gången? Jo, den gången var spörsmålet, huruvida en motion som väckts på våren skulle kunna uppskjutas till nästa år med anledning av att man då väntade en proposition i ämnet. Jag anser det vara en alldeles orimlig ordning att

man skall lagra på motioner till dess propositionen kommer. Det kan inte finnas någon mening i att riksdagen skall understödja en sådan ordning. Motionerna skall ju komma med anledning av propositionen, och detta motiv var den gången orsaken till att jag gick emot en partivän, när han önskade att uppskov skulle ske till nästa år.

Jag har velat anföra dessa rent formella synpunkter, än en gång betonande att grundlagens bud denna gång är fullkomligt klara och otvetydiga. Vad som stått i ett betänkande kan inte spela någon som helst roll vid tolkningen, såvida vi skall följa grundlagens egna bud om att grundlagen skall tolkas efter ordalydelsen.

Sedan har utskottet varit vänligt att lägga till ett annat skäl för ett uppskov, nämligen att vi i höst har kommunal- och kyrkofullmäktigeval. Vi får därigenom en annan kyrklig representation; vi erhåller en opinionsmätare inom vårt folk och framför allt bland dem som är kyrkligt intresserade, och detta borde ge en bättre grundval för ett förnyat ståndpunktstagande än om kyrkomötet redan i år tvingas att ta ny ståndpunkt till denna sak.

Utöver detta, herr talman, skulle jag bara vilja anföra att det finns så mycket i förhållandet mellan stat och kyrka som talar för att den ena parten, i detta fall staten, inte till övermått skall utnyttja sin makt. Om man försöker följa kyrkomötets historia sedan 1863, då det infördes, märker man mycket snart och mycket lätt, att kyrkan ibland, kanske oftast, har varit tveksam inför reformer, som påkallats från de världsliga statsmakternas sida, men att kyrkan efter en betänketid så småningom helt eller delvis accepterat dem. Från statens sida har man visat en motsvarande moderation. Om det finns två organ, som delar kompetensen rörande en viss uppgift, kan det givetvis uppstå intressekonflikter. I detta fall vet vi och vet svenska kyrkan, att om den för

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

länge skulle framhärda i sitt motstånd mot en stark opinion i riksdagen, så är kyrkan dömd, om strid uppstår, att i den frågan dra det kortaste strået, eftersom den världsliga makten kan avskaffa kyrkomötets vetorätt. Men jag säger än en gång: förhållandet mellan stat och kyrka under de olika regimer som funnits sedan 1860-talet har, just tack vare denna vetomakt, präglats av en moderation på ömse sidor. Från statsmaktens sida har det måst vara ett mycket stort intresse att, i stället för att driva kyrkan på en desperat motståndslinje, få med kyrkan — om inte omedelbart, så dock så småningom — i det reformarbete som initierats från riksdagens sida. Jag tror att vi nu står inför något av en sådan situation. Kyrkomötet avslog visserligen denna gång förslaget om införande av kvinnliga präster, men det fanns dels hos en mycket stor minoritet, dels även hos majoriteten en önskan att ta upp frågan till förnyat övervägande. Jag kan därför inte finna annat än att det i detta fall, liksom i så många tidigare fall i kyrkans och statens historia, måste ha varit ett intresse även från statens sida att vid det slutliga, man kan säga, deterministiskt bestämda införandet av kvinnliga präster mötas av kyrkan, låt vara efter tvekan, med en positiv medverkan. Kyrkan har ju därigenom till sist påtagit sig själv ett ansvar för uppgiftens genomförande.

Det är detta, herr talman, som gjort att ett uppskov för mig i föreliggande situation förefallit mycket naturligt. Det skulle på lång sikt ha varit till bägge parter gagn. Det skulle ha stått i bästa överensstämmelse med en politisk tradition under de sista hundra åren. Jag tror också att det skulle ha varit i full överensstämmelse med statsnyttans princip.

Om emellertid uppskovsyrkandet avslås, vill jag förklara att jag — liksom jag gjort vid de två tidigare tillfällen jag röstat i denna fråga — kommer att

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

rösta för lagen. Jag gör det framför allt på grund av min allmänna syn på kvinnans roll i samhället. Jag är förvissad om att det är kyrkan själv som har mest att vinna på denna reform. All min vänskap och personliga respekt för herr Staxäng kan inte hindra mig från att säga, att jag omöjligen kan acceptera de exegetiska synpunkter han anlagt i denna fråga.

Herr RYLANDER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottsmajoriteten har inte på något sätt gjort gällande att grundlagen lägger hinder i vägen för ett uppskovsbeslut. Tvärtom har vi sagt att uppskov enligt ordalagen kan ske av vilken anledning som helst. Majoriteten känner också till den gamla regeln, att grundlagen skall tolkas efter ordalydelsen. Herr Håstad vet emellertid bättre än jag att man börjat tolka också grundlagen förståndigt, även om det inte skulle helt rimma med ordalydelsen.

Beträffande frågan om uppskov till hösten eller våren i ett sådant fall som detta vill jag erinra om att det särskilda utskottet år 1948, som herr Håstad själv tillhörde, dock sade att vid vårsessionen uppskjutna frågor i regel skulle komma att upptagas vid den följande höstsessionen, men utskottet ansåg att det i vissa undantagsfall kunde vara ändamålsenligt med uppskov i en fråga till extra session. Det var tydligen meningen att man som regel skulle ha uppskov från våren till hösten.

Herr Håstads påstående, att det var så felaktigt att uppskjuta den i utskottsutlåtandet omförmälda frågan, var heller inte riktigt. Kungl. Maj:t hade ju bebådats en proposition i ämnet, men den kom inte, och i maj månad hade utskottet inte annat att göra än att antingen utan egentlig behandling avslå motionerna eller också uppskjuta handläggningen av ärendet till hösten eller till nästa år. Det var väl då ganska rim-

ligt och arbetsbesparande att uppskjuta behandlingen till nästa år, då den bebådade propositionen väntades komma upp.

Herr Håstad har förmodligen inte varit inne i kammaren och hört att det av många talare, sålunda inte bara från min sida, framhållits hur otjänligt ett uppskov med avgörandet i nu förevarande fråga endast till hösten, ja, rent av även till nästa år, skulle vara. Om kyrkan skall ha någon glädje av ett uppskov behöver den en mycket längre tid för att tänka om o. s. v. Jag har deklarerat att jag för min del inte haft något emot ett uppskov men att jag å andra sidan förstått departementschefens syn på saken, då han under höstsessionen tillfrågades, om han komme att framlägga en proposition i ämnet. Hade så inte skett skulle saken sannolikt ha tagits upp motionsvägen i stället, och då hade vi varit i samma situation som den vi i dag befinner oss i.

Fru RENSTRÖM-INGENÄS (s):

Herr talman! En talare framställde i eftermiddags två önskningsar, nämligen dels att denna fråga skulle få vila så att beslut i sinom tid kunde fattas i lugn och besinning, och dels att vi till hösten skulle få kyrkofullmäktigeval för att utröna den aktuella opinionen bland allmänheten. Dessa två önskningsar strider mot varandra. Ett kyrkofullmäktigeval under parollen: »För eller emot kvinnliga präster», bleve förmodligen ett stridigt val, och det skulle föga gagna kyrkans sak.

Jag är glad att det i höstas gjordes en gallupundersökning för att utröna allmänhetens mening i denna fråga. Undersökningen gav, tror jag mig minnas, följande resultat.

55 procent av dem som regelbundet och flitigt besöker gudstjänsterna var för kvinnliga präster. Den mycket större del av vårt folk, som sällan går i

kyrkan men ändå besöker gudstjänsterna någon gång då och då, var mera positivt inställd. Av dessa var det 82 procent som talade för kvinnliga präster. Den siffran tycker jag säger en hel del.

Den tvärsäkra bibeltokning som herr Rubbestad förfäktar är förvånansvärd. Jag vill erinra om vad en av våra främsta exegeter, märk väl exegeter, nämligen professor Gerleman vid teologiska fakulteten i Lund, sade härom till kyrkomötet. Han beklagade de lärdes strider om enskilda bibelord och sade: »Vi får komma ihåg att det inte bara är utskottet, som menar sig stå på bibelns grund. Även svar, som går i rakt motsatt riktning, åberopar sig på Skriften. Principiellt sett är de fyra reservanternas yttrande lika biblicistiskt och fundamentalistiskt som majoritetens. Skillnaden består helt enkelt däri, att de erkänner majoritetens bibelord och de exegetiska sakkunniga, som majoriteten åberopar och i stället tar fram andra bibelord och andra exegetiska auktoriteter.»

Han fortsätter: »Denna förvirrade s. k. teologiska principdebatt har pågått i årtal och kan säkerligen pågå hur länge som helst. I Tyskland har man diskuterat frågan både längre och förmodligen även grundligare än i vårt land utan att komma till klarhet. Hela denna principdebatt är fatal, inte för kvinnans behörighet till prästämbetet, men den är i hög grad fatal för teologien och teologerna.»

Till sist, herr talman! Vi har i dag erinrats om en rad bibelord. Också jag vill, herr talman, till slut erinra om ett ord ur Den Heliga Skrift, ett alltid bortglömt ord, ett ord som det aldrig predikas över och som aldrig blir nämnt. Det är visserligen ur gamla testamentet, men därifrån är ju julbudskapet om fridsfursten och även många andra predikotexter hämtade. Den store profeten Jeremia säger i 31 kapitlet bl. a.: »Se, Herren vill skapa något nytt

Kvinnas behörighet till prästerlig tjänst
i landet: det bliver nu kvinnan som tager mannen i sitt beskärm.»

Herr Rubbestad sade, att det för kyrkans män finns principer, som de vill följa. Han glömde då att det även finns kvinnor i kyrkan och att de också kan ha principer. Men ingen av dem och ingen kvinnoorganisation av något slag arbetar dock med den målsättning, som profeten Jeremia anger. Vi önskar blott att de gamla orden om frihet och jämlikhet någon gång måtte bli verklighet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Jag skall inte hålla något långt anförande. Jag vill bara säga, att hade detta varit en likställighetsfråga rätt och slätt, såsom utskottet gör gällande, skulle man inte under detta halvår ha offrat så mycken tid och så mycken lidelse på denna diskussion, och kyrkomötet skulle inte heller ha ägnat frågan en två dagars bitvis synnerligen intensiv debatt med mycket av personligt engagemang.

Den som tagit del av vad som sagts och skrivits i denna fråga känner till att den rymmer andra problem, framför allt hänsynen till Skriften, som nu senast herr Staxäng var inne på, men också hänsynen till traditionen och relationerna till andra kyrkor. Ecklesiastikministern gjorde ett fint uttalande i första kammaren häromdagen. Han sade, att regering och riksdag bör med en viss försiktighet syssla med andliga och inomkyrkliga frågor. I motsats till herr statsrådet menar jag att vi här har en sådan fråga.

Det är inte tal om en nedvärdering av kvinnan. Det är bara så, att kvinna och man har fått olika uppgifter och funktioner i skapelsens sammanhang och i den mänskliga gemenskapen. Dessa olikheter i funktion kan ingen riksdag och inget kyrkomöte göra om intet.

Skärpta straff för våldsbrott

Herr Kilsmo talade om lekmannainsatsen. Det sker sådana insatser i våra församlingar av många, många kvinnor, som med stor hängivenhet ägnar sig åt uppgifter av olika slag.

I detta hus talas ofta om respekten för människors ärliga övertygelse. Riksdagen är inte helt representativ för inställningen ute i bygderna i detta fall. Betydande grupper i vår kyrka — kanske de kyrkligt mest aktiva — följer i dag våra förhandlingar med stor oro.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen till en början, beträffande *punkten A*, propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Arvidson m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gezelius begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i punkten A) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Arvidson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gezelius begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 166 ja och 39 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten.

Punkten B

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2

Skärpta straff för våldsbrott

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om skärpta straffbestämmelser för vissa våldsbrott.

Första lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 199 i första kammaren av herrar *Eliasson* och *Sundin* samt nr 241 i andra kammaren av herrar *Hedlund* och *Larsson* i Hedenäset. I motionerna, vilka voro likalydande, hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att — i anslutning till pågående prövning av straffrättskommitténs förslag till brottsbalk — en översyn i skärpande riktning kommer till stånd i fråga om straffbestämmelserna rörande brott, som innefattar våld mot person eller eljest angrepp mot den personliga integriteten, samt att arbetet bedrivs så skyndsamt att förslag i frågan kan framläggas för 1959 års riksdag».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 199 och II: 241, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Nilsson*, herrar *Arvidson* och *Onsjö* samt fru *Lidman-Frostenson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 199 och II: 241, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att — i anslutning till pågående prövning av straffrättskommitténs förslag till brottsbalk — en översyn i skärpande riktning komme till stånd i fråga om straffbestämmelserna för brott, som innefattade våld mot person eller eljest angrepp mot den personliga integrite-

Skärpta straff för våldsbrott

ten, samt att arbetet bedreves så skyndsamt att förslag i frågan kunde föreläggas 1959 års riksdag.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Fru LIDMAN-FROSTENSON (h):

Herr talman! Jag ber att med några ord få redovisa varför jag ansluter mig till reservationen i första lagutskottets utlåtande nr 12.

I den motion, som ligger till grund för reservationen, göres en hemställan om ökad uppmärksamhet rörande våldsbrotten. I utskottets skrivning heter det: »Utskottet har sig bekant att, även om frekvensen av våldsbrott under senare år icke företett en ökning jämförbar med andra slag av brott, det framkommit en särskilt i de största städerna uppmärksammas tendens i förråande riktning.»

Jag undrar om inte denna tendens i förråande riktning också förekommer på landsbygden och i tätorterna och inte bara i de största städerna. I annat fall skulle våldsbrotten geografiskt sett vara en ganska isolerad företeelse, eftersom vi bara har ett par tre städer som kan räknas som »de största». Är det inte i stället så, att genom den allt intimare kontakten mellan olika delar av vårt land har den tendens, som kunnat förmärkas i städerna, mycket snabbt blivit märkbar även på landsbygden? Eller hur förklara, att tidningarna så ofta innehåller skildringar av ensamma gamla som överfallits och rånats i sina ensligt belägna stugor och t. o. m. bakbundits eller eljest återfunnits i plågsamma situationer?

I Stockholm är det faktiskt så att många ensamma äldre damer inte kan känna sig säkra för att inte någon skall rusa på dem i en portgång eller på öppen gata, knuffa omkull dem, rycka till sig handväskan och snabbt försvinna ur synhåll. Och det är inte bara gamla som är utsatta. Ett ungt fästfolk från landet blev nyligen utsatt för ett re-

gelrätt överfall på öppen gata. Till och med män, som inte räknas till de hjälplösa åldringarnas krets blir antastade. Under sådana förhållanden är det, herr talman, ganska naturligt att redovisa sin oro inför utvecklingen med en vädjan om skärpt översyn beträffande straffen för våldsbrott.

Jag vill gärna framhålla att denna önskan om skärpt översyn inte innebär någon inhumanitet. Man kanske kan fråga sig, om inte den långa väntetiden för en anklagad, då en åttelseftergift prövas, är lika svår att uthärda som ett omedelbart frihetsstraff. Dessutom tror jag att ett omedelbart frihetsstraff kan utgöra en så pass kraftig varning för människor, som av en eller annan anledning går och planerar ett brott av det slag vi nu talar om, att de avstår från att sätta sina planer i verket.

För hela det unga och ännu formbara klientel, för vilket gränserna mellan lagligt och olagligt är flytande och bland vilka det betraktas som en »tuff» och modig handling att slå en värnlös och försvinna med eventuellt byte, måste den återhållande faktor som ett ovillkorligt straff utgör vara i djupaste mening human. Man avhålls från att sätta sin ogärning i verket och avlägsnas från riskzonen i brottets närhet, där så många unga råkat på glid.

Kanske skulle ett strängare fasthållande vid ovillkorligt frihetsstraff vid utövande av våld mot värnlös vara ett trygghetsmoment inte bara för det eventuella offret i dramat utan lika mycket för dem som ämnat föröva sådana brott. Vi skall inte tro att unga människor tar illa upp om de möter fasta normer — jag tror att det förhåller sig tvärtom. Hur ofta har jag inte hört mina egna barn och andras barn i skolåldern säga t. ex. om en lärare så här: »Honom gillar vi. Ja, vi vågar inte bråka på hans timmar. Han är sträng, men han är rättvis.»

Så vill jag tacksamt notera, herr talman, att både utskottets skrivning och

Skärpta straff för våldsbrott

reservationen anbefaller en stark politismakt. Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! Man skulle av reservationen och motionerna kunna få det intrycket, att det inte finns möjligheter att reagera tillräckligt strängt emot våldsförbrytelser med de nu gällande bestämmelserna. Detta är nu inte fallet: straffsätserna för dessa brott är i regel mycket rymliga. Om domstolarna vill tillämpa dem, kan det resultera i mycket allvarliga påföljder.

Möjligen kan man säga att de svenska domstolarna varit milda vid sina bedömanden, men detta gäller knappast våldsbrotten. Man skulle nog tvärtom kunna påstå, att i fråga om våldsbrott är de ganska stränga. Man får också det intrycket, särskilt av en del av vad som här anförts, att villkorlig dom skulle förekomma i någon utsträckning beträffande våldsbrott. I den nuvarande lagen om villkorlig dom gäller ett uttryckligt förbud emot sådan dom i de fall, där det av allmänpreventiva hänsyn är påkallat att brottslingen undergår straff, och detta är uppenbarligen i regel fallet när det gäller våldsbrott.

Själv är jag domare till yrket och har varit borgmästare i en numera ganska stor stad i mer än 18 år. Jag kan inte erinra mig att man egentligen givit villkorlig dom för våldsbrott, utan det blir ganska regelmässigt ovillkorlig dom. Antingen blir det böter, om inte skadorna varit särskilt stora och det inte varit särskilt stor råhet, eller också urbota straff. Jag kan nog också säga att domstolarna beträffande dessa brott skärpt tonen under de senare decennierna. Det är alltså ingen tvekan om att det här finns möjligheter att reagera tillräckligt starkt med de straffsätser som nu finns.

Att nu ta upp frågan om en skärpning av straffet beträffande våldsbrott ter sig enligt min mening inte alls rim-

ligt. Straffrättskommittén har framlagt ett förslag till brottsbalk, som avser brott mot person, bland annat våldsbrott. Detta förslag är under Kungl. Maj:ts prövning. Där föreslås vissa skärpningar i straffsätserna, inte därför att de behövs utan därför att det kan vara lämpligt att för det »normala» brottet stadga vissa minima, som inte får bli för låga. Genom att straffsätserna varit så pass rymliga har det inte kunnat hjälpas att teoretisk möjlighet funnits att döma lägre straff än som varit lämpligt och rättvist beträffande dessa brott, och denna möjlighet vill man nu ta bort.

Fru Lidman-Frostenson påtalade att utskottet skulle ha sagt, att våldsbrotten föredde en tendens i förråande riktning endast i de största städerna. Det är nu inte riktigt, ty utskottet har skrivit att det framkommit en *särskilt* i de största städerna uppmärksammande tendens i förråande riktning. Om jag ser på min stad, där jag, som sagt, varit verksam i över 18 år, kan jag knappast säga att våldsbrotten där har visat någon mera märkbar förskjutning i förråande riktning. Det är dock en ganska stor stad, på 73 000 invånare. Det är nog riktigt när man säger, att det är särskilt i de största städerna som detta förekommer. I varje fall tycker jag inte att man nu, när brottsbalkförslaget ligger under Kungl. Maj:ts prövning, kan göra någonting åt detta. En annan sak är att vi i allmänhet är oroade över den stegring av brottsligheten, som har framkommit under senare tid.

Man får inte heller låta förleda sig att tro, att det inte är en tillräckligt stor påföljd om man inte sätter mycket unga människor i fängelse för våldsbrott utan i stället låter dem behandlas inom socialvården. I själva verket bedöms det av de unga själva säkerligen som en kraftigare påföljd att för lång tid bli omhändertagen för skyddsuppfostran på en ungdomsvårdsskola än att få ett tämligen kortvarigt frihetsstraff.

Skärpta straff för våldsbrott

Utskottsmajoriteten anser alltså, att det i stort sett finns tillräckliga möjligheter till ett så kraftigt ingripande mot brottslighet av denna art, som är erforderligt med hänsyn till allmänpreventionen. Man kan vara övertygad om att om dessa våldsbrott skulle förete en tendens att öka, så kommer samhällsreaktionen att skärpas inom de områden, där en sådan tendens gör sig gällande. Om det t. ex. under någon tid inte förekommit våldsbrott mot polis, men detta sedan inträffar, så ingriper man med urbot a straff, och vid upprepade brott höjer man bestraffningen och skriver i motiveringen till domen, att man har funnit det befogat att göra det med hänsyn till den allmänna tendensen. En sådan dom brukar också stå sig.

Jag vill gärna understryka något som fru Lidman-Frostenson också betonade, nämligen att det är mycket viktigt för bekämpande inte bara av sådan här brottslighet utan av brottslighet i allmänhet, att polisen har tillräckliga resurser till sitt förfogande. Såsom sagts i annat sammanhang här i dag, tänker den som står i begrepp att begå ett brott inte just på vad det kommer att förskylla i straff men är däremot mycket noga med att ta reda på om han har utsikter att undgå upptäckt eller om risken att åka fast är för stor.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Problemet hur man skall komma till rätta med de stora avsteg från ett normalt samhällsliv, som förekommer inte minst bland unga människor, tycker jag hör till de allra svåraste lagstiftningsfrågorna. Förr trodde man att social nöd och brottslighet hörde ihop. Den ökade brottsligheten i vårt s. k. välfärdssamhälle har totalt skrotat ned denna gamla teori. Man får väl säga att vi har det ganska

bra materiellt, men resultatet av de senaste decenniernas straffrättsliga metoder med åtföljande kriminalvård har lett till, tycker jag, ett påvisbart resultat: en stigande brottslighet. Det är väl egentligen, herr talman, det enda bevisbara påståendet man verkligen kan göra, men att därför »nolla ned» de humana idéerna i kriminalvården låter sig inte utan vidare göra från mina synpunkter. Jag tror, herr talman, inte att det är i dessa idéer i och för sig som felet sitter, utan det är fastmer i möjligheterna att praktiskt tillämpa dem.

Om jag ser på t. ex. polisbristen, så finner jag det underligt att det finns 200 vakanser här i Stockholm, som skall fyllas med folk från landsbygden. Uppklarandeprocenten på brotten sägs i Stockholm vara 27,3 procent, medan riksmedeltalet sägs vara 42,7. Det innebär ju att 72,7 procent av kända brott i Stockholm förblir ouppklarade. Herr Lassinantti var inne på denna fråga förut i dag. Man kan här säga att arbetsbetingelserna för brottslingarna är nära nog idealiska. Jag vet att inrikesministern har sin uppmärksamhet riktad på denna sak, och det återstår att se vad han kan åstadkomma.

Av de brottslingar, som behandlades 1955, var över 14 procent barn under 15 år, och det tyder väl ändå på att någonting är på tok med vår fostran, ledning och behandling av ungdomen. Här gäller det att finna en lösning, som inte består i gamla tiders hämndbetonade reaktion men inte heller i uppmjukning av samhällets inställning till lagöverträdelse. Samtidigt som vi söker att återinpassa den förolyckade unge brottslingen får vi inte glömma nödvändigheten av att föra en medveten kamp för att stärka rättsmoralen, och det är om detta jag vill säga några ord.

Att handla rätt är som jag ser det inte utan vidare ett naturanlag, som automatiskt leder rätt liksom kompassen för seglaren över vattnen mot hamn. Rättsanlaget måste mötas av positiva

Skärpta straff för våldsbrott

normer för samlevnaden, och i detta sammanhang kan det väl uttryckas som respekt för lagen. Detta samhällets krav får inte förslappas eller försvinna om man vill upprätthålla en rättsmoral. Fråga är, herr talman, om vi inte har medverkat till en underminering av rättsmoralen på ett sådant sätt att många unga frågar sig om det över huvud taget finns någonting som är rätt eller orätt.

Det är ofrånkomligt att brottslighetens orsaker inte kan sökas isolerade på ett enda område. Jag tror det är riktigt, som professor Kinberg skrev i en stor artikel i Svenska Dagbladet för inte så länge sedan, att man får söka efter orsakerna på många håll. Han pekade på följande: större möjlighet till ett ofta destruktivt nöjesliv, möjligheten till en avancerad spritkonsumtion, det svårösta problemet om kvinnan i förvärvslivet med följande försvagad tillsyn och fostran av det uppväxande släktet, den sexuella hetsen med den omogna lösslappheten redan i de tidigare tonåren, ingripande, ibland rätt onödiga regleringar, som visst inte alltid skapat respekt för lagar, den ökade arbetshetsen och inte minst konsumtionen av vålds- och kriminallitteratur och den in- och utländska morallösa filmen. Om en del av dessa orsaker talar denne lärde herre på ett mycket allvarligt sätt.

Jag vill framhålla, herr talman, att vi kan lagstifta tills vi blir gråhåriga, men sopar vi undan de kristna eller, om någon hellre så vill, de etiska livsnormerna, och släpper ut ungdomen i livet utan några egentliga livslinjer för vad som är rätt och orätt, så får vi ta konsekvenserna.

Av vad jag här sagt torde någon dra den slutsatsen kanske, att jag talar för reservationen. Så är dock inte förhållandet.

Jag tror att man kan, som utskottets ordförande framhöll, få rum med den skärpning som motionärerna åsyftar inom ramen av den lagstiftning vi nu

har. Om man läser igenom strafflagens bestämmelser — populärt och bra refererade i utskottets utlåtande — vilket jag hoppas att kammarens ledamöter har gjort, skall man nog finna, att straffet kan bli ganska kännbara med nuvarande lagbestämmelser.

Motionärerna vill att straffbestämmelserna för vissa våldsbrott skall skärpas. Frihetsstraffen skulle mer komma till användning än vad nu sker och de villkorliga domarna nedbantats. Jag har förut i denna kammare pläderat för att man nog bör vara litet mer restriktiv med de villkorliga domarna, men det är ju en tillämpningsfråga som domstolarna har att avgöra. Nuvarande lagbestämmelser ger domstolarna stort utrymme att utmäta stränga frihetsstraff, och det nya brottsbalksförslaget innebär en skärpt lagstiftning på det brottsområde det här gäller.

Jag skall, herr talman, sluta med detta och yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ELIASSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Även om våldsbrotten inte uppvisar en statistisk ökning, är det givetvis av yttersta vikt att undersöka alla utvägar till förhindrande av dessa brott, i synnerhet som dessa brott, såsom framhållits, tenderar att bli allt råare. För övrigt är det väl en sanning med modifikation, att våldsbrotten inte har företett någon ökning. Det är visserligen riktigt, om man ser på genomsnittet för hela landet, men det gäller inte t. ex. vissa städer. Sålunda uppvisar Malmö för förra året en oförklarlig ökning av våldsbrotten med nära 50 procent.

Det sägs i motionen att man vill ha en skärpning av straffskalorna, men det finns inom de nuvarande straffskalorna ett stort utrymme för höga straff. Vid svår kroppsskada kan gärningsmannen ådömas upp till 10 års straffarbete. Om misshandeln orsakat lindrig

Skärpta straff för våldsbrott

sjukdom, kan han få upp till 2 års straffarbete, och även för det fall att ingen skada alls skett kan vederbörande dömas till fängelse i ett år. Ytterst säl-lan torde väl en domstol ha tillämpat dessa maximistraff. Straffskalorna ger emellertid redan nu alltså ett stort utrymme för sträng bestraffning av dessa brott. Genom att straffrättskommittén särskilt påpekar att våldsbrotten be-döms för lindrigt — i den mån de inte medfört döden eller svår kroppsskada — torde domstolarna ha stort utrymme inom redan nu gällande straffskalor att i skärpande riktning ändra sin praxis.

Vad frågan om villkorlig dom beträffar synes motionärernas uppfattning om att våldsbrotten i förhållande till för-mögenhetsbrotten — som herr Rylander också framhållit — skulle intaga en gynnsam ställning, vara helt felaktig. Jag har den erfarenheten av praxis vid Stockholms rådhusrätt, att man av all-mänpreventiva hänsyn mycket ofta meddelar ovillkorliga domar då det gäl-ler våldsbrott. Generositeten med villkorlig dom är betydligt större i fråga om förmögenhetsbrott. Polismisshandel föranleder normalt ovillkorligt straff. Förmögenhetsbrott inom samma straff-tid medför när det gäller förstagångs-förbrytare regelmässigt ett villkorligt straff. Även andra misshandelsbrott av något allvarligare slag medför också för-förstagångsförbrytare ofta ovillkorligt straff.

I den offentliga debatten om dessa saker har ofta förekommit kritik mot att domstolarna ådömt unga lagöverträ-dare ovillkorligt fängelsestraff, då på grund av platsbrist skyddsuffostran icke kunnat beredas. Det är givet att i första hand erforderliga anstaltsresurser inom ungdomsvården skall tillskapas med effektivt slutna avdelningar för det klientel, vars brott påkallar sådan behandling, men om — som nu är fallet — dessa resurser icke står till buds, måste fängelse tillgripas som nödfalls-åtgärd. I den allmänna diskussionen

har framhållits, att dessa brister inom anstaltsvården under inga omständighe-ter fick betraktas som sådana särskilda skäl som omnämnes i 1952 års lagstift-ning för att ådöma ungdomliga för-brytare fängelsestraff. Det är därför en-ligt min mening av stor vikt att utskot-tet i detta sammanhang har slagit fast, att »även i fall som i och för sig kunnat medföra ingripande inom barnvården kan emellertid särskilda skäl till ådö-mande av frihetsstraff föreligga, bl. a. då den brottslige på grund av bristan-de resurser inom barnvården icke kan beredas plats på ungdomsvårdsskola».

Det finns en sak som man inom alla åsiktsgrupper torde vara enig om — både de som tycker att våra straff är för milda och de som tycker att de är för hårda — nämligen vikten av ett ef-fektivt polisväsen. Jag förstår inte, att man på detta område, där ytterligare åtgärder bör kunna vidtagas både för att öka polisresurserna och för en bät-tre användning av tillgängliga resur-ser, icke skyndsammare och effektivare härvidlag löser vissa problem. Jag skall inte trötta kammaren med att upprepa vad jag i detta avseende anser kunna vidtagas, eftersom jag förut i olika sam-manhang mycket detaljerat uppehållit mig därvid. Jag yrkar, herr talman, bi-fall till utskottets hemställan.

Herr ONSJÖ (cp):

Herr talman! Den fråga som har ta-gits upp i den motion, som första lag-utskottet här behandlat, är av skräm-mande aktualitet. Våldsbrotten och gangsterväldet har fått en omfattning och börjat anta former som i hög grad oroar de laglydiga medborgarna. Vi le-ver ju i ett rättssamhälle, och därför frå-gar sig många: »Vad ämnar statsmakter-na göra för att på ett bättre sätt än nu skydda den enskilde laglydige medbor-garen till liv och lem?» Motionären har föreslagit en kraftigare reaktion från samhället när det gäller våldsbrotten,

Skärpta straff för våldsbrott

och detta förslag har — såvitt jag vet — ingen gått emot, utan det anses i och för sig riktigt. Utskottet har också tyckt detta och bygger därvid på straffrättskommitténs uttalande av år 1953, men kommer likväl fram till att yrka avslag på motionen med den motiveringen, att förhållandena väl så småningom ordnar sig ändå, eftersom ju straffrättskommitténs förslag är under prövning, o. s. v.

Jag undrar om det verkligen kan vara riktigt att inta en så negativ ståndpunkt till en fråga som denna, vilken i hög grad intresserar allmänheten. Jag tror att det skulle bättre motsvara uppfattningen bland allmänheten, om riksdagen visade en positiv inställning till frågan.

Straffrättskommittén har ju redan 1953 konstaterat att vid den hittillsvarande rättstillämpningen våldsbrotten icke sällan bedömts alltför lindrigt. Sådan som utvecklingen varit sedan 1953 kan det säkerligen med minst lika stor skärpa sägas nu. Man kan med fullt fog efterlysa, om det inte snart behöver göras någonting på detta område.

Vidare vill jag i likhet med mina medreservanter understryka att det är av allra största betydelse att polisbevakningen blir mer effektiv. Men det krävs också att allmänheten bättre än nu ger ordningsmakten det stöd som den så väl behöver för att kunna fullgöra sin viktiga uppgift. Därvidlag har tidningarna ett mycket stort ansvar. Om det händer någonting och polisen måste ingripa, söker vanligen tidningarna med ljus och lykta efter fel som kan ha begåtts av polisen. Givetvis förekommer det också att tidningarna hittar sådana fel — poliserna är ju inte mer än människor de heller — och då blir ofta den stackars polismannen boven i dramat. Det kan ju inte vara riktigt med en sådan inställning. Jag har hört poliser säga: »Vi vågar snart sagt inte göra någonting, om vi på det här sättet skall riskera att åka runt i tidningarna, vilket ju inte är så trevligt.» Jag tror att

det måste bli en annan ordning i detta avseende, sådan som utvecklingen nu blivit på våldsbrottens område.

Litet var läste vi väl för ett par veckor sedan i tidningarna, att socialministern hade blivit anfallen av en buse när han stod på Tegelbacken och väntade på en spårvagn. Socialministern tog emellertid rättvisan i egna händer och knockade till karlen, så att han stöp i gatan. Om det nu förhåller sig så som tidningarna uppgivit, så måste jag säga att det var mycket bra gjort av socialministern. Det var en effektiv och human reaktion, som också var billig för samhället. Jag tror att om det här i Stockholm funnes flera som handlade lika resolut, skulle gansterväldet ganska fort reduceras. Å andra sidan måste jag säga att socialministern den gången hade tur, ty om tidningarna omedelbart fått tag i historien, skulle det nog ha blivit stora rubriker av ungefär detta slag: »Landets socialminister skipar rättvisa för egen del.» Det ligger naturligtvis en viss risk i att handla på det sätt socialministern gjorde.

Jag vill med detta ha sagt att var och en bör göra klart för sig betydelsen av att ordningsmakten får det stöd från allmänhetens sida som den så innerligt väl behöver.

Sådant som läget är måste det, herr talman, te sig litet underligt att när ett förslag som det föreliggande kommer fram, riksdagen då besvarar detta med ja så. Jag yrkar därför bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Onsjö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Höjning av sjukpenningersättningen till icke förvärvsarbetande husmödrar

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fögade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Onsjö begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 158 ja och 46 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 3

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående utredning för verkställande av omprövning av lagen med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4

Höjning av sjukpenningersättningen till icke förvärvsarbetande husmödrar

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om höjning av sjukpenningersättningen till icke förvärvsarbetande husmödrar.

Andra lagutskottet hade till behandling förhaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 15 i första kammaren av herrar Nor-

ling och Öhman samt nr 14 i andra kammaren av herr *Senander*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring av sjukpenningersättningen, att den för icke förvärvsarbetande husmödrar utgår med sex kronor om dagen».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 15 och II: 14, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HENNING NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Lagen om den obligatoriska sjukförsäkringen hälsades vid sin tillkomst med stor tillfredsställelse och är alltjämt en uppskattad reform. Naturligtvis fanns det — och finns fortfarande — vissa skönhetsfläckar på denna annars utmärkta lagstiftning. En av dessa skönhetsfläckar är att grundsjukpenningen på 3 kronor, som utgår bl. a. till alla icke förvärvsarbetande hemmarande husmödrar, uppenbarligen är för liten.

Redan vid förarbetena till lagstiftningen och många gånger senare har den uppfattningen framförts, att grundsjukpenningen på 3 kronor är för låg. Detta har kommit till uttryck i många debatter här och annorstädes.

När vi i motion nr 14 dristar oss föreslå en höjning av detta grundbelopp, är det inte bara penningvärdets försämring och inträffade prisstegringar som legat i botten för vår uppfattning. Vi har ju, som jag redan sagt, hävdatt att grundbeloppet var för lågt satt redan från början.

Husmödrarna i hemmen kan inte heller i motsats till de förvärvsarbetande medlemmarna av försäkringen höja sin inkomst vid prisstegringar och därmed uppflyttas i en högre sjukpenningtariff. Deras hemarbete betraktas som bekant som oavlönat.

Höjning av sjukpenningersättningen till icke förvärvsarbetande husmödrar

En underton av förståelse för våra synpunkter återfinnes i utskottets skrivning. Där sägs sålunda: »Den inställning utskottet enligt vad nu anförts intar till det framlagda spörsmålet innebär på intet sätt att utskottet vill förringa de svårigheter som utan tvivel många gånger uppkommer då icke förvärvsarbetande husmödrar drabbas av sjukdom, i synnerhet då fråga är om familjer med minderåriga barn.»

Utskottets synpunkter i detta fall står helt i överensstämmelse med mina egna synpunkter, som utgör motiveringen för vårt yrkande om att grundsjukpenningen bör ökas från nuvarande 3 kronor till 6 kronor per dag.

Vid en husmors sjukdom uppkommer som regel — i vart fall när minderåriga barn finns i familjen — problemet att skaffa hemhjälp. Grundsjukpenningen — 3 kronor — räcker i ett dylikt fall till högst en timmes hjälp. Vårt förslag om 6 kronor skulle då kunna räcka till två timmars hjälp. Vårt förslag kan ur denna synpunkt inte betraktas som särskilt radikalt. Men det handlar inte heller om någon radikal ändring av lagstiftningen. Det handlar endast om att inom ramen av resurserna besluta om en förbättring för denna grupp av sjukkasemedlemmar, en förbättring som skulle hälsas med största tillfredsställelse av dem det berör.

Grundbeloppets syfte är att ge endast viss hjälp vid sjukdom. Vårt förslag ändrar inte detta syfte. Det hela är i stort en avvägningsfråga.

Nu har denna grupp av husmödrar möjligheter att inom sjukförsäkringens ram ordna med en frivillig tilläggsförsäkring och därmed höja sjukpenningen. Denna möjlighet har emellertid utnyttjats i endast ringa omfattning. Anledningarna till detta kan sökas i bristande ekonomiska resurser. De ekonomiska konsekvenserna av vårt förslag skulle bli betydande, säger utskottet. Det är möjligt, att så skulle bli fallet. Men det handlar om sjuka människor

och det handlar trots allt om mycket små belopp jämfört med de utgifter, som riksdagen av och till beslutar om till ändamål, som långt ifrån är så behjärtansvärda som vårt förslag i detta fall är.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till motion nr 14 av herr Senander.

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Den föregående talaren har ju tacksamt noterat, att utskottet anför att det på intet sätt vill förringa de svårigheter, som möter de icke förvärvsarbetande husmödrarna när de drabbas av sjukdom — i synnerhet husmödrarna med familjer. Men som talaren nog förstår har utskottet inte kunnat sträcka sig längre. Det kan nämligen inte vara rimligt att bryta ut en grupp av de många, som är i samma belägenhet som husmödrarna. Om man skall vidta några förbättringar måste man höja över hela linjen för att kunna få likställighet. Detta skulle emellertid innebära högst betydande kostnader eftersom dessa sjukpenningersättningar endast delvis finansieras genom avgifterna och i övrigt bestrides med statsmedel.

I motionen har man pekat på de avsevärda prisstegringar som inträffat och har sagt, att det är dessa som föranlett motionärerna att göra denna framställning. Visst har det inträffat prisstegringar, men inte i den omfattning som gör det skäligt med en så kraftig stegring som motionärerna föreslår. Konsumentprisindex var 128 vid tidpunkten för beslutets fattande, alltså 1953. Nu är konsumentprisindex 149. En ökning har alltså inträffat med 21 enheter eller med 16,4 procent. Prisstegringen skulle alltså motivera en ökning med endast 50 öre per dag.

Nu har det signalerats om en proposition inom kort, som skulle innebära en förbättring på sjukförsäkringens områ-

de. Detta är ju ytterligare ett skäl för att vi inte nu vidtar någon åtgärd.

Med denna korta motivering ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammarerna utskottets hemställan.

§ 5

Föredrogs vart för sig

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av 105 § lagen om allmän sjukförsäkring,

nr 12, i anledning av väckta motioner om viss ändring av nuvarande tillämpning av sjukkassetaxan,

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 28 § 1 mom. förordningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor, och

nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1957 vid dess fyrtionde sammanträde fattade beslut, dels ock i ämnet väckt motion;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner om skyddsbestämmelser för omogna lington, och

nr 8, i anledning av väckt motion om hänskjutande till 1954 års fastighetsbildningskommitté av vissa spörsmål på fastighetsbildningens område; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kro-noegendomar m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6

Almanacksprivilegiet m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om utredning rörande almanacksprivilegiet m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Det kunde ju tyckas, när man ser på klämman i det utskottsutlåtande som här föreligger, som om ritualen just nu skulle fordra, att det serverades ett s. k. begravningsstal och att motionären följaktligen anlade en min av djup förstämning. Jag tänker nu visst inte agera i den rollen, har heller ingen anledning till det, utan skall tvärtom be att få säga att jag tror, att i sak har just det vunnits med motionen, som det var motionärens livliga förhoppning att uppnå.

Offentlighetens ljus har kastats över en sektor, där det ur allmänna synpunkter är all anledning att låta ljuset fritt spela, och man vågar väl förutsätta, att den insyn i och kontroll över vetenskapsakademiens förvaltning av de s. k. privilegiemedlen, som vissa aktuella handlingar gjort dubbelt påkallad, för framtiden verkligen också skall komma till stånd. Här är det dock fråga om högst betydande belopp, belopp som enligt statuterna är avsedda att komma forskning och vetenskap till godo och inte att bekosta ammunitionen i en krigföring, som — om det velat sig illa — kunna leda till något så groteskt som att en ung framstående forskare stäckts i sin vetenskapliga gärning, alltså för syften som står i rak strid med de avsedda.

Jag skall självfallet här inte gå in på den tragedien. När akademien emellertid i sitt yttrande, som finns med här i utskottsutlåtandet, åberopar, att om det i fortsättningen skulle bli fråga om att kasta in mer pengar i den striden, kommer detta att ske med användande av andra till akademiens förfogande ståen-

Rening av spillolja

de medel än almanackspengarna, så är ju detta ett ganska meningslöst tal, eftersom sådana medel — privilegiemedel alltså — då uppenbarligen finge ersätta vad andra akademipengar inte räcker till för att täcka. Det kan här inte vara avgörande ur vilket kassafack pengarna plockas fram. För övrigt kan man ju fråga vad det är för fonder som akademien anser sig kunna disponera över och som skulle kunna användas för andra ändamål än till främjande av vetenskap och forskning, t. ex. för att finansiera småskurna akademiska strider och aktioner av det sorgliga slag som professor Selling blivit utsatt för.

Jag kan inte finna annat än att alla sakskalet talar för att hela frågan om vetenskapsakademins befattning med det s. k. almanacksprivilegiet vid lämplig tidpunkt tas upp till omprövning, liksom också att medlen i fråga omedelbart kommer under kontroll av normala och fullt betryggande revisionsorgan.

Det synes klart att utskottet genom sitt ställningstagande i båda dessa väsentliga hänseenden fört saken ett avsevärt stycke framåt, och jag har, herr talman, inte heller något yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Rening av spillolja

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om rening av spillolja i ökad omfattning.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Man kan inte få tomma bänkar att rösta för en motion, då ju tomma bänkar lär vara oemottagliga för sakskalet. Därför avstår jag från yrkande.

Motionärerna begärde en utredning

angående möjligheterna för utökad spilloljerening i syfte att spara valuta samt att tillgodose landets oljeförsörjning i beredskapsläge. Vi har därvid framhållit att vi importerar för över 50 miljoner kr. smörjolja per år och att importen stiger oavbrutet. För varje dag som går blir vi mer och mer beroende av oljan. Det finns nu sådana metoder att taga vara på gammal olja, att den efter rening blir fullt likvärdig med ny olja.

Utskottet har varit mycket välvilligt mot motionen men tror att om det finns fullt tillfredsställande metoder för rening, som visar sig ekonomiskt lönande, kommer man också att använda dem. Utskottet må ha rätt i den saken, men kan en utredning skapa större intresse för en verksamhet som är ekonomiskt lönande för stat och enskilda och som kommer att minska anspråken på våra starkt begränsade valutareserver, vore väl detta ett steg i positiv riktning. Så många utredningar tillkommer ju eljest genom denna kammars försorg, vilka i stället åsamkar oss ökade utgifter.

Ett statligt verk använder redan detta system och får direkt vinst av det. Det är väg- och vattenbyggnadsverket, som också uttalat sig mycket positivt om den föreslagna utredningen.

Amerikanska försvaret lär använda metoden. Det förvånar mig personligen mycket, att det svenska försvaret inte har ansett det lönsamt att använda denna metod för rening. En remissinstans uppger, att beredskapsåtgärder i tillräcklig omfattning är vidtagna för att vid avspärning kunna ordna med denna form av oljerening. Detta är mig fullkomligt obekant. Vilka beredskapsåtgärder som är vidtagna har jag inte kunnat utröna.

Med det intresse som utskottet visat frågan vill jag emellertid hoppas, att utskottet ett kommande år skall finna frågan mogen för en ännu mera positiv behandling.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Personalvårdsverksamhet m. m.

§ 8

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om minskning av kostnaderna för det statliga trycket genom tryckeribeställningars spridning till landsortstryckerier.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet för politiska partier att vid allmänna val utlägga valsedlar i vallokalerna.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial nr 9, med uppgift å vilande förslag till ändrad lydelse av § 22 mom. 2 regeringsformen.

Efter föredragning av utskottets anmälan gav herr talmannen propositioner dels på antagande av det däri avsedda förslaget till ändrad lydelse av § 22 mom. 2 regeringsformen dels och på förkastande därav; och antog kammaren förslaget.

§ 11

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—89

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 90

Personalvårdsverksamhet m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Denna punkt rör personalvården inom försvaret. Här föreligger ett förslag från överbefälhavaren om en ny personalvårdsorganisation. Det förslaget har varit ute på remiss och bland annat tillstyrkts av de olika politiska ungdomsförbunden. Om det förslaget skulle biträdas, skulle kostnaderna för personalvården öka med ungefär 600 000 kronor om året. Departementschefen uttalar sig positivt till frågan om en förstärkning av personalvården vid försvaret men vill inte nu ta ställning till överbefälhavarens förslag. Jag förstår, att utskottet inte vill föregripa departementschefens ställningstagande, och jag kommer heller inte att yrka bifall till den motion, som föreslagit att riksdagen nu skall besluta i huvudsaklig överensstämmelse med överbefälhavarens yrkande.

För mig är det dock angeläget att från kammarens talarstol understryka vikten av en utbyggnad av personalvården inom försvaret. Jag hoppas att de 2 700 miljoner kronor, som försvarsuppgörelsen omfattar, skall räcka till för att skapa de möjligheter till förstärkning av den sociala, ekonomiska och andliga rådgivning och omvårdnad, som personalvården skall förmedla till såväl de värnpliktiga som de fast anställda.

Genom omfattande organisatoriska förändringar kommer säkerligen stora problem att möta många bland den fast anställda personalen, och det blir nödvändigt att i högre grad än hittills låta personalvården omfatta denna kategori.

Men även för de värnpliktigas del möter i framtiden allt större och mer komplicerade personliga problem. Frågan om effektivitet och trivsel inom det försvar, varpå vi lägger ner så stora kostnader, har samband med personalvårdens effektivitet och möjligheter att ge hjälp och råd åt dem som behöver det.

Jag vädjar till försvarsministern att

Riksarkivet: Avlöningar

inom försvarsöverenskommelsens ram ge utrymme för behövlig förstärkning av försvarets personalvårdsorganisation.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 91—110

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 111

Lades till handlingarna.

§ 12**Utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Riksarkivet: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 3, s. 4—7) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1958/59, vidtaga av departementschefen angiven ändring i personalförteckningen för riksarkivet, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för riksarkivet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1958/59, dels ock till Riksarkivet: Avlöningar för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 1 114 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Spångberg* väckt

motion (II:309), vari hemställts att riksdagen måtte avslå ett av Kungl. Maj:t under punkten framlagt förslag om inrättande vid riksarkivet av ytterligare en amanuens tjänst i reglerade befordringsgången.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 309,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1958/59 vidtaga den ändring i personalförteckningen för riksarkivet, som föranleddes av vad departementschefen anfört;

b) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för riksarkivet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1958/59;

c) till Riksarkivet: Avlöningar för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 1 114 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Utskottet har här gått med på Kungl. Maj:ts förslag om tillsättande av ytterligare en amanuens tjänst vid riksarkivet. Härpå har jag som framgår av utskottsutlåtandet yrkat avslag i en motion. Jag har gjort det i fullt medvetande om att det arbete, som redovisas i propositionen, behöver utföras. Men det bör kunna utföras utan att den nya tjänsten tillsättes, nämligen genom en omflyttning och en annan arbetsfördelning bland den personal som redan finns. Jag syftar här då på bland annat den heraldiska verksamheten och på att tjänstemän i riksarkivet sedan länge har haft privata uppdrag vid hovet som kammarherrar, kammarjunkare och dylikt på riksarkivets bekostnad. Detta innebär realiter, att man låter kostnaderna inom första huvudtiteln område belasta en annan huvudtitel, i detta fall åttonde huvudtiteln.

Riksdagen har vid något tillfälle i

Riksarkivet: Avlöningar

samband med en av mig väckt motion förklarar, att dylika uppdrag vid hovet skall redovisas och att ledighet skall beviljas mot vederbörligt löneavdrag. Såvitt jag förstår sker detta inte. I ett yttrande från riksarkivet till riksräkenskapsverket har riksarkivet förklarar, att man där betraktar dylika uppdrag som fullkomligt riktiga och som en statlig verksamhet, som man tydligen anser bör tillhöra riksarkivet och betalas på åttonde huvudtiteln. Jag citerar en rad ur den skrivelse, som riksarkivet har överlämnat till riksräkenskapsverket, där det heter: »Tjänstgöringen kan rubriceras som statlig, oavlönad tjänstgöring inom första huvudtiteln område.» Man är alltså fullkomligt medveten om vad som här sker.

Man måste fråga sig, om detta kan vara rimligt, inte minst med tanke på det höga dyrtidstillägg, eller vad jag skall kalla det, på 250 000 kronor, som riksdagen häromdagen beviljade för tjänsterna vid hovet.

Det skulle vara roligt att undersöka i hur stor utsträckning man har dylika kostnader inom de andra huvudtitlarna. Jag skall inte gå in på det. Jag vill emellertid i detta sammanhang påpeka, att detta är Kungens privata angelägenheter, som inte skall betalas av andra huvudtitlar. Det har man stöd för i de uttalanden, som riksdagen vid ett par tillfällen har gjort i samband med behandlingen av motioner.

Dylika tjänster, som inte hör hemma i riksarkivet, tar så mycket tid i anspråk, att det finns anledning att avslå den begäran, som här görs om tillsättande av en ny befattning. Riksarkivet bör i stället genom en rimlig arbetsfördelning åstadkomma det arbete, som behöver utföras inom riksarkivet. Jag skulle i detta sammanhang med hänsyn till tiden och den långa föredragningslistan helt kort vilja hemställa till ecklesiastikministern, att han ville medverka till en översyn genom exempelvis statens organisationsnämnd för att

åstadkomma ett annat och rimligare förhållande på detta område.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionen II:309.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Också herr Spångberg har klart för sig att de arbetsuppgifter, som kommer att läggas på ifrågavarande amanuens, är mycket viktiga. Detta vill jag understryka. Det gäller för riksarkivet att ta emot stora accessioner från nedlagda myndigheters arkiv, bl. a. från krismyndigheternas och något nedlagt ämbetsverks arkiv. Sammanlagt lär accessionen vara så omfattande, att den motsvarar ett helt landsarkiv. Det är därför ytterligt viktigt, att man i tid får behövlig arbetskraft inte bara för förteckningen utan även och inte minst för de gallringar av materialet, som måste göras för att det inte skall uppstå alltför stora krav på lokaler för att hysa materialet.

Nu har herr Spångberg för sig, att det arbetet kan utföras av någon annan befattningshavare inom riksarkivet, och han syftar tydligen då på statsheraldikern. Jag förstår att han gör det, inte minst med hänsyn till den motion som tidigare väckts i denna fråga. Utskottet har emellertid i år liksom vid föregående tillfällen, då denna sak varit på tal, skaffat in uppgifter om verksamheten i den heraldiska sektionen. Det har därvid visat sig att denna verksamhet, som från början inte var särskilt omfattande, växer mer och mer. Det kommer en jämn ström av framställningar om utredningar i heraldiska ärenden. Utskottet begärde häromåret, att riksarkivet skulle bokföra framställningar som kom från å ena sidan statliga och å andra sidan kommunala myndigheter. Nu har besked lämnats om att man för särskild bok över arbetstiderna. Av de bokförda uppgifterna framgår, att ungefär en tredjedel av uppdragen är statliga, en tredjedel är kommunala

Skolöverstyrelsen: Avlöningar

och en tredjedel enskilda. Häri ingår även service åt forskare.

Vidare har vi inhämtat att staten har ganska stora inkomster av denna verksamhet. År 1956/57 inflöt 29 000 kronor, och dessutom fanns det 6 000 kronor i utestående fordringar, sammanlagt sålunda 35 000 kronor. Av uppgifterna om vad som influtit i år kan man också se, att statens inkomster av den heraldiska verksamheten är i stigande. Att märka är då, att i dessa siffror icke ingår ersättning för det arbete som utföres åt statens verk, eftersom staten icke debiteras för detta. Det gör att man kan säga, att även om verksamheten ännu inte är helt självbärande, så tycks det hela vara på väg i rätt riktning. Vederbörande befattningshavare behövs tydligen för de uppgifter han har. I den mån han hinner med andra uppgifter i riksarkivet åläggs han sådana, har det meddelats mig. Men som chef för en avdelning skulle han inte hinna med de mycket omfattande arbetsuppgifter, som skulle åvila den nye amanuensen.

När i denna hårt trängda huvudtitel detta anslag klarat sig igenom inte bara ecklesiastikdepartementet utan även finansdepartementet, har utskottet redan av den anledningen blivit övertygat om att det är nödvändigt att inrätta denna amanuens tjänst. Jag vill ännu en gång hänvisa till vad det betyder ekonomiskt för statsverket, att gallringarna i dessa arkiv genomförs i tid, så att vi inte får alltför omfattande lokalkostnader.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag har aldrig bestritt, att det föreligger dylika arbetsuppgifter inom riksarkivet. Jag har tvärtom i mitt anförande framhållit och understrukit detta. Vad jag påtalat är de arbetsuppgifter, som denna personal har inom hovet och ordensväsendet. Det är den saken jag vill ha utredd och har påtalat som en orimlighet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionen II:309 av herr Spångberg; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 4—102

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 103**Skolöverstyrelsen: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 169, s. 409—421) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1958/59, vidtaga av departementschefen angivna ändringar i personalförteckningen för skolöverstyrelsen, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för skolöverstyrelsen, att tillämpa tills vidare från och med budgetåret 1958/59, dels ock till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 5 480 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft fyra motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* (I:238) och den andra inom andra kammaren av fröken *Vinge* (II:288), hade hemställts, att riksdagen måtte anvisa medel för förstärkning av personalen inom skolöverstyrelsen med en tjänst som konsulent för skolmåltider i lönegrad Ae 21 från och med budgetåret 1958/59.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:237 och II:287 samt I:238 och II:288,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1958/59, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för skol-

Skolöverstyrelsen: Avlöningar

överstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen anfört;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för skolöverstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1958/59;

c) till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 5 480 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Anders Johansson*, fröken *Vinge* och fröken *Liljedahl*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 238 och II: 288 ävensom med avslag å motionerna I: 237 och II: 287,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1958/59, vidtagna de ändringar i personalförteckningen för skolöverstyrelsen, som föranleddes av vad reservanterna anfört;

b) godkänna av dessa framlagd avlöningsstat för skolöverstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1958/59;

c) till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 5 502 800 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Fröken **VINGE** (fp):

Herr talman! Möjligheten att minska kostnaderna för skolmåltidsverksamheten har ju diskuterats många gånger här i riksdagen. För några år sedan tog man ett mycket klokt steg då medel anslags för arbetsstudier. Riksdagen har anvisat sammanlagt 230 000 kronor för ändamålet, och dessutom har Stadsförbundet lämnat bidrag till denna verksamhet, som man hoppas skall leda till en rationalisering av skolmåltiderna och bringa ned kostnaderna. Denna verksamhet överensstämmer för övrigt mycket nära med förslag som tidigare framförts från folkpartihåll.

Frågan om den fortsatta verksamheten behandlas under en annan punkt i denna huvudtitel. Vad som här bör tas upp är skolöverstyrelsens förslag om en tredje konsulent för skolmåltidsverksamheten. Skolöverstyrelsen räknar med att i tidskriften »Aktuellt från skolöverstyrelsen» lämna en skriftlig redogörelse för resultaten av denna rationaliseringsverksamhet, och det är också meningen att man skall framställa en film, som kan visas i de olika skoldistrikten för att tjäna till ledning. Det behövs emellertid även en personlig rådgivning i skoldistrikten. Det är inte alltid så lätt att tillämpa generella råd. Förhållandena är så olika på skilda håll, och man vill fråga skolöverstyrelsen litet mera konkret: Vad skulle vi kunna göra just hos oss? Det är inte skolöverstyrelsens mening att tvinga sin rådgivning på något skoldistrikt. Det förhåller sig tvärtom så, att skoldistriktet redan nu begär sådan rådgivning i mycket större utsträckning än skolöverstyrelsen har möjlighet att ge på grund av att styrelsen för närvarande för detta ändamål bara har två personer till förfogande, som dessutom skall syssla även med många andra uppgifter. Det framhålles också, att då statsbidraget till kommunerna numera är så lågt, borde dessa ha rätt till denna service från statens sida.

Erfarenheten visar, att den rådgivning som kunnat lämnas i påfallande många fall lett till möjligheter för skoldistriktet att göra besparingar på detta område. Inte minst har det lett till minskade investeringar. Ibland när man talar med skolstyrelsefolk säger de: »Men vi brukar rådgöra med firmorna. Vi tar in anbud från flera olika firmor innan vi gör en beställning.» I vissa fall kan det emellertid tänkas, att det varit klokt av kommunen att inte alls göra någon beställning av maskiner. Skolöverstyrelsen undersöker nu i vilka fall det lönar sig att driva verksamheten med maskinell utrustning och i vilka fall det kanske lönar sig bättre

Skolöverstyrelsen: Avlöningar

att sköta verksamheten utan så mycket maskiner. Jag avslöjar väl inte för stora hemligheter om jag nämner, att man för närvarande undersöker olika diskmetoder och kommit fram till att det i åtskilliga fall inte är ekonomiskt fördelaktigt att skaffa diskmaskiner. Man kan med vissa praktiska saker, som för närvarande håller på att utexperimenteras, klara saken lika hygieniskt och med obetydligt större personalåtgång. Dessa undersökningar är inte slutförda än, och först då resultatet föreligger får vi veta i vilka fall det lönar sig att avstå från att anskaffa maskiner. Detsamma gäller även på andra områden.

Det är vidare uppenbart, att även om de nu pågående arbetsstudierna inom kort är avslutade, kan det bli aktuellt med nya arbetsstudier på begränsade områden. Det kommer ju ut så mycket nya industriellt förberedda livsmedelsprodukter och nya maskiner i marknaden. Om styrelsen inte får den föreslagna konsulenten hinner man inte med att följa utvecklingen i erforderlig utsträckning. Det märkliga är att själva statskontoret tycks ha insett, att rådgivning och arbetsstudier torde vara ägnade att medföra kostnadsbesparande rationalisering av skolmåltidsverksamheten. Det i motionerna och reservationen framställda yrkandet, att skolöverstyrelsen skall få en tredje konsulent för skolmåltidsverksamheten, överensstämmer alltså väl med de besparingssträvanden, som inte minst i nuvarande budgetläge är nödvändiga.

Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Jag vill inte uttala något tvivel på att denna tjänst är fullt berättigad. Det finns mycket som talar för

att den är det. Vad som gör att utskottet i detta fall inte kunnat bifalla motionen är det aktuella finansiella läget. För att utskottet i dagens situation skall gå med på en utökning av antalet tjänster, måste det gälla någonting synnerligen angeläget. Av sådan angelägenhetsgrad har inte utskottet funnit denna fråga vara.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i de uttalanden, som den föregående ärade tälaren gjorde. Jag är inte fullt så övertygad som fröken Vinge om att det är absolut nödvändigt med dessa konsulenter, som skall åka ut till de olika skoldistrikten och besöka deras anläggningar för skolmåltidsverksamheten.

Jag tror att detta blir en mycket dyrbar arbetskraft. En icke oväsentlig del av sin tid får de använda till resor, och den tid de kan ägna själva upplysningsverksamheten blir i många fall mycket liten i förhållande till den verkliga arbetstiden.

Jag tror att det är viktigt, att man på det rent administrativa planet vid planläggningen av denna verksamhet från skoldistriktens sida får en rådgivning, som är anpassad efter ortens egna förhållanden. Den frågan tror jag att man kan lösa på ett både enklare och smidigare sätt än enligt motionärernas och reservanternas förslag.

Med hänsyn till att det är så många ärenden kvar på dagens föredragningslista inskränker jag mig till att med dessa ord yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Länsskolnämnderna: Avlöningar — Särskoleseminariet i Stockholm

Punkten 104

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 105

Länsskolnämnderna: Avlöningar

Efter föredragning av denna punkt yttrade

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Utskottets skrivning på denna punkt föranleder mig att anhålla om ett förtydligande från utskottets sida. Av de 104 tjänster det här gäller diskuterar utskottet en enda, nomadskolinspektören. Efter att ha redovisat för den i fjol tillsatta nomadskolutredningen och dess direktiv anför utskottet: »I anslutning till departementschefens nu refererade uttalanden i direktiven för nomadskolutredningen vill utskottet framhålla, att det torde kunna ifrågasättas huruvida det framdeles föreligger ett verkligt behov av en särskild nomadskolinspektör. Utskottet förutsätter, att nomadskolutredningen upptager denna fråga till närmare bedömande.»

Utredningen har enligt de givna direktiven att förutsettningslöst pröva frågan, hur det skall ordnas med samernas skolgång i fortsättningen, detta med målsättningen att denna folkminoritet skall ges en skolutbildning motsvarande den som landets övriga invånare får sedan enhetsskolan har utbyggt. Vid en sådan översyn måste givetvis frågan om nomadskolinspektionen bli föremål för utredningens prövning. Ur denna synpunkt förefaller utskottets skrivning något opåkallad.

Vårre synes det mig dock vara att utskottets uttalande kan tolkas som en fingervisning åt utredningen att gå in för en viss lösning i en detaljfråga: avveckling av den hittillsvarande nomadskolinspektionen. Då Kungl. Maj:t tillsatt en utredning för att förutsettningslöst pröva hela frågekomplexet kring samebarnens skolgång, förefaller det mindre lämpligt att riksdagen skall bry-

ta denna förutsettningslösa prövning i fråga om en av utredningsuppdragets detaljer. Jag vågar förutsätta att något sådant inte heller varit statsutskottets avsikt. Jag anhåller emellertid som sagt om ett förtydligande på denna punkt från statsutskottets sida.

Herr WIDEN (fp):

Herr talman! Då denna fråga diskuteras i avdelningen berördes även utredningsdirektiven. Avdelningen ansåg att dessa inte var så tydliga som önskvärt varit, och detta var anledningen till denna skrivning. För min del vill jag försäkra herr Larsson i Hedenäset att formuleringen inte på något sätt avser att frånta utredningen möjligheterna att pröva detta spörsmål helt förutsettningslöst. Detta är syftet. Det kan hända att denna skrivning kan tolkas något annorlunda, men syftet är som sagt att det skall bli en fullt förutsettningslös utredning, och jag hoppas att jag med dessa ord har lugnat herr Larsson.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 106—118

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 119

Särskoleseminariet i Stockholm

Efter punktens föredragning anförde

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! Egentligen skulle ingenting behöva sägas i samband med kammarans behandling av punkt 119 i statsutskottets utlåtande nr 8. Helt i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet »att riksdagen må till Särskoleseminariet i Stockholm för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 80 000 kronor». Om allt detta är i och för sig ingenting att säga. Också jag kommer att yrka bifall till utskottets hemställan. Innan detta sker vill

Studiebidrag och stipendier

jag dock fästa kammarens uppmärksamhet vid en fråga, som på det närmaste hänger samman med detta ärende, särskoleseminariet i Stockholm och dess verksamhet.

Redan 1946 års utredning om hjälp- och särskolläroarutbildningen förordade, att det nuvarande särskoleseminariet skulle avlösas av ett socialpedagogiskt seminarium. Ett flertal statliga kommittéer, som haft att utreda olika frågor inom psykologiska och pedagogiska områden, har likaledes betonat vikten av att åtgärder måtte vidtagas, så att de barn och ungdomar, som av olika anledningar uppvisat inlärnings- och anpassningssvårigheter, erhåller en för dem väl avpassad undervisning och behandling.

Därvid har framhållits som synnerligen angeläget, att de pedagoger, som är verksamma i folkskolans specialklasser, i särskolor, inom abnormundervisningen och inom den psykiska barn- och ungdomsvården, har god utbildning. Därigenom skulle två viktiga krav tillgodoses: en säkrare psykologisk-pedagogisk bedömning av ett barns behov av viss specialundervisning samt en efter barnets förutsättningar väl tillrättad undervisning och behandling. Den utbildning som f. n. står till buds för de lärare, vilka vill ägna sig åt undervisning i dylika klasser, är, har man med visst fog framhållit, ingalunda tillfredsställande vare sig i kvantitativt eller kvalitativt hänseende.

Skolöverstyrelsen har både beaktat och behjärtat saken. Gång efter annan har den föreslagit att ett socialpedagogiskt seminarium skulle upprättas i överensstämmelse med förslaget från 1946 års utredning. För två år sedan, alltså 1956, fick överstyrelsen statsutskottet och även riksdagen med sig så långt, att man förutsatte, att förslag i frågan skulle framläggas så snart »omständigheterna det medgiver». Det är med anledning av denna beställning, som jag här tagit till orda. Ännu tycks förhållandena ej

medgiva inrättandet av det sedan väl 10 år tillbaka påfordrade socialpedagogiska seminariet. Den saken tycker jag och många med mig är bedrövlig. Jag utgår nämligen från att majoriteten av kammarens ledamöter delar statsutskottets uppfattning av år 1956, att en förbättring snarast möjligt av utbildningsmöjligheterna för våra särskolelärare är mycket angelägen och att väsentliga fördelar skulle vinnas genom en enhetligt organiserad socialpedagogisk utbildning.

Frågan om inrättandet av ett socialpedagogiskt seminarium är sannerligen alltför viktig för att längre förhalas. En hel del beslut under de senaste åren har bidragit till att ge tyngd åt kravet på ett dylikt seminarium. Det är därför jag, herr talman, ber ecklesiastikministern att han, sedan den högre undervisningen tillgodosetts i den omfattning, som föreslagits i årets statsverksproposition, må ta i håll med frågan om att avlösa särskoleseminariet med det av alla remissmyndigheter, t. o. m. statskontoret, såsom behövt vitsordade socialpedagogiska seminariet.

Herr talman! När detta är sagt, vill jag hemställa om bifall till statsutskottets förslag rörande särskoleseminariet i Stockholm.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 120—139

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 140

Studiebidrag och stipendier

Kungl. Maj:t hade (punkt 210, s. 538—542) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 65 255 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första

Studiebidrag och stipendier

kammaren av herr *Mannerskantz* (I: 227) och den andra inom andra kammaren av herrar *Svensson* i Krokstorp och *Hedin* (II: 277), i vilka hemstälts, såvitt här vore i fråga, att riksdagen vid behandlingen av punkten 210 under åttonde huvudtiteln måtte till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 47 255 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 227 och II: 277, såvitt här vore i fråga, till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 65 255 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Arrhén*, *Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 227 och II: 277, såvitt här vore i fråga, till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 47 255 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Vid denna punkt har i år liksom förra året, då detta anslag för första gången var uppe till behandling och även beviljades av riksdagen, avgivits en reservation av utskottets högerledamöter — en reservation som vänder sig huvudsakligen mot principen om ett studiebidrag i denna form. Kontanta pengar utdelas här till alla studerande mellan 16 och 18 år oavsett behov och oavsett studiebegävninng. Det är en form av studielön eller lika gärna ett förlängt barnbidrag, som tillkommer alla dessa.

Liksom i fjol anser vi reservanter, att det finns andra vägar att gå för att ge stöd åt studiebegåvade och studieintres-

serade ungdomar liksom, i den mån man ser detta som ett förlängt barnbidrag, åt flerbarnsfamiljerna. Jag tror inte att dessa kontanta bidrag till studerande ungdomar över lag uppskattas i den utsträckning som man från början trodde skulle bli fallet. Jag tror att man säger sig att detta är kontanta pengar som delas ut och som, om man räknar samman dem blir en stor slant, skulle kunna användas på bättre sätt.

Herr talman! Med hänsyn till att frågan i fjol blev ingående diskuterad skall jag inte säga mera utan sluta med att yrka avslag på utskottets hemställan om studiebidrag i denna form och bifall till reservationen av herr Arrhén m. fl.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Det allmänna studiebidraget till 16- och 17-åringar infördes så sent som den 1 januari i år, alltså för bara några månader sedan. Syftet var ju att göra övergången till högre studier lättare för barn i familjer, där man får lov att vända på slantarna och där kostnaderna för barnen i regel blir störst just när barnen kommit till den ålder, då de allmänna barnbidragen slutar utgå.

Att man gjort dessa studiebidrag generella beror på att det knappast går att skapa helt rättvisa gränser mellan familjer som skulle vara berättigade till bidragen och andra som inte skulle vara det. Det skulle i varje fall vara mycket svårt att undvika tröskelproblem och andra orättvisor. Bidrag utgår med 34 kronor i månaden under högst 9 månader, alltså med högst 306 kronor om året.

När frågan om dessa bidrag behandlades i fjol yrkades från högerns sida avslag med den motiveringen, att man då i stället ville införa individuella stipendier i större omfattning. I år föreslår man att bidraget helt skall avskaffas, utan att någon motsvarande kompensation skall ske i form av flera och större individuella bidrag.

Studiebidrag och stipendier

När herr Nilsson i Göingegården säger att frågan i föl blev grundligt och ingående diskuterad, är det alltså inte alldeles korrekt, eftersom diskussionen i år i sak gäller någonting annat. Enligt herr Nilsson i Göingegården vänder sig högerns reservanter emot själva principen, men det kan ju inte vara alldeles utan intresse att undersöka, hur förhållandena ställer sig i praktiken för vardagsmänniskorna.

Man konstaterar då att samtidigt som barnfamiljerna skulle drabbas av förlusten av dessa studiebidrag, skulle de, om högerns förslag till ändringar i de allmänna barnbidragsbestämmelserna hade vunnit riksdagens bifall, också ha förlorat bidraget till ett barn under 16 år. En tvåbarnsfamilj skulle, då det äldsta barnet fyllde 16 år, förlorat inte bara detta allmänna studiebidrag, därest det äldsta barnet fortsatt sina studier efter 16 års ålder, utan familjen skulle också förlorat bidraget till det enda barnet under 16 år. Det betyder i praktiken, att tvåbarnsfamiljen gått miste om 706 kronor om året.

Om man sammanställer detta med de förslag i övrigt till skattelättnader i olika former, som från högerns sida har rests vid årets riksdag, så finner man, att någon skattelättnad som motsvarar dessa 706 kronor inte uppkommer för en sådan tvåbarnsfamilj förrän tidigast år 1960 och då endast för familjer med en inkomst av över 20 000 kronor.

Det är alltså uppenbart att det här rör sig om en verklig försämring för barnfamiljernas del, i synnerhet de mindre välsituerade barnfamiljerna, just i ett läge, då det är angeläget för samhället att tillgodogöra sig den begåvningsreserv, som där kan finnas, och då det ur rättvisesynpunkt är angeläget, att lika chans till högre utbildning ges åt alla.

Man kan ju fråga sig om det, ifall det statsfinansiella läget är så uselt, som man från högerns sida bedömer det, är nödvändigt att låta skattesärpningen

gå ut över dessa barnfamiljer och inte låta den i lika mån drabba exempelvis ogifta inkomsttagare i samma inkomstläge.

Herr talman! Det är såvitt jag förstår angeläget att man här verkligen ser på de praktiska återverkningarna. Vi kan inte diskutera sådana här förslag enbart i princip. Det har från högerns sida sagts ifrån, att man sympatiserar med genomförande vid deklaration av avdrag för periodiskt understöd till studerande ungdom. Det är givet att man kan föra ett sådant principresonemang, men eftersom det inte föreligger något som helst konkret förslag från högerns sida att sådana periodiska understöd skall göras avdragsgilla, så innebär det enbart en hänvisning till en princip, som inte kan få någon omedelbar verkan i praktiken. För barnfamiljerna återstår följaktligen att se på de reella konsekvenserna av förslaget, vilka helt enkelt är liktydiga med en skattesärpning. Jag tror, herr talman, att det inte är överdrivet att konstatera, att ett förslag som är så pass illa genomtänkt nog endast har kunnat väckas av det skälet, att man inte har några förhoppningar om att det skall bifallas av riksdagen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herrar *Hamrin* i Kalmar (fp) och *Olofson* (fp) instämde i detta yttrande.

Herr NYHAGE (h):

Herr talman! Vid denna punkt i utskottets utlåtande finns fogad en reservation, innebärande ett avskaffande av det allmänna studiebidrag, som utgår från och med detta år till studerande ungdom mellan 16 och 18 år. Ett bifall till reservationen skulle minska statens utgifter med 18 miljoner kronor.

Det förefaller mig egendomligt att man i ett så allvarligt statsfinansiellt läge som det vi nu befinner oss i vill ytterligare öka bidragslinjen på sätt som här skett. Allt talar väl i stället för

Studiebidrag och stipendier

att vi borde vara mycket återhållsamma när det gäller såväl höjning av tidigare beslutade bidrag som genomförande av nya. Jag har mycket svårt att acceptera en politik, som innebär en försämring av penningvärdet, vilket förorsakar bidragsmottagarna bra mycket större kostnader än det belopp bidraget utgår med.

Vi har vidare här i landet fått en allmän reallönestegring och standardhöjning, vilket ofta och gärna framhålls. Rimmar det då inte illa med detta faktum att genomföra nya generella bidrag och höja beloppen i tidigare utgående?

Detta studiebidrag måste betraktas som en studielön. För mig är det en oriktig väg att slå in på, och det är egendomligt att lyssna till herr Helén i dag när man minns hur han bara för en kort tid sedan i denna kammare med skärpa vände sig mot en talesman för studielön. Jag kan inte finna annat än att studierna är en investering som den unga människan gör för att vinna därpå i framtiden. Man kan väl jämföra med företagaren, som investerar i sitt företag för att det skall ge mera, och med jordbrukaren som investerar i sitt jordbruk för att vinna mer ur jorden. På samma sätt måste man säga att den unga människan studerar för att få ut mer för framtiden. Jag tycker det är oriktigt att införa studielön bl. a. av den anledningen att möjligheterna för de studerande, som får lön för sina studier, att uppnå en högre lön när de kommer ut i förvärvsarbetet självfallet måste komma att minska.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det måste vara ett missförstånd, herr Nyhage, att detta skulle innebära att vi ytterligare ökar bidragslinjen. Det är ju här i dag fråga om huruvida vi skall bibehålla eller avskaffa ett studiebidrag, som riksdagen

i fjol beslutade och som började utgå för två månader sedan.

Jag undrar egentligen vad landets studerande ungdom och dess föräldrar skulle säga, om den svenska riksdagen i dag, två och en halv månad efter det att denna nya form av understöd började utgå, bara skulle dra ett streck över den och förklara att den från och med den 1 juli inte längre kommer att finnas. Det måste väl ändå finnas någon konsekvens i vad riksdagen gör.

Man kan väl även begära någon konsekvens från högerreservanternas sida. Tänkte man sig i fjol att gå in för en väsentligt utvidgad form av individuell studiehjälp av ekonomiskt sett närmast samma storleksordning som det nu aktuella beloppet, skall man väl också i år fullfölja den linjen och inte plötsligt gå ifrån den. Någon väsentlig skillnad i fråga om den eventuella inverkan på penningvärdet mellan de bidrag riksdagens majoritet i fjol var överens om och dem, som högerreservanterna då ställde sig bakom, kan inte gärna finnas.

Herr Nyhage hävdar att man skulle slå in på studielönens princip i och med att man godtog dessa allmänna bidrag. Nej, herr Nyhage, Ni får ta och se litet närmare på propåerna från de kretsar, som är intresserade av studielön respektive studiebidrag, för att med fog kunna hävda någonting sådant. Studielön till grupper, som varaktigt bedriver studier, innebär ju någonting helt annat än dessa bidrag, som är av ren stimulanskaraktär.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Utskottets talesman har skickligt och elegant motiverat utskottets bifallsyrkande i denna fråga.

Det som fått mig att begära ordet nu är den djupa okunnighet, som herr Nyhage lagt i dagen beträffande den svenska studerande ungdomens ekonomiska situation. Jag har personliga erfarenhe-

Ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek

ter av detta, och jag kan intyga för kammarens ledamöter att en lång rad av de ungdomar, som studerar, har mycket svårt att klara sin ekonomi. Även om det nu aktuella studiebidraget inte löser problemet, så är det ändå ett försök att hjälpa några steg på vägen.

Herr talman! Eftersom jag har erfarenhet av de svårigheter i form av fattigdom och brist, som massor av studerande ungdomar fortfarande har att kämpa mot, är det för mig en glädje att yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde fru *Thunvall* (s).

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Helén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 140:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Helén yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 170 ja och 33 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 141—170

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 171

Ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek

Punkten föredrogs. Därvid yttrade

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Denna punkt gäller ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom biblioteken. Rubrikens formulering är kanske att lägga märke till. Det talas där om »ersättning». Det är alltså inte fråga om understöd. Ersättning ges för tjänster som den ena parten utför åt den andra parten. Samhället lånar genom biblioteken ut författarnas böcker till allmänheten, och för detta erhåller författarna ersättning.

Denna rätt till ersättning är sedan år 1954 erkänd av riksdagen. Ersättningen är emellertid mycket knapp, och sedan länge har det från författarhåll höjts krav på en mera rimlig ersättning. Då ersättningsfrågan först diskuterades menade man att en rimlig ersättning endast kunde garanteras på det sättet, att låntagarna vid biblioteken inbetalade en avgift för att få låna böcker. Detta skulle utgöra en garanti inte bara för att ersättningen komme att ligga på en tillräckligt hög nivå, utan också för att det inte skulle framföras förslag om sänkning av ersättningen i stil med det som återfinnes i motionen i denna kammar av herrar Nyhage och Dickson. Men avgifter på boklån måste betraktas som en hämsko på bokläsningen, och på författarhåll har vi så småningom accepterat eller tvingats acceptera en annan lösning, nämligen att i stället samhället utbetalar ersättningen åt författarna. Att denna princip godtagits av riksdagen är tacknämligt.

Emellertid har man på författarhåll i

Ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek

detta sammanhang upplevt en rad missräkningar. Omkring år 1950, då frågan på allvar aktualiserades, räknade vi med en ersättning av 5 öre per boklån, räknat på samliga lån. Resultatet blev någonting helt annat. Ersättningen fastställdes till 3 öre i stället för till 5 öre och den kom att gälla endast för ungefär hälften av boklånen, eftersom den endast avsåg s. k. skyddade böcker. Därtill har kommit penningvärdets fall. Jag räknar med att det som författarna erhåller utgör ungefär $\frac{1}{5}$ av vad vi ursprungligen hade hoppats på.

Det är alltså här fråga om en mycket knapp tilldelning, och det är därför rätt nedslående att konstatera att det här i kammaren väckts förslag om att ytterligare minska denna knappa tilldelning. Så har nämligen skett i den motion av herrar Nyhage och Dickson som jag nyss omnämnde. Denna motion går ut på att översättarna skall få ersättning för utlåning av till svenska översatta verk, men detta skall ske på bekostnad av författarnas ersättning, så att det nuvarande anslaget skulle delas mellan författarna och översättarna. Jag kan för kammaren nämna att översättarna själva, representerade av Svenska översättareförbundet, har varit mycket ängsliga för att ett förslag som detta skulle komma fram. Det skulle medföra en nivellering nedåt, och det har ingalunda varit avsikten med översättarnas aktion för att få biblioteksersättning. Jag tror inte att denna motion innebär någon tjänst åt översättarna.

Bör då inte också översättarna erhålla biblioteksersättning, lika väl som författarna? På den frågan måste jag svara ja. Obetingat skall också översättarna ha sin ersättning. De har samma rätt till sina översättningar som författarna till sina originalverk. I den nya nordiska lagstiftning om litterär upphovsmannarätt, som nu håller på att ta form, är också denna rätt för översättarna erkänd. I praktiken är den det

emellertid inte. Bland annat erkänner bokförlagen inte översättarnas auktorsrätt. Översättarna behandlas på ett annat sätt av bokförlagen än originalförfattarna. De senare skall enligt det överenskomna normalkontraktet ha royalty, d. v. s. säljes en bok i stor upplaga får författaren mera betalt än om den säljes i en liten upplaga. På detta sätt behandlas emellertid inte översättarna. I deras fall talar förläggarna om ett »engångsuppdrag». Översättaren får betalt en gång för alla och tvingas överlåta rätten till översättningen inte bara då boken utges första gången utan också då det gäller nya upplagor, då det gäller att placera boken som följetong eller lägga den till grund för en film eller för uppläsning, ja, då det gäller att förändra texten eller att sammandra den på det sätt som vi kallar för kondensering. Över huvud taget har bokförlaget rätt att göra med översättningen vad det önskar. På denna punkt står det en allvarlig kamp mellan översättarnas organisation, stödd av övriga författarorganisationer, och bokförlagen. Det är här helt enkelt fråga om maktspråk. Hur det hela skall gå är en maktfråga, och översättarna är den svagare parten. De förhandlingar som har förts har inte lett till något resultat.

Det är under sådana förhållanden ytterligt nedstämmande att läsa det utlåtande, som statskontoret har presterat i denna fråga. Däri åberopas översättarnas underläge i kampen med förläggarna som ett argument för att rättslösheten skall gälla också beträffande utlåningen av böcker genom de offentliga biblioteken. Jag har egentligen, herr talman, tagit till orda för att få säga att den ståndpunkt, som statskontoret här intagit, icke är någon hållbar motivering för att vägra översättarna biblioteksersättning.

Översättarna utgör en låglönegrupp, som befinner sig i underläge och förtjänar samhällets stöd. De utför en betydelsefull kulturgärning i och med att

Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara

den större delen av det svenska folket endast genom översättningar gör bekantskap med världslitteraturen. Det är av utomordentligt stor vikt, språkligt och konstnärligt sett, för vårt folk att man kan uppehålla höga krav på översättningsarbetet. Det kan ske endast genom att detta blir någorlunda hyggligt betalt. Översättarna har både moralisk och juridisk rätt till sitt eget verk, till sin översättning.

I längden kan det inte vara rimligt att vägra översättarna rätt till ersättning för utlåning genom bibliotek. Det är här inte fråga om en begäran om understöd; det är fråga om en rätt.

I dagens situation har Kungl. Maj:t inte ansett sig kunna äska medel till detta ändamål. Utskottet har inte heller gjort det, och motionärerna har heller inte räknat med detta. Utskottet har emellertid ställt sig mycket förstående till de krav som har framförts från författarhåll i detta avseende, och jag för min del har ingen anledning att opponera mot de formuleringar som utskottets utlåtande innehåller. Jag tror att frågan har fallit framåt, att det finns hopp för framtiden.

Under sådana förhållanden, herr talman, har jag endast att tacksamt yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 172—190

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 191

Lades till handlingarna.

§ 13**Utgifter under riksstatens elfte huvudtitel**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under elfte hu-

vudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9**Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara**

Kungl. Maj:t hade (punkt 9, s. 31—35) föreslagit riksdagen att till Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Jacobsson m. fl.* (I: 176) och den andra inom andra kammaren av herr *Anderson i Sundsvall m. fl.* (II: 199) hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 575 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 176 och II: 199, i vad de berörde förevarande anslag, till Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlson, Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Ståhl, Gustafsson* i Skellefteå och *Helén* samt fröken *Liljedahl*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 176 och II: 199, i vad de berörde förevarande anslag, till Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 575 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Den utrustning av beredskapssjukhus det här är fråga om är planerad för ett antal vårdplatser av 110 000. För närvarande finns i lager och genom gjorda beställningar utrustning för 104 000 vårdplatser. Reservationsmedlen var vid ingången av budgetåret 1957/58 11 219 000 kronor. Härav är leveranser och avtal träffade för ett belopp av 11 044 000 kronor.

Om man ser till nettoutgifterna under de senaste åren, finner man att dessa varierat mellan 4,5 miljoner och 7,3 miljoner per år. Den sista siffran gäller budgetåret 1956/57. Riksdagen har för detta ändamål alltså anvisat medel i snabbare takt än leverans- och lagringsförhållanden medgivit. I motion och i reservation, knutna till detta anslag, har såväl motionärer som reseranter anfört att utrustningen för kommande budgetår bör kunna ske inom ramen för reserverade medel, vilket skulle innebära en besparing på årets budget med 925 000 kronor.

Under denna punkt äskas också anslag för utrustning av blodgivarcentraler. Behovet av sådana beräknas uppgå till 60 centraler, varav 15 återstår att ordna. För detta ändamål har departementschefen föreslagit 750 000 kronor. Vi anser i reservationen att man kan dela upp denna anskaffning på 3 år, vilket skulle medföra en minskad medelsanvisning i år med 500 000 kronor.

Med hänvisning till vad jag här anfört vill jag yrka bifall till den reservation som är knuten till punkten och som är undertecknad av herr Ohlson m. fl.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Här har departementschefen prutat ner antalet vårdplatser, varför materielanskaffningen, som i fjol uppgick till 2 800, föreslås till 1 000. Den siffran svarar mot vad folkpartiet

i fjol yrkade på att vi skulle nöja oss med. Nu fann väl folkpartiet att Kungl. Maj:t hade accepterat partiets ståndpunkt från i fjol. Då tyckte man att man borde hålla sig litet under vad departementschefen föreslagit. Detta får väl anses vara ett av motiven för motionen och jämväl för reservationen.

Utöver de planer som redovisats här i fråga om dessa vårdplatser på beredskapssjukhus så finns det också planer på specialiteter. Utskottet räknar med att allteftersom de statsfinansiella resurserna tillåter det så kan man föreslå pengar även för dessa. Utskottsmajoriteten har emellertid stannat för att tillstyrka dessa 1 000 vårdplatser, en begränsning som också innebär ökade möjligheter till kontroll av förrådshållningen.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Jag vill bara påpeka, att det inte alls ligger till så att vi ämnade komma med ett underbud. Den ekonomiska situationen i år är emellertid annorlunda än föregående år. Ett kärvare ekonomiskt läge kräver noggrannare avvägning, och vi anser för vår del att det finns andra områden där vi hellre skulle vilja placera dessa pengar. Vi kommer att framföra dessa önskemål under en senare punkt. Här gäller det dock utrustning för beredskapssjukhus till förmån för patienter som vi hoppas att vi inte skall behöva få. Vi har på andra håll patienter som vi inte kan sköta så som vi skulle önska.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Liljedahl

Statens bakteriologiska laboratorium: Avlöningar

begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 9:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Liljedahl yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 143 ja och 57 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 10 och 11

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12**Statens bakteriologiska laboratorium:
Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 14, s. 37—69) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen förordade ändringar i personalförteckningen för statens bakteriologiska laboratorium, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens bakteriologiska laboratorium, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1958/59, dels ock till Statens bakteriologiska laboratorium: Avlöningar för nämnda budgetår

anvisa ett förslagsanslag av 4 675 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svärd* (I: 302) och den andra inom andra kammaren av herr *Lothigius m. fl.* (II: 315), hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte dels i princip besluta att den tillverkning av bakteriologiska och virologiska preparat som skedde vid SBL resp. SVA måtte upphöra, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte åt styrelsen för statens bakteriologiska laboratorium uppdraga att förhandla med representanter för den privata läkemedelsindustrien om övertagande av tillverkningen av ifrågavarande preparat, dels ock besluta att för budgetåret 1958/59 under elfte huvudtiteln till Statens bakteriologiska laboratorium: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 2 675 000 kronor.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 302 och II: 315, i vad de berörde förevärande anslag,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens bakteriologiska laboratorium, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1958 förordat;

b) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för statens bakteriologiska laboratorium, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1958/59;

c) till Statens bakteriologiska laboratorium: Avlöningar för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 4 675 000 kronor;

II. att motionerna I: 302 och II: 315, i vad de icke behandlats under I., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp,

Statens bakteriologiska laboratorium: Avlöningar

Nilsson i Göingegården och fröken Karlsson, vilka ansett att utskottets yttrande i viss del bort ha annan, i reservationen angiven lydelse.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! I sina petita till departementet begärde styrelsen för statens bakteriologiska laboratorium en uppräkning av avlöningsanslaget från 3,58 till 4,67 miljoner kronor, således en höjning med inte mindre än 1,28 miljoner eller över 30 procent. Departementschefen har gått med på en ökning med över en miljon. I dagens beträngda läge är en miljon kronor ingalunda någon föraktlig summa. Redan av den anledningen förtjänar frågan uppmärksamhet från riksdagens sida — detta så mycket mer som riksdagen tidigare visat oro inför den starka ansvällningen av denna institution.

År 1952, då laboratorieavlöningsanslaget ännu stannade vid 1.8 miljoner kronor, skrev statsutskottet: »Från laboratoriesidan har under en följd av år rests krav på ständigt nya personalförstärkningar. Då den oavlätliga utbyggnaden av laboratoriet inte utan mycket starka skäl bör få fortgå, förutsätter utskottet att sakrevisionen vid sin fortsatta utredning överväger om icke delar av laboratoriets tillverkning med ekonomisk fördel och utan efterlämnande av säkerhetskraven skulle kunna överföras till apoteksväsendet eller läkemedelsindustrin.»

Så långt utskottet.

I anledning av detta uttalande tillkallade Kungl. Maj:t 1953 en särskild utredningsman, överdirektören Erik Montell, och han skulle undersöka tillverkningen av bakteriologiska sera och virologiska preparat, som man höll på med i laboratoriet. Utredningsmannen avgav sitt yttrande den 25 mars 1957.

Av betänkandet kan man inhämta att det bakteriologiska laboratoriet har att syssla med en hel rad olika arbetsuppgifter. En hel del av dem är mycket kvalificerande vetenskapliga uppgifter, men bland dessa arbetsuppgifter är en av de mest betungande att bedriva en fortlöpande närmast industriell tillverkning av vissa bakteriologiska och virologiska preparat.

Det framgår vidare av utredningen att man inom laboratoriet vid den tid då undersökningen gjordes — redan år 1953 — icke hade en sådan ekonomisk redovisning som var lämpad att läggas till grund för en ekonomisk analys av rörelsen. Man visste med andra ord inte riktigt vilka de verkliga tillverkningskostnaderna var. Utredningsmannen gjorde emellertid en kalkyl, varav framgick att driften för 1953 i fråga om tillverkning av preparat visade en förlust, och denna förlust måste ju ha täckts med statsmedel på över 330 000 kronor.

Enligt utredningsmannens uppfattning var större delen av tillverkningskostnaderna fasta kostnader, d. v. s. man skulle med en ganska obetydlig ökning av dessa fasta kostnader kunna åstadkomma vad utredningsmannen kallar en »mätlig» ökning av produktionen, och genom en sådan produktionsökning skulle lönsamhet kunna uppnås.

Problemet är emellertid inte så enkelt därför att det kompliceras av att det inte finns några ökade avsättningsmöjligheter för dessa preparat inom Sverige. Det är nämligen på det sättet att det bakteriologiska laboratoriet på sitt område redan har, inte ett rättsligt men faktiskt monopol. Om man därför vill öka produktionen av preparaten, måste man omedelbart söka sig ut på exportmarknaden för att få avsättning för den ökade produktionen.

Även statens sakrevision gav år 1953 uttryck för samma mening. Den fram-

Statens bakteriologiska laboratorium: Avlöningar

höll att en affärsmässigt bärkraftig produktion måste läggas på export och sade vidare att möjligheterna torde vara lika goda som när det gäller läkemedel, i fråga om vilka den svenska industrien har lyckats skaffa sig en icke obetydlig avsättning utomlands. Utredningsmannen övervägde huruvida det kunde vara riktigt att staten så småningom slutade med sin egen tillverkning och i stället stimulerade enskilda läkemedelsfirmor inom landet att ta upp tillverkningen av dessa bakteriologiska och virologiska preparat. Han fann att en sådan övergång från statlig till enskild tillverkning mycket väl gick för sig. I England tillverkas bakteriologiska preparat både av enskilda firmor och av den privata läkemedelsindustrien, vilka har en mycket framstående vetenskaplig expertis till sitt förfogande. Detsamma gäller i allra högsta grad i Förenta staterna och i mycket stor utsträckning i Västtyskland. I andra länder är förhållandena olika. Det finns länder där man uteslutande har statlig tillverkning liksom hos oss. Utredningsmannen fann att det skulle vara fullt möjligt även hos oss att på ett ur säkerhetssynpunkt betryggande sätt låta en del av preparattillverkningen ligga hos de enskilda firmorna, och på det sättet skulle man kunna avlasta statens bakteriologiska laboratorium en del av arbetet och därmed även statsverket som sådant.

Emellertid tycktes utredningsmannen i sin undersökning finna att den svenska läkemedelsindustrien, d. v. s. de företag som var av den storleksordning och den kapacitet att det kunde ifrågakomma, inte hade intresse av att ta upp en sådan tillverkning, och han kom därför till den slutsatsen att preparattillverkningen borde ligga kvar hos laboratoriet. Han sade emellertid uttryckligen ifrån att detta konstaterande gällde nuläget, vilket departementschefen också har framhållit. Varken departementschefen eller utredningsmannen

har velat uttala sig om framtiden, vilket väl i högsta grad är vanskligt att göra. Enligt departementschefen kan frågan komma i ett annat läge om den privata industrien i större utsträckning tar upp tillverkningen av sera och vacciner.

Den 17 januari i år har departementschefen tillkallat en ny utredning, som fått direktiv att undersöka bl. a. hela frågan om laboratoriets arbetsuppgifter och drifförhållanden. Av de direktiv som departementschefen lämnat, framgår klart att departementschefen utgår från att laboratoriet skall arbeta med full affärsmässig täckning för sina utgifter beträffande preparattillverkningen och med en bokföring och kostnadsanalys, som klart visar vilka dessa kostnader är. Det framgår också att departementschefen tänker sig att intresserade privata industriföretag skulle ha möjlighet att på lika villkor ta upp tillverkningen av sera och vacciner inom landet, om de blott uppfyller de säkerhets- och kvalitetsföreskrifter som naturligtvis måste finnas. Allt detta antecknar jag med största tillfredsställelse. Men om det blir på detta sätt kan det naturligtvis inträffa att den privata läkemedelsindustriens konkurrenskraft och intresse blir ett annat än det hittills har varit. Departementschefen har också i detta sammanhang varit inne på möjligheten av att det då kan visa sig för staten vara klokast att lägga ned en större eller mindre del av sin egen preparattillverkning. Det är i denna ovissa situation, där man rätt mycket svävar i okunnighet om det framtida tillverkningsprogrammet, både om dess omfattning och dess inriktning, enligt min mening välbetänkt att inte bygga upp en organisation på detta område, som blir onödigt stel och alltför orörig, en organisation som inte låter anpassa sig efter förändrade förhållanden.

Remissinstanserna har när de talar om decentralisering till privat industri i jämförelse med fortsatt statlig drift varit inne på fördelarna hos de olika

Statens bakteriologiska laboratorium: Avlöningar

systemen. Bland annat har överbefälhavaren i sitt remissvar framhållit att han av beredskapsskäl anser det synnerligen olämpligt att denna tillverkning, som ju i krigstid kan vara alldeles avgörande för landets säkerhet, koncentreras till ett enda tillverkningsställe, därför att detta blir ytterligt sårbart.

Det är av de skäl jag här försökt skissera, herr talman, som högerreservanterna i utskottet, herr Bergh m. fl., har velat påskynda utredningens resultat, så att nästa års riksdag skall kunna bedöma vad en omläggning kan få för verkan i anslagshänseende. Jag tror mig ha förstått att det också varit departementschefens egen mening, att denna utredning skall bedrivas i mycket snabb takt. På den punkter råder egentligen inte olika meningar oss emellan.

I avbidan på att utredningsresultatet föreligger vill reservanterna dock ställa de medel som departementschefen har äskat till Kungl. Maj:ts förfogande för avlöningar vid laboratoriet, men reservanterna gör därvid den inskränkningen att Kungl. Maj:ts bör överföra personal till ordinarie och till extraordinarie tjänster endast i den mån anpassning av personalen till ett annat läge därigenom inte försvåras. Vad man vill undvika är att komma i det läget, att man tvingas fortsätta med en fabrikation av bakteriologiska och virologiska preparat som inte är lönsam men som man inte kan sluta med, därför att man måste sysselsätta sin fast anställda personal.

Herr talman! Det förefaller mig som om försiktigheten borde ha bjudit utskottet att allmänt acceptera denna linje. Jag ber att få yrka bifall till den reservationen, vilket naturligtvis inte innebär någon ändring i klämman utan endast en modifikation av den motive-ring som ligger till grund för utskottets utlåtande.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Utskottsavdelningen har ansett sig böra skaffa sig litet närmare informationer på denna punkt och har av den anledningen haft hos sig ett par tjänstemän, en professor och en statssekreterare, som lämnat upplysningar kring hela detta spörsmål som redovisas under denna punkt.

Vad beträffar förutsättningarna för att överföra till privat läkemedelsindustri de tillverkningar som herr Cassel talade om, måste jag bekänna att jag fick ett intryck av att utsikterna därvidlag inte är särskilt stora. Risk finns nog tillika, om någon tillverkning också skulle kunna överflyttas till privata företag, att vi även då skulle behöva räkna med viss statlig subvention. Om det ligger till på det sättet är det väl fråga om det inte är bättre att ta konsekvenserna av detta genom att finna oss i att det blir en indirekt subvention — under vissa förutsättningar — på den tillverkning som nu sker i statens regi.

Den utredning som har företagits på detta område och som herr Cassel erinrade om och direktiven för den nya utredningen som redan kommit till stånd finns dock redovisade också i vårt utlåtande.

Vad personalen beträffar ville herr Cassel att tillsättningen av tjänster, ordinarie eller extraordinarie eller vad det blir fråga om, begränsas till det absolut mest nödvändiga på så sätt, att man inte lägger hinder i vägen för överföring av viss del av denna tillverkning till privat läkemedelsindustri. De informationer vi fick gick ju ut på att denna hänsyn är tagen i alldeles särskilt hög grad redan i och med det förslag som här föreligger.

Jag ber, herr talman, med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Att man som herr Åker-

Statens bakteriologiska laboratorium: Avlöningar

ström säger skulle behöva räkna med någon subvention till de enskilda läkemedelsfirmor, som eventuellt skulle upptaga tillverkning av vissa preparat, är en fullständig nyhet för mig. Det står inget därom varken i utskottsutlåtandet eller i departementschefens yttrande eller i det betänkande, som ligger till grund för departementschefens utlåtande.

Jag har inte ett ögonblick tänkt mig, att man skall släppa in den privata läkemedelsindustrin och avlöna den delvis med statsmedel, utan liksom departementschefen föreslagit att denna drift skall vara helt självbärande, om den fortsätter i statens regi, så skall den givetvis vara helt självbärande om den bedrivs av enskilda företag.

Det är väl egentligen inte så mycket, som skiljer oss här, utan vi vill bara trycka på önskemålet, att departementschefen och statsmyndigheterna i största möjliga utsträckning skall bibehålla sin fulla frihet att här handla på förnuftigast möjliga sätt. Det kan hända, att vi skall fortsätta i statens drift, det är inte uteslutet. Men det kan också hända, att en del av tillverkningen bör överlåtas till enskild drift. I det senare fallet är det inte lyckat, om vi sitter fastlåsta i ett stelt ämbetsverk med extra och extra ordinarie tjänster, som gör det omöjligt att överflytta tillverkningen dit den praktiskt hör hemma.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det är ju, som herr Cassel säger, inte så mycket som skiljer oss, sedan nu reservanterna har frånträtt det som finns i klämmarna i den motion, som är inlämnad av högerrepresentanter. Där hemställer man ju till riksdagen, att den i princip skall besluta om att tillverkningen av preparat skall läggas ned vid statens bakteriologiska laboratorium. Nu har man en annan uppfattning, och jag tycker för min del, att det är tacknämligt. Vad som

nu framhålles, att man bör spara på ett överförande av tjänster till ordinarie och extra ordinarie stat, har vi redan i statsverkspropositionen sökt iakttaga. Som exempel kan jag nämna, när statens bakteriologiska laboratorium begärt att få 32 tjänster på poliovaccintillverkningen överförda till extra ordinarie stat, har vi fört fram åtta av dessa. Jag tycker det säger tillräckligt.

Vad beträffar herr Cassels inledande resonemang om de relativt höga kostnader, som statens bakteriologiska laboratorium drar, får man väl ändå mäta dessa kostnader mot det ändamål med utgifterna, som här föreligger. När vi granskar verksamheten och de resultat, som man har uppnått, måste vi väl ändå erkänna, att det varit väl använda pengar. Tag exempelvis tillverkningen av poliovaccinet! Det är en vetenskaplig forskning, som här har givit resultat i det utomordentliga vaccin, som nu tillverkas. Man kan självfallet inte fullt mäta de stora värden, som ligger i vad man här har uppnått. Vissa ekonomiska jämförelser är dock möjliga. Om vi inte hade haft en egen vaccintillverkning utan hade varit hänvisade till att inköpa vaccin för ympning mot polio exempelvis från USA, så hade vi härför haft en kostnad — om vi skulle fullföljt ett ympningsprogram motsvarande det vi genomfört under de senaste åren och som vi nu planerar under den närmaste framtiden — på ungefär fem miljoner kronor, d. v. s. lika mycket som hela avlöningsanslaget å driftstaten.

Det kan vara anledning att låta vårt bakteriologiska laboratorium arbeta i någorlunda lugn och ro. Dess möjligheter att tillverka poliovaccin har efter hand vuxit. Man har kommit fram till en metod som gör det möjligt att mot planerade 2 000 liter poliovaccin för ett kommande år nu kunna tillverka 3 000 liter. Det betyder, att vi här kan ha möjligheter att genomföra en vaccinering mot polio i mycket snabbare takt än vi tidigare kunnat förutse. Kommer

Statens bakteriologiska laboratorium: Avlöningar

vi upp till en produktion av 3 000 liter poliovaccin, så motsvarar det, om vi skulle köpt samma mängd från USA, ett värde på ungefär åtta miljoner kronor.

När vi alltså kan lägga upp ett vaccineringsprogram, som möjliggör för oss att fram till 1960 eller 1961 genomföra vaccinering av alla dem, som befinner sig i åldern 3—40 år, i den mån de önskar det, får vi väl ändå säga, att detta är ett utomordentligt resultat och att de, som är sysselsatta inom denna verksamhet vid statens bakteriologiska laboratorium är värda ett tack för den stora insats de har gjort.

Sedan kommer vi till frågan om den fortsatta verksamheten. Där rör sig reservanterna med en viss försiktighet, och det gör vi också. Det framgår klart av skrivningen i statsverkspropositionen och ännu tydligare av direktiven till den utredning som tillsatts. Vi skall emellertid komma ihåg att det är en utomordentligt betydelsefull forskning som pågår, en forskning som vi hoppas skall ge resultat inom en snar framtid. Jag tänker här på exempelvis immunforskningsenheten och på vilka möjligheter vi har att exempelvis få fram ett medel mot cancer. Det kan vi för dagen inte säga något om, men vi kan hysa vissa förhoppningar om att även på det området nå goda resultat, och då är det självfallet nödvändigt att ha en produktionsapparat till förfogande, som omedelbart kan tagas i bruk för de nya uppgifter, som kan bli aktuella.

Man skall också ha klart för sig, att när den svenska läkemedelsindustrin har sagt nej, när det har gällt att ta sig an de produktionsuppgifter som statens bakteriologiska laboratorium nu huvudsakligen har, så har det skett på grund av osäkerheten rörande de resultat man på forskningens väg kan komma fram till. För att återgå till poliovaccinet har det naturligtvis en i så måtto begränsad omfattning som det kommer att bli fråga om en relativt ringa produktion, när

vaccineringen av årgångarna 3—40 år är genomförd — såvida vi inte kan nå ut på världsmarknaden och sälja vaccinet där. Förutsättningarna härför kan vi för dagen inte säga något bestämt om, men undersökningar pågår. Vi är medvetna om att det svenska vaccinet i förhållande till det utländska är av utomordentligt hög kvalitet, men vi får givetvis räkna med att man även i andra länder kan lyckas med att framställa ett lika bra vaccin. Det är därför förstället om läkemedelsindustrin inte är beredd att satsa pengar i detta sammanhang.

Jag tror det är nödvändigt att vi försöker hålla vår nuvarande organisation så intakt som möjligt — men under iakttagande av möjligheterna att anpassa organisationen till de uppgifter den kan få i framtiden. Jag vill också än en gång understryka att det är just vad vi har gjort i statsverkspropositionen, när vi har lagt fram förslaget.

Till sist vill jag också säga, att när vi nu har fått en produktionsmetod, som möjliggör en betydligt större vaccintillverkning än den vi räknade med, när vi gjorde upp statsverkspropositionen, så har detta självfallet krävt vissa personalförstärkningar. De företogs i höstas, och under de allra sista dagarna har vi beslutat att den utökade personalen får vara kvar även i fortsättningen. Detta gör att vi har fått något högre kostnader för verksamheten.

När vi i statsverkspropositionen förklarade att vaccineringsprogrammet skulle genomföras under nästa budgetår även beträffande årgångarna 16 till 21 år, förutsatte vi att vaccinet skulle tillhandahållas kostnadsfritt. Men när vi nu tagit på oss ytterligare kostnader för tillverkningen, så är vi nog beredda att nu överväga huruvida inte kostnaderna för vaccinet skulle kunna betalas av en del av dem, som får möjligheter att bli vaccinerade, exempelvis de som är över 18 år. Kostnaden för en yppningsdos är inte högre än c:a en krona, och därför

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

tycker vi att det inte borde vara så betungande för den enskilde att betala den. Självfallet skall vi dock bibehålla avgiftsfriheten för de värnpliktiga och de gravida kvinnorna.

Herr talman! Jag har funnit anledning att på detta sätt underrätta riksdagen om våra överväganden.

Herr talmannen återtog nu förhandlingarnas ledning.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Det har uppenbarligen inte varit vare sig reservanternas eller min avsikt att rikta ens tillstymmelsen av kritik mot verksamheten vid bakteriologiska laboratoriet. Vi är tvärtom alla fyllda av beundran och tacksamhet för vad man där uträttar. Den vetenskapliga forskning som där bedrivs måste givetvis få alla de resurser den behöver. Det är emellertid inte där, som vi kan ha olika meningar, utan det är i frågan om den industriella tillverkningen, och statsrådet håller där själv öppet huruvida tillverkningen skall ligga hos laboratoriet, eller om en del av den eventuellt skall flyttas över på andra händer. Där förefaller det sålunda inte vara så mycket som skiljer oss åt.

Sedan vill jag ställa frågan: Den industriella tillverkning av sera och vaccin som nu bedrivs, är den med den taxesättning som tillämpas vid laboratoriet i dag självbärande? Det var den inte 1953, det vet vi. Vi har också fått veta att man vid laboratoriet inte visste vad tillverkningen kostade 1953. Får jag därför fråga statsrådet, om laboratoriet vet det i dag — och har laboratoriet i så fall talat om det för statsrådet?

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits i den vid

punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 13—29

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 30***Statens sinnessjukhus: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 32, s. 105—138) föreslagit riksdagen att dels be- myndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sinnessjukhus, som påkallades av vad departementschefen föreslagit, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1958/59, dels ock till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 140 500 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström* och fru *Hamrin-Thorell* (I: 246) och den andra inom andra kammaren av fröken *Höjer* och fröken *Liljedahl* (II: 296), hade hemställts, att riksdagen måtte utöver under förevarande punkt framfört förslag besluta om ytterligare utökning av antalet tjänster å befintliga platser vid sinnessjukhusen enligt särskild förteckning samt anvisa härför erforderligt anslag.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 246 och II: 296

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sinnessjukhus, som påkallades av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1958 förordad;

b) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1958/59;

c) till Statens sinnessjukhus: Avlö-

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

ningar för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 140 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar Ohlson, Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Ståhl, Gustafsson i Skellefteå och Helén samt fröken Liljedahl, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 246 och II: 296

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sinnessjukhus, som påkallades av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1958 förordat;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1958/59;

c) till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 141 200 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! När utskottet förra året behandlade en framställning av samma art som den i år föreliggande angående utökning av personalen för befintliga vårdplatser jämfört med vad Kungl. Maj:t föreslagit i statsverkspropositionen, uttalade utskottet en förväntan att de av motionärerna framställda yrkandena skulle av Kungl. Maj:t i största möjliga utsträckning beaktas vid framläggandet för riksdagen av förslag om den fortsatta utbyggnaden av personalorganisationen. I år har utskottet konstaterat att nu föreliggande förslag i stort sett motsvarar utskottets förra året framförda önskemål. »I stort sett», ja, men inte helt och hållet. Det är mycket glädjande att utskottet gjort detta uttalande.

Den som kontinuerligt följt sinnessjukvårdens utveckling i detta land intygar gärna att ett besök på en s. k. orolig avdelning i dag lämnar ett helt

annat intryck än tidigare. Tack vare nya läkemedel och behandlingsmetoder är t. ex. patienternas oro inte alls så framträdande som tidigare. Uppenbart är att det, trots bristen på möjligheter till differentiering och trots många andra besvärligheter, vid våra statliga sinnessjukhus dock finns förutsättningar för goda framsteg beträffande vården, fastän man alltså har att kämpa med många motigheter av olika slag.

På sidan 127 i statsverkspropositionens elfte huvudtitel understryker departementschefen just vad som här håller på att ske. Jag kan inte låta bli att läsa upp detta avsnitt, ty det visar så tydligt att det håller på att ske något, som inte går långsamt och som kan gå fort. Det händer alltså mycket på ett år. Det uttalande, som utskottet gjorde förra året och som man då skulle ha varit nöjd med, är inte tillfredsställande i år. Departementschefen säger: »Den psykiatriska vetenskapens framsteg och de moderna behandlingsmetodernas utveckling under de senaste åren har redan lett till att ett stort antal patienter — även bland det s. k. kroniska klientelet — numera kan avsevärt förbättras eller rent av återställas. Dessa resultat har således kunnat uppnås bl. a. genom förbättrad medikamentös terapi och genom nya psykoterapeutiska metoder. Medicinalstyrelsen har i sistnämnda hänseende bl. a. pekat på gruppterapi, rörelseterapi och allmänt resocialiserande behandling. Den omsvängning som därvid skett från allmänt övervakande till terapeutisk vård har varit av utomordentligt stor betydelse.»

Det är just detta som har hänt. Man har nu möjligheter att i grupper ta hand om patienterna och genom personalens samtal med dem och genom att sätta dem i arbete åter få allt annat än aktiva patienter mer eller mindre friska. Det har hänt något nytt. Det har hänt något som blir helt beroende på personalens förmåga att utöva sitt yrke, på

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

personalens levande intresse för sin uppgift, men också slutligen — och det är inte det minst viktiga — på omfattningen av den personal som skall hjälpa till med allt detta.

Vi har med glädje kunnat konstatera att en mångårig, obegripligt trög fråga, nämligen om personalens utbildning, äntligen blivit på ett mycket tillfredsställande sätt löst så till vida att grundutbildningen är ordnad. Den har igångsatts, och första kursen är snart avslutad. Principförslag har framlagts till årets riksdag om högre utbildning, så den frågan är också på god väg. Personaltätheten är emellertid alltför otillfredsställande, säger inrikesministern. Ja, visst är den det, i synnerhet om man verkligen skall ta i håll med de nyheter medicinalstyrelsen alldeles speciellt poängterar. Det gäller att förhjälpa oföretagsamma sjuka till den aktivitet som skall lyfta dem en bit ur deras passiva, dystra tillstånd.

I motionen nr 296 i denna kammare understryker vi motionärer behovet av utökad personal. Gör en rond på statens sinnessjukhus så skall ni få se hur många det är som tar hand om en mängd patienter! Tag reda på hur många det är vid olika tider på dygnet, ty det gäller ju här, som alla vet, en vård som skall utövas mer eller mindre aktivt dygnet runt. Alltför många dessa patienter, i sig själva sjukligt passiva, hjälpas i säng vid 18-tiden på grund av bristen på personal. Överbeläggningen medför att sängarna ofta står så tätt att man nätt och jämnt får plats med ett nattduksbord mellan dem.

Bristen på personal framträder särskilt tydligt genom detta exempel; människor som inte är aktiva av sig själva tvingas i säng redan klockan sex — de lär inte bli mer aktiva av det! Att människor som inte är så särskilt aktiva sitter sysslolösa i långa rader på hårda träbänkar kanske inte alltid framkallar reaktion hos besökare. Men jag tror att det framkallas en reaktion hos besöka-

re som får se att dessa människor går till sängs redan klockan sex. Varken det ena eller andra skulle behövas, om man kunde utöka personalen så mycket, att man åtminstone på ytterligare några ställen kunde få möjligheter att sätta i gång med dessa nyheter.

Medicinalstyrelsen har begärt 486 nya tjänster, varav departementschefen tillstyrkt 203. I motionen har vi inte föreslagit mer än 89 tjänster utöver departementschefens förslag, och i den reservation, som jag sedermera tänker yrka bifall till, har man inte ens föreslagit så många. Det gäller här 20 avdelningsbiträden, några överskötare, översköterskor, sköterskor och socialkuratorer. Departementschefen säger, att eftersom det är så många vakanser på statens sinnessjukhus, kan det väl inte vara någon större idé att öka antalet tjänster. De vakanta tjänsterna uppehålls emellertid med vikarie. När man nu börjat göra arbetet på sinnessjukhusen till vad det skall vara, till ett vårdande arbete i stället för ett vakande, är det i hög grad önskvärt att vi får dit personer som kan bli intresserade av att skaffa sig utbildning och stanna kvar. Hade vi flera tjänster, skulle vi kunna få dit flera vikarier, och vi skulle på det sättet få ett större urval av personer till denna utbildning.

Avdelningsbiträden avlastar vårdpersonalen, så att denna kan ägna sig åt de sjuka, och för närvarande är det inte ont om personal av den kategorien.

Det gäller här ett länge uppdämt behov. Vi har inte börjat intressera oss för denna sjukvård förrän på allra senaste tid. Därför måste det hända mycket vartenda år, om vi verkligen skall känna att vi gör någonting för denna grupp av människor, som hör till de olyckligaste i landet. Såsom frågan ligger till med alla uppdämda behov, synes mig kravet på ytterligare tjänster väl motiverat. Dåliga lokaler, få läkare samt personal, vars utbildning blivit

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

ordnad först på senare tid, är det som många sinnessjuka möter på sjukhus. Litet kan vi emellertid göra för att åstadkomma något bättre förhållanden även för denna grupp. Vi kan öka personalantalet, så att de sjuka får det litet lättare.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till reservationen under denna punkt.

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Efter fröken Höjers anförande kan jag fatta mig mycket kort.

Vid uppgörandet av en budget är det klart att olika behov måste ställas mot varandra, och jag förstår att denna princip varit vägledande vid behandlingen av denna fråga. Med all respekt för den goda viljan hos chefen för inrikesdepartementet att i görligaste mån tillgodose sinnessjukvårdens behov, kan vi motionärer och reservanter inte vara överens med departementschefen beträffande anslagen under punkterna 30 och 31.

Statens sjukhusutredning har föreslagit vissa normer för personaltätheten. Man räknar med en vårdtjänst på 2,8 patienter. Medelbeläggningen per tjänst är enligt senast tillgängliga uppgifter ungefär 3,3 för manliga och 3,2 för kvinnliga vårdavdelningar. Även om det på senare tid skett en viss förbättring, fattas det ännu alltför mycket när det gäller den egentliga vårdpersonalen. Sålunda beräknades vid anslagsäskandet för budgetåret 1956/57, att 200 nya tjänster måste inrättas under en femårsperiod. Det har ingalunda skett!

Tjänsterna har begärts men har blivit nedprutade vid behandlingen i departementet. Av tabellen på sidan 45 i statsutskottets utlåtande framgår tydligt hur stor eftersläpningen är. För att ta igen något av denna eftersläpning begär medicinalstyrelsen i år 313 nya tjänster just på detta område, men departementschefen kan endast gå med på 160. Även

då det gäller annan personal har stora nedskärningar gjorts. Fröken Höjer har redan omtalat vad medicinalstyrelsen sammanlagt begärt, nämligen 486 tjänster för befintliga sjukhus, men man har endast fått en tilldelning av 203 tjänster.

Ett bifall till reservationen skulle innebära att man åtminstone för detta år kunde nå upp till ett planerat antal av 200 tjänster. Vi anser det inte försvarligt att bristen på personal skall få utgöra hinder för mentalt sjukas tillfrisknande. Förutom till den ekonomiska avvägningen har man tidigare under diskussionen i denna fråga hänvisat till att det inte finns folk för en så snabb ökning av personalen. Inför vikande konjunkturer och hot om arbetslöshet vore det väl lämpligt att i någon mån rädda över friställd arbetskraft till dessa sjukhus.

Häromdagen beviljade riksdagen 30 miljoner kronor till arbetslöshetens bekämpande och 2½ miljoner till omskolningskurser. Att samtidigt som man planerar för eventuell arbetslöshet och reserverar så stora belopp för detta ändamål konstatera och beklaga svår personalbrist vid statens egna sjukhus förefaller inte vara klok politik — det är inte realistiskt.

Med dessa ord, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid denna punkt i utlåtandet.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! När jag lyssnade till fröken Höjers anförande i detta ämne fick jag ett intryck av att hon har svårt att se de förbättringar som onckligen ändå kommit till stånd på mentalsjukvårdens område, att hon har svårt att se att statsmakterna är i fullt arbete med att utöka antalet vårdplatser och att över huvud taget söka eliminera den eftersläpning, som vi alla är på det klara med allttjämt förekommer på detta område.

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

Utskottet säger i motiveringen bland annat att utskottet är medvetet om att personalen vid statens sinnessjukhus måste ytterligare utökas, om en sådan ökning av vårdresurserna skall kunna möjliggöras, att sinnessjukvården kommer i nivå med kroppssjukvården. Vidare erinrar vi om de kända rekryteringssvårigheterna och hänvisar inte minst till de svårigheter som förelegat när det gällt att skaffa bostäder i anslutning till mentalsjukhusen. Detta har också medfört att man inte alltid kunnat bygga ut på detta område i den takt som varit önskvärd.

Vi har, som fröken Höjer riktigt sagt, erinrat om vad utskottet skrev i fjol samt konstaterat, att nu föreliggande förslag i stort sett motsvarar utskottets då framförda önskemål. Vi får väl ändå säga, att den utökning som här skett och som redovisas på dessa sidor i utlåtandet — främst på sidorna 45 och 46 — talar sitt tydliga språk och ger belägg för vad jag sagt, nämligen att statsmakterna är i full färd med att bygga ut organisationen och eliminera eftersläpningen.

Jag vet att efter mig kommer en talare som kan en hel del om vårdformerna och som sysslat med dessa ting i en utredning. Kammaren får sålunda ta del av vissa synpunkter på en fråga, som nog kunnat ställas tidigare, nämligen huruvida vi alltigenom rationellt utnyttjar den arbetskraft som är sysselsatt inom mentalsjukvården.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Fröken HÖJER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde att herr Åkerström hörde på mig ordentligt och att det verkligen framgick av mitt inlägg, att jag följt med frågan och vet, att det hänt någonting. Det har hänt väldigt mycket, men jag tycker dock, att när man nu gått så långsamt tidigare och vi har möjligheter att hjälpa

de sjuka, *skall* vi också hjälpa dem nu. Och att det finns möjligheter har visat sig på de ställen där man fått personal i tillräcklig omfattning. Ty märk väl, att på de nya sjukhusen får man ordentligt med personal, men de gamla sjukhusen och de patienter, som vistas där, får vara. Nej, låt oss göra så mycket vi någonsin kan också för dessa!

Jag blev så glad över att utskottet, enligt vad jag förstätt, inte var fullt belåtet. Därför är jag säker på, att denna lilla reservation vill nog utskottet ändå erkänna att det i grund och botten ligger mycket i.

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Fröken Höjer påpekade både i sitt första anförande och i sin replik nyss, att det hänt åtskilligt på detta område och att det hänt åtskilligt till och med under det år som gått sedan vi i denna kammare senast diskuterade anslaget till den statliga mentalsjukvården. Under detta år har det exempelvis hänt att det utredningsarbete, som härvidlag bedrivs och som då knappt var igångsatt, har kommit ett gott stycke på väg mot sitt slutförande. Eftersom departementschefen i sina inledande synpunkter på denna anslagspost åberopade det arbete som pågår inom mentalsjukvårdsdelegationen, kanske det är befogat, herr talman, att säger några få ord om hur vi ser på en del ting, som diskuterats i anslutning till årets yrkanden i fråga om mentalsjukvården.

Delegationens utredningsuppdrag inefattar såväl framläggande av organisationsplan för en länsvis organiserad mentalsjukvård som utarbetande av riktlinjer för det inre arbetet inom den slutna vården, riktlinjer som grundas på de rön och framsteg inom psykiatrin som gjorts under de senaste åren och som även fröken Höjer åberopade.

På detta område rör sig den medi-

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

cinska utläggningen så glädjande snabbt, att den ståndpunkt man intog för en relativt kort tid sedan beträffande t. ex. inre organisation och arbetsuppgifter, personaluppsättning på sjukhus m. m., kan vara föråldrad i dag. Det är ett, som jag förmodar, gemensamt önskemål för oss alla att den medicinska utvecklingen inom psykiatrien och en sådan förstärkning och inriktning av mentalsjukvårdens resurser, som denna utveckling ger anledning till, snabbast möjligt skall föra upp mentalsjukvården i nivå med kroppssjukvården.

Det är i varje fall mentalsjukvårdsdelegationens förhoppning att det organisationsbetänkande, som vi räknar med att kunna framlägga före sommaren, skall kunna — som departementschefen förmodar — utgöra grund för ytterligare kraftfulla förbättringar av detta vårdområde, bland annat med avseende på organisationen av det inre arbetet inom ett mentalsjukhus. Självfallet måste man därvid pröva personalorganisationen, fördelningen av arbetsuppgifterna på olika personalgrupper o. s. v., allt med syfte att göra det möjligt för den sjukvårdande personalen att verkligen ägna mesta möjliga effektiva arbetstid åt sjukvård, åt verkligt aktiv terapi i all den skiftande utformning denna numera kan uppvisa.

I avvaktan på att vi, som jag alltså hoppas, inom kort skall kunna presentera ett arbetsmaterial till grund för en omprövning i åtskilliga avseenden av mentalsjukhusens inre organisation, är det måhända klokt att nu inskränka inträttandet av nya tjänster på den gamla personalorganisationens bas till det antal som departementschefen föreslagit och utskottet tillstyrkt.

Det är nog riktigt som fröken Höjer säger, att ingen är fullt belåten och att det kommer att ta avsevärd tid ännu, innan vi verkligen kan göra det konstaterandet, att vi är fullt tillfreds. Men vi får väl ändå för i år vara så pass belåtna vi nu kan vara med de framsteg som

görs, ty det är ju ändock framsteg som vi är i färd att besluta om.

Genom de personalförstärkningar som nu kommer till stånd och genom vissa omläggningar i vårdarbetet, som kan företas utan personalförstärkningar, blir det faktiskt möjligt att i alla fall uppnå några ytterligt önskvärda förbättringar i vårdförhållandena. Förbättringar inträder i två avseenden, varom diskussionen för ett år sedan stod i denna kammare. Det gällde då dels att komma ifrån den kusliga situationen, att patienterna på vissa vårdavdelningar på grund av personalbrist måste hållas inlåsta i sina rum på nätterna, dels att göra det möjligt för patienterna att vara uppe längre på kvällarna än blott till det orimligt tidiga klockslag — 5 eller 6 på eftermiddagen — då åtskilliga av dem måste gå och lägga sig. Jag är fullt överens med fröken Höjer om att denna tid är alldeles orimlig.

Detta kan vi klara vid ett bifall till utskottets hemställan i år. Denna omständighet har, herr talman, jämte det forcerade utredningsarbete som nu bedrivs på mentalsjukvårdens område varit tillräckliga skäl för mig att i år biträda statsutskottets hemställan på denna punkt.

Jag tillåter mig slutligen bara att uttala en förhoppning om att sedan pågående utredningsuppdrag slutförts, vi skall inom mycket kort tid få vara med om att ta ytterligare stora steg fram mot det mål vi alla är ense om för reformarbetet inom mentalsjukvården.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Visst är det utomordentligt med utredningar. Men när en utredning kommer med sitt betänkande skall ju detta ut på remiss, och det dröjer ett bra tag innan vi får ett förslag på riksdagens bord.

Vad det gäller att få igenom på alla

Statens sinnessjukhus: Omkostnader

sjukhus är någonting som inte kommer att föregripa vare sig den ena eller den andra utredningen. Så mycket kan man säga, om man följt med det allra minsta, att denna personal behövs. Det är ingen fara att man skall behöva ängra att denna personal tillsatts. Och vad händer, om sjukhusen får denna personal? Jo, de sjuka får litet snabbare den hjälp, som de behöver just precis nu.

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Vad jag ville säga har fröken Höjer nu sagt, och jag skall inte upprepa det.

Jag vill bara påminna fru Thorsson om en liten detalj från förra årets debatt. Jag försökte försvara en reservation om 7 000 kronor till utbildningskurs för läkare vid barnavårdscentralerna, som bl. a. också skulle ha hand om uppfostringssvårigheter hos barn. Läkarna skulle genom kursen få litet inblickar i moderna barnpsykiatriska och -psykologiska frågor. Då steg fru Thorsson upp och ville lugna mig med att mentalvårdsutredningen hade tagit upp den saken och att det skulle komma konkreta förslag inom kort. Vi fick också ett betänkande, och där hänvisas till att man bör börja med mentalvården redan vid barnavårdscentralerna och att läkarna behöver de kurser som medicinalstyrelsen hade begärt. Sedan var det punkt och slut. Hade vi fått kurserna i följd för de 7 000 kronorna, hade fru Thorsson haft hjälp i detta arbete redan nu. Jag tror därför inte att det blir så revolutionerande saker som mentalsjukvårdsdelegationen kommer med, utan man skall ha nytta och glädje av att detta område inte mer och mer försumpas och att inte den eftersläpning av personal, som nu gör sig gällande vid sinnessjukhusen, konstveras.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på

bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Liljedahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 30:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Liljedahl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 143 ja och 57 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 31**Statens sinnessjukhus: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 33, s. 138—148) föreslagit riksdagen att till Statens sinnessjukhus: Omkostnader för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 52 580 000 kronor.

I en inom andra kammaren av fröken Höjer väckt motion (II: 390) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att anvisa under elfte huvudtiteln, punkt 30, 4 a, Inventarier, ett med 500 000 kronor

Statens sinnessjukhus: Omkostnader

utöver departementschefens förslag förhöjt belopp.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 390, till Statens sinnessjukhus: Omkostnader för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 52 580 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlon, Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Ståhl, Gustafsson* i Skellefteå och *Helén* samt fröken *Liljedahl*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 390, till Statens sinnessjukhus: Omkostnader för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 53 080 000 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Reservationen under denna punkt avser inventarierna.

Låt oss göra ett besök på ett statens sinnessjukhus. Kan ni tänka er att sitta i ett rum, som är möblerat med bara ett långt skrangligt bord, en träsoffa och trästolar? Punkt och slut. Sådana rum hittar man här och var på sinnessjukhusen. Patienterna har dessutom att vistas i patientsalar, som mest är möblerade med sängar och i bästa fall med en liten grupp med stolar och bord. Det finns vårdavdelningar, där det inte finns en enda mjuk och bekväm stol.

Nu har medicinalstyrelsen haft sin uppmärksamhet särskilt riktad på detta och tänkt sig, att man skulle få en del av de medel som man år efter år begärt, bl. a. medel för anskaffande av varmvagnar till maten. Inte ens en sådan sak har man nämligen. Man vill även ha en och annan golvampa, eftersom det är besvärligt med belysningen. Det har talats om den saken förut här i denna kammare; det skall jag därför nu inte gå närmare in på.

Allt detta som skulle göra livet litet behagligare för patienterna, skulle man kunna få, om vi gav litet mera pengar än som här är anslaget. Utskottet förordar inte medicinalstyrelsens begäran om en anslagshöjning av 975 000 kronor utan tillstyrker endast 150 000 kronor. Vi reserverar föreslår att anslaget höjes ytterligare med 500 000 kronor.

Man frågar sig kanske om det är så förfärligt nödvändigt, att dessa sjuka har det ordnat och hemtrevligt. Förstår de vad det betyder att vakna upp i en omgivning, där de har litet av den trevnad som de flesta av dem alldeles säkert varit vana vid hemma? Det är nog många som tror att det inte är av någon betydelse. Vid den moderna behandlingsmetoden har man emellertid funnit att det är av stor betydelse, att patienterna på sjukhusen har det hemtrevligt ordnat.

Jag tror inte att vi har så ont om pengar, att vi inte har råd att göra denna upprustning. Alla som är intresserade av sinnessjukvården, inte minst departementschefen, skulle säkert inte önska något högre än att få dessa pengar för detta ändamål nu.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Under hänvisning till vad utskottet sagt i sin motivering i denna punkt på sidan 50 och dessutom med framhållande av att statsfinanserna inte är så bra att vi kan gå längre än Kungl. Maj:t föreslagit, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Höjer begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande

Bidrag till uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka

voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 31:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Höjer begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 137 ja och 61 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 32—81

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 82***Bidrag till uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka**

Kungl. Maj:t hade (punkt 88, s. 268) föreslagit riksdagen att till Bidrag till uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av fru *Eriksson* i Stockholm och fru *Renström-Ingénäs* väckt motion (II: 80), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ett anslag av 10 000 kronor till Svenska multipelsklerosföreningarnas riksför-

bund för bestridande av en del av förbundets kostnader för sjukgymnastisk behandling åt MS-sjuka i hemmen och gruppvis.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte till Bidrag till uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor;

II. att motionen II: 80 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Jag har under denna punkt en motion som avstyrkts med en motivering som inte är hållbar. Utskottet avstyrker nämligen förslaget om ett anslag på 10 000 kronor för sjukgymnastisk behandling åt MS-sjuka med hänvisning till att man år 1956 avstyrkte ett krav om utredning beträffande vården av dessa sjuka. Men dels gällde det då en mängd åtgärder, dels hade man medicinalstyrelsens stöd för sin ståndpunkt. Man avstyrkte sålunda bl. a. inrättande av speciella statliga sjukhus för MS-sjuka under den motiveringen, att landstingen borde bekosta denna vård liksom fallet är med den övriga sjukvården. Man avstyrkte anordnandet av en rehabiliteringsverksamhet i statlig regi med hänvisning till att dessa uppgifter borde klaras av den rehabiliteringsorganisation som finns inom landstingen. Man avstyrkte en speciell forskning beträffande multipelskleros, då man ansåg att det inte räckte med målforskning utan att det krävdes tillgång till hela den neurologiska forskning, som bedrevs vid klinikerna.

Inte ingenting av allt detta har kommit till stånd. Vi står fortfarande utan de vårdmöjligheter och annat, som man i anledning av motionen år 1956 ansåg önskvärda.

Det hänvisas till att en utredningsman, som kallar sig regionvårdutredningen, sitter och funderar på hur

Bidrag till uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka

vården skall ordnas inom en del mer speciella avsnitt av sjukvården. Man anser att frågan om de MS-sjuka kommer att beaktas vid hans planläggning av den neuro-medicinska vården. Det är också naturligt att om vårdfrågan skall kunna på ett effektivt sätt lösas för den lilla grupp som de MS-sjuka utgör, måste det ske en ordentlig planläggning. Det räcker inte med sådana anslag av mer tillfällig art, som t. ex. föreslås i den föreliggande motionen. Men alla dessa åtgärder tar ju så lång tid. Först skall utredningsmannen bli färdig med sitt arbete. Sedan skall detta granskas och så småningom läggas till grund för ett förslag som riksdagen har att ta ställning till. Det är en lång vandring, och under tiden sitter en grupp allvarligt sjuka människor och väntar på att förlamningen alltmer sprider sig i deras kropp. De har ju inte stort hopp om fullständig bättring, men de skulle genom rörelsebehandling kunna beredas en drägligare och litet mer omväxlande tillvaro. De skulle kunna få mindre plågor och bli i stånd att bättre klara sig själva. Därigenom skulle vården av dem underlättas. Det är ju mycket sällan som denna grupp av sjuka ligger på sjukhus någon längre tid, utan de vårdas vanligen i hemmen av sina anhöriga, och det är en oerhört krävande uppgift. Hur kär en sjuk familjemedlem än kan vara för den övriga familjen, så blir hon vid många tillfällen en tung börda för dem, och man har kanske svårt att i alla situationer visa det tålmod som bör komma en så sjuk människa till del. Samtidigt känner den sjuka att hon i viss mån kommer i ett mindre gott förhållande till sina allra närmaste. Kan man underlätta vården av de sjuka, kan man också göra hela deras tillvaro drägligare genom att det blir en bättre atmosfär i hemmet.

De sjuka kan som sagt få hjälp genom sjukgymnastisk behandling. Antingen får de själva besöka en sjukgymnast

eller också kommer sjukgymnasten och ger dem behandling i hemmet. Sjukkas-kassan lämnar ersättning för denna behandling, nota bene om den utföres av legitimerad sjukgymnast. I annat fall utgår icke någon ersättning. Från läkarhåll, där man speciellt har intresserat sig för de MS-sjuka, har omvitnats att det även bland icke legitimerade sjukgymnaster finns många som under läkarens kontroll kan ge de MS-sjuka den sjukgymnastiska behandling som de behöver. Men om de sjuka anlitar en sådan person, får de icke ersättning från sjukkas-kassan. Och även om man får ersättning när en legitimerad sjukgymnast anlitas, lämnas det icke ersättning för den sjukas resor till sjukgymnasten eller för det större arvode sjukgymnasten betingar sig då behandlingen utföres i hemmet. När man vet att många av dessa sjuka är mycket svårt invalidiserade, förstår man att deras resekostnader blir dryga.

Den organisation, som finns bland de sjuka själva, har gjort stora ansträngningar att få ihop pengar för att dels kunna bereda de sjuka rekreation på sommaren, dels hjälpa dem att få sjukgymnastisk behandling i hemmet. Under sådana förhållanden tycker man att staten borde kunna bidra med 10 000 kronor för att tillförsäkra de MS-sjuka sjukgymnastisk behandling under den tid som återstår tills det fattats något mera definitivt beslut om hur vården av denna grupp skall vara ordnad.

Medan vi funderar och utreder kunde vi väl i alla fall bland alla andra pengar vi beviljar ge 10 000 kronor till detta ändamål, om vars riktighet alla är övertygade.

Man har från de MS-sjukas håll vänt sig till inrikesministern och påpekat vad man vill ha. Man har där vunnit den största förstärkelse; jag riktar således ingen anklagelse alls mot Kungl. Maj:t. Jag ser, att utskottet också, trots att det har så hårda principer att det inte

Bidrag till uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka

kan ge statliga pengar åt denna lilla grupp, hoppas att Kungl. Maj:t inte skall ha några betänkligheter. Man kan väl inte tro, att Kungl. Maj:t skall skaffa fram andra pengar än statliga. Utskottet borde vara berett att självt frångå denna principfasthet när det gäller statliga medels användning för denna sjukvård och hjälpa Kungl. Maj:t att nästa år våga äska anslag därtill. Det gäller ju en liten summa som kommer till rätt håll, det gäller ett anslag som befriar oss från nästan alla kostnader, som vi borde ha för dessa sjuka. Vi tar inte in dem på våra sjukhus och hjälper dem inte på annat sätt mer än en liten tid. Låt oss för en gångs skull gå emot både utskott och praxis, både betänkligheter och principer och votera fram 10 000 kronor till sjukgymnastisk behandling åt allvarligt sjuka människor!

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen på denna punkt.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm sade sig ha upptäckt, att utskottet avstyrkt föreliggande motion med en felaktig motivering, och erinrade om vad fjolårsmotionen innehöll. Ett principuttalande behöver inte avgränsas till vad fjolårsmotionen innehöll, utan det får anses avse över huvud taget den vård, som dessa stackars MS-sjuka människor behöver.

Fru Eriksson borde väl också ha upptäckt något mera i utskottets utlåtande. Till sist står där: »Utskottet vill emellertid framhålla önskvärdheten av att Kungl. Maj:t ägnar särskilt beaktande åt möjligheterna att i lämplig form bereda den i motionen berörda verksamheten det stöd, som efter närmare utredning kan befinnas erforderligt.» Det måste väl ändå vara av rätt stort värde för motionärerna att få en sådan skrivning. Jag tycker att om man vill främja saken, borde man nog nöja sig med detta. Här är det dock fråga om ett nytt anslag. Skall vi utan vidare och utan

närmare undersökningar säga oss, att det inte behövs något resonemang om principer och gammal praxis, utan det är bara att slänga sådant åt sidan och besluta, att dessa människor skall ha 10 000 kronor därför att ändamålet är så behjärtansvärt? Så kan vi inte resonera i statsutskottet när det gäller prövning av de olika utgiftspunkterna.

Herr talman! Med det anförda ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag hörde inte att utskottets talesman återopade någon annan princip än den att statliga pengar icke bör ges till denna vård av MS-sjuka. Då måste det vara på den han har grundat sitt avslagsyrkande, ty ett sådant är det, även om han försökt göra det i mild form. Den milda formen räcker inte till för denna sjukgymnastiska behandling. Det krävs pengar till den. Det är inte så obekant vad denna verksamhet går ut på, och medicinalstyrelsen har inte haft något emot den. Man har bara haft den principen, att pengarna inte skall tas ifrån staten, men företrädaren för medicinalstyrelsens vetenskapliga råd har ansett, att anslag till denna sjukgymnastikbehandling skulle kunna lämnas av statliga medel. Vi ger ju ett anslag till de poliosjuka; helt främmande för denna sorts hjälp är alltså inte riksdagen. Det är inte här fråga om att uppehålla någon föreningsverksamhet med pengarna, utan de går direkt till den behandling, som vi icke garanterar denna grupp av kroniskt sjuka på något annat sätt.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Låt mig till alla delar verifiera de uttalanden, som fru Eriksson i Stockholm har gjort beträffande behovet av hjälp åt de MS-sjuka. Jag vet inte hur pass stora utsikter det kan vara för denna frågas lyckliga lösning i av henne antydd riktning, men jag vill

gärna ge saken mitt stöd. Jag har tidigare interpellationsledes försökt säga något till förmån för denna grupp av sjuka människor, och jag vet att dessa pengar skulle komma till utomordentligt god användning. Jag kan inte heller inse, att ett anslagsbeviljande står i strid med utskottets intentioner, eftersom det faktiskt skriver: »Utskottet vill emellertid framhålla önskvärdheten av att Kungl. Maj:t ägnar särskilt beaktande åt möjligheterna att i lämplig form bereda den i motionen berörda verksamheten det stöd, som efter närmare utredning kan befinnas erforderligt.»

Läget är sådant, att en utredning kommer att leda till ökade anslag. Vad man kan vinna för de sjuka är att hjälpen kommer ett år tidigare. Jag skulle i likhet med fru Eriksson i Stockholm vilja vädja till kammaren att gå den kanske något ovanliga vägen att här fatta ett beslut, som inte bygger på någon reservation utan bara på tillstyrkande av en motion. Detta är en verkligt ömmande fråga. Jag yrkar, herr talman, bifall till motionen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Eriksson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 82:o i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit ut-

Abortförebyggande åtgärder

skottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fru Eriksson i Stockholm begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 106 ja och 87 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 83—113

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 114

Abortförebyggande åtgärder

Efter punktens föredragning yttrade:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! I sina petita till departementet har kungl. medicinalstyrelsen begärt ett anslag för abortförebyggande åtgärder på 325 000 kronor. Det är alltså en höjning med 41 000 mot det föregående årets anslag. Statsutskottet har stannat vid samma anslag som förut, 284 000 kronor.

Jag vet mycket väl att det är fåfängt att spilla sin kraft på att tala för denna sak och motionera i den. Jag har gjort båda delarna förut, till ingen nytta. Jag vill likväl ha fogat till protokollet min gamla önskan, att man på rådgivningsbyråerna skulle ha så pass god tillgång på medel, att man i påtagliga katastrofall hade litet större möjligheter att lämna effektiv ekonomisk hjälp åt människor som står inför detta att söka abort.

Jag hoppas nu att familjeutredning-

Abortförebyggande åtgärder

ens material kommer att föranleda en kungl. proposition mycket snart, en proposition som tar upp dessa frågor i alla dess olika fasetteringar. Riksdagen har i alla fall gång efter annan anslutit sig till tanken på att abortproblemet skall angripas framför allt från de sidor som är åtkomliga för ekonomisk hjälp i en svårbemästrad abortsituation.

Jag har intet yrkande, herr talman. Jag ville endast foga dessa ord till punkten 114 i detta utskottsutlåtande.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 115—131

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 132 och 133

Lades till handlingarna.

§ 14

Herr TALMANNEN anförde:

Jag hemställer, att bankoutskottets utlåtande nr 6 måtte uppföras främst bland 2 gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för fredagen den 21 mars.

Denna hemställan bifölls.

§ 15

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 124, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag

för budgetåret 1958/59 till Skatteersättning till kommunerna, m. m.

§ 16

Anmäldes Kungl. Maj:ts till kammaren avlämnade propositioner:

nr 99, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 och 16 §§ förordningen den 6 juni 1929 (nr 129) angående Svenska skeppshypotekskassan,

nr 100, angående avtal om häkteslokaler i Örebro,

nr 102, angående vissa ändringar beträffande kyrkomusikerorganisationen,

nr 105, med förslag till kungörelse om ändring i livsmedelsstadgan den 21 december 1951 (nr 824), och

nr 106, angående åtgärder för att avhjälpa platsbristen inom fångvärdens ungdomsräjäng.

Dessa propositioner bordlades.

§ 17

Tillkännagavs, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning med förslag till ändring i riksgäldskontorets reglemente.

Denna anmälan bordlades.

§ 18

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 1.08 på natten.

In fidem
Gunnar Britth